

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Vita Altera, Auctore S. Bonaventura. E editione Sedulii, collata cum
editione Suriana, Romana, Waddingiana et codice nostro Ms.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

VITA ALTERA,

Auctore S. Bonaventura.

Ex editione Sedulii, collata cum editione
Suriiana, Romana, Waddingiana et co-
dice nostro Ms.

PROLOGUS.

Sanctus do-
ctor eximiam
sanctitatem et
officium
Francisci,

Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri diebus istis
novissimis in Servo suo Francisco, omnibus vere
humilibus et sanctæ paupertatis amicis; qui super-
adfluentem in eo Dei misericordiam venerantes,
ipsius erudiuntur exemplo, impietatem et sæcularia
desideria funditus abnegare, Christo conformiter
vivere, et ad beatam spem desiderio indefesso
sistere. In ipsum namque, ut vere pauperulum et
contritum, tanta Deus excelsus benignitatis con-
descensione respexit, quod non solum de mundialis
conversationis pulvere suscitavit egenum, verum
etiam Evangelicæ perfectionis professorem, du-
cem atque præconem effectum, in lucem dedit creden-
tium, ut testimonium perhibendo de lumine, viam
lucis et pacis ad corda fidelium Domino præpara-
ret. Hic etenim, quasi stella matutina in medio
nebulæ, claris vitæ micans et doctrinæ fulgoribus,
sedentes in tenebris et umbra mortis irradiatione
præfulgida direxit in lucem; et, tanquam arcus
refulgens inter nebulas gloriæ, signum in se Do-
minici fœderis repræsentans, pacem et salutem
euangelizavit hominibus, existens et ipse angelus
veræ pacis. Secundum imitatoriam quoque simili-
tudinem Præcursoris *a* destinatus a Deo, ut viam
parans in deserto altissimæ *b* paupertatis, tam
exemplo quam verbo, poenitentiam prædicaret;
primum supernæ gratiæ præventus donis, dehinc
virtutis invictæ adauctus meritis, prophetali quo-
que repletus spiritu, nec non et angelico *c* depu-
tatus officio, incendioque Seraphico totus ignitus,
et ut vir hierarchicus curru igneo sursum vectus,
sicut ex ipsius vitæ decursu luculenter apparet;
rationabiliter comprobatur venisse in spiritu et
virtute Eliæ.

quem in Apo-
calypsi desi-
gnatum ait,
suspirans,

d

C

Sur, qui

e

f
exponit, cur
audeat, de-
beatque ejus
vitam scribe-
re,

g

Ms. conta-
lisset

2 Ideoque alterius amici sponsi, apostoli et
Euangelistæ Joannis, vaticinatione veridica sub
similitudine angeli ascendentes ab ortu solis, si-
gnumque Dei vivi habentis, astruitur non immerito
designatus. Sub apertione namque sexti sigilli;
« Vidi (ait Joannes in Apocalypsi *d*) alterum ange-
lum ascendentem ab ortu solis, habentem signum
» Dei vivi. » Hunc Dei nuncium amabilem Christo,
imitabilem nobis, et admirabilem mundo, Servum
Dei fuisse Franciscum, indubitabili fide colligimus,
si culmen in eo eximie sanctitatis advertimus,
qua inter homines vivens, imitator fuit puritatis
angelicæ; qua * et positus est perfectis Christi se-
ctatoribus in exemplum. Ad quod quidem fideliter
sentendum et pie, non solum inducit officium,
quod habuit vocandi ad fletum et planctum, calvi-
tium et cingulum sacci, signandique *Thau* super
frontes virorum gementium et dolentium *e* signo
poenitentialis crucis, et habitus cruci conformis:
verum etiam irrefragabili veritatis testificatione
confirmat signaculum similitudinis Dei viventis,
Christi videlicet crucifixi, quod in corpore ipsius
fuit impressum, non per naturæ virtutem, vel in-
genium artis, sed potius per admirandam potentiam
spiritus Dei vivi *f*.

3 Ad hujus tam venerabilis Viri vitam, omni
imitatione dignissimam, describendam indignum
et insufficientem me sentiens, id nullatenus atten-
tassem, nisi me fratrum fervens incitasset affectus,
generalis quoque capituli concursus induxisset in-
stantia *g*, et ea, quam ad sanctum Patrem habere
teneor, devotio compulsisset; utpote qui per ipsius
invocationem et merita in pueruli ætate (sicut re-

centi memoria teneo) a mortis faucibus erutus *h*,
si præconia laudis ejus tacuero, sceleris timeo
argui, ut ingratus. Est et hæc *i* penes me causa
præcipua hunc assumendi laborem; ut ego, qui
vitam corporis et animæ a Deo mihi conservatam
recognosco per ipsum, et virtutem ejus in meipso
expertus agnovi, vitæ illius virtutes, actus et verba,
quasi fragmenta quædam partim neglecta, partim-
que dispersa, quamquam plene non possem, ut-
cunque colligerem, ne morientibus iis, qui cum
Famulo Dei convixerant, deperirent.

4 Ut igitur vitæ ipsius veritas, ad posteros trans-
mittenda, certius mihi constaret et clarius, adiens
locum originis, conversationis, et transitus Viri
sancti *k*, cum familiaribus ejus adhuc superviven-
tibus *l* collationem de iis habui frequentem *m* ac
diligentem, et maxime cum quibusdam, qui sancti-
tatis ejus et conscii fuerunt et sectatores præcipui,
quibus propter agnitam veritatem probatamque
virtutem fides est indubitabilis adhibenda. In de-
scriptione autem eorum, quæ per Servum suum
Deus dignanter effecit, curiosum styli ornatum
negligendum esse putavi; cum legentis devotio
plus simplici sermone, quam phalerato, proficiat.
Nec semper historiam secundum ordinem temporis
textui propter confusionem vitandam; sed potius
ordinem servare studui magis aptæ juncturæ, se-
cundum quod eodem peracto tempore diversis
materiis, vel diversis patrata temporibus eidem
materiæ congruere videbantur. Initium autem
vitæ ipsius, progressus, et consummatio quin-
decim distincta capitulis describuntur inferius ad-
nonatis *n*.

5 Agitur enim primo, de conversatione ipsius
in habitu sæculari.

Secundo, de perfecta conversione ejus ad Deum,
et de reparatione trium ecclesiarum.

Tertio, de institutione religionis, et approba-
tione Regulæ.

Quarto, de profectu Ordinis sub manu ipsius, et
confirmatione Regulæ prius approbatæ.

Quinto, de austeritate *o* vitæ, et quomodo crea-
turæ præbebant ei solatium.

Sexto, de humilitate et obedientia, et de conde-
scensionibus divinis sibi factis ad nutum.

Septimo, de amore paupertatis, et mira supple-
tionem defectuum.

Octavo, de pietatis affectu, et quomodo ratione
carentia affici videbantur ad ipsum.

Nono, de fervore caritatis, et desiderio mar-
tyrii.

Decimo, de studio et virtute orationis.

Undecimo, de intelligentia Scripturarum et Spi-
ritu prophetiæ.

Duodecimo, de efficacia prædicandi, et gratia
sanitatum.

Decimo tertio *p*, de Stigmatibus sacris.

Decimo quarto, de patientia ipsius, et transitu
mortis.

Decimo quinto, de canonizatione, et transla-
tione ipsius.

Postremo, de miraculis, post transitum ejus feli-
cem ostensis, aliqua subnectuntur *q*.

ANNOTATA.

a Id est, S. Joannis Baptistæ.

b Sarius minus recte habet altissima. Porro
hujusmodi minutias in posterum inobservatas relin-
quam.

c In codice nostro Ms., signato P. MS. 1, quem
cum editionibus Sedulii, Surii, Waddingi et Vati-
cana anni 1596 confero, pro angelico legitur Evan-
gelico.

d In editione Waddingiana deest: In Apocalypsi,
cujus cap. 7 et 2 ista legere est; ut ipse quoque Wad-
dingus ibidem in margine adscripsit.

e Verba sunt ex Ezechielis cap. 9, v. 4.

f Designat quinque sacra stigmata, de quibus infra
latius.

g Nimirum

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
h
i

et quibus usus
sit adjumentis
ac stilo,
k
l m

n
ac denique
Vitæ capita
suo capitum
titulos recen-
set.

o

F

p

q

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

g *Nimirum Comitia generalia anno 1260 Narbonæ habita id postularunt ab eo, dum generale Ordinis Ministerium gererat. Adi Commentarium prævium num. 25 et sequenti.*

h *Sunt, qui velint, S. Bonaventuram a S. Francisco inter vivos degente id beneficium obtinuisse; verum lege Commentarium de eodem sancto doctore, § 3, in Opere nostro ad diem 14 Julii, ubi illud ab eodem S. Francisco in cælis jam triumphante colatum fuisse, multo verisimilius assertitur.*

i *In editionibus Vaticana et Waddingiana, et in codice nostro Ms. legitur: Et hæc etc., omisso verbo est, et quidem, ut apparet, rectius. Sedulio consonat Surius.*

k *Is locus est civitas Assisiensis, in qua S. Franciscus natus, educatus, ad meliora conversus, conversatus ac mortuus est.*

l *Elapsi a S. Francisci obitu tunc erant anni circiter 54, ut facile superesse potuerint multi, qui cum illo vivebant familiariter.*

m *Vox frequentem etiam legitur in codice nostro Ms., sed abest ab editionibus Vaticana, Suriana et Waddingiana.*

n *Waddingus: Quindecim distincta capitulis describentur. Sit ergo, ac mox subdit Caput 1. De conversatione ejus in habitu sæculari; omisso capitulorum catalogo. Sed Sedulio consentiunt dux alia laudatæ editiones et codex noster Ms.*

o *Legebatur hic apud Sedulium: De auctoritate, verum ex editionibus Vaticana et Suriana, et codice nostro Ms. substitui vocem austeritate, quam Sedulius ipse deinde capiti 3 præfixit et ejusdem capituli argumentum postulat.*

p *Editio Vaticana cum codice nostro Ms. habet: Tertiodécimo, et infra, quartodécimo, quindécimo.*

q *Ego Vitam cum eadem capitulum partitione, capitulumque titulis recudam. Apud solum Sedulium subditur hic Bulla Canonizationis Gregorii PP. IX: verum hic titulus Bonaventuræ non est, sed a Sedulio additus.*

CAPUT I.

De conversatione S. Francisci in habitu sæculari.

Sanctus Assisii natus et vane educatus in mercatura,

Vir erat in civitate Assisii, Franciscus nomine, cujus memoria in benedictione est, pro eo, quod Deus ipsum in benedictionibus dulcedinis benigne præveniens, et de præsentis vitæ periculis clementer eripuit, et celestis gratiæ donis affluenter implevit. Etenim cum inter vanos fuerit hominum filios juvenili ætate nutritus in vanis, et post aliqualem litterarum notitiam a lucrativis mercatorum deputatus negotiis, superno tamen sibi assistente præsidio, nec inter lascivos juvenes, quamvis effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abiit; nec inter cupidos mercatores, quanquam intentus ad lucra*, speravit in pecunia et thesauris. Inerat namque juvenis Francisci præcordiis divinitus indita quædam ad pauperes miseratio liberalis, quæ secum ab infantia crescens, tanta cor ipsius benignitate repleverat, ut jam Evangelii non surdus auditor omni proponeret se petenti tribuere b, maxime si divinum allegaret amorem.

b *bonæ indolis indicia, maxime misericordiam in pauperes specimina dedit.*
* *Sur. solis*

7 Cum autem semel* negotiationis intentus tumultibus, pauperem quandam pro amore Dei petentem eleemosynam, præter morem solitum, vacuum repulisset, statim ad cor reversus, cucurrit post ipsum; et eleemosyna clementer impensa, promisit Domino Deo, quod nunquam ex tunc, dum adesset possibilitas, petentibus pro amore Domini se negaret; quod usque ad mortem indefessa pietate observans, copiosa in Deum dilectionis et gratiæ incrementa promeruit. Aiebat enim post, cum jam perfecte Christum induerat, quod etiam existens in habitu sæculari vocem divini expressivam amoris audire vix unquam sine cordis immutatione valebat. Porro mansuetudinis lenitas cum

elegantia morum, patientia et tractabilitas supra humanum modum, munificentia largitas ultra suppetentiam facultatum, quibus bonæ indolis Adolescens certis florere conspiciebatur indicis, quædam videbantur esse præludia, quod copiosior super eum foret in posterum divini benedictionis abundantia diffundenda.

8 Quidam sane vir de Assisio valde simplex (ut creditur, eruditus a Deo) cum aliquando per civitatem eunti obviam Francisco c, deponerat pallium, sternerat ipsius pedibus vestimentum; asserens, omni fore Franciscom reverentia dignum: utpote qui esset in proximo magna facturus et ob hoc ab universitate fidelium magnifice honorandus d. Ignorabat autem adhuc Franciscus circa se consilium Dei, pro eo, quod tam jussione patris ad exteriora distractus, quam corruptione naturalis originis ad inferiora depressus, nondum didicerat contemplari celestia, nec assueverat degustare divina. Et quia Spirituali auditui dat intellectum inflicta vexatio, facta est super eum manus Domini, et immutato dextera Excelsi; diutinis languoribus ipsius corpus affligens, ut coaptaret animum ad Sancti Spiritus unctionem. Cumque resumtis corporis viribus, sibi vestimenta decentia more solito præparasset, obvium habuit militem quandam generosum quidem, sed pauperem, et male vestitum, cujus pauperiem pio miseratus affectu, illum protinus, se exuto, vestivit: ut simul in uno geminum impleret pietatis officium, quo et nobilis militis verecundiam tegeret, et pauperis hominis penuriam relevaret.

9 Nocte vero sequenti, cum se sopori dedisset, palatium speciosum et magnum, cum militaribus armis, crucis Christi signaculo insignitis e, clementia sibi divina monstravit, ut misericordiam pro summi Regis amore pauperi exhibitam militi præstenderet, incomparabili compensandam essent mercede. Unde et cum quæreret, cujus essent illa omnia, sua fore, militumque suorum, superna fuit assertione responsum. Evigilans itaque mane, cum nondum haberet exercitatum animum ad divina perscrutanda mysteria, nesciretque per visibilium species transire ad contuendam invisibilium veritatem; magnæ fore prosperitatis indicium aestimabat insolitam visionem. Disposuit itaque, divini adhuc dispositionis ignarus, in Apuliam ad quandam liberalem comitem se conferre, in ipsius sperans / obsequio decus adipisci militiæ, ut ostensa sibi visio prætendebat.

10 Cumque paulo post iter aggressus, ivisset usque ad proximam civitatem g, audivit in nocte Dominum familiari sibi allocutione dicentem: Francisce, quis potest melius facere tibi, Dominus an servus? dives an pauper h? Cui cum Franciscus respondisset, quod tam Dominus quam dives facere melius potest; intulit statim: Cur ergo relinquis pro servo Dominum, et pro paupere homine divitem Deum? Et Franciscus: Quid me vis, Domine, facere? Et Dominus ad eum: Revertere in terram tuam; quia visio, quam vidisti, spiritualem præfigurat effectum, non humana, sed divina in te dispositione complendum i. Mane itaque facto, cum festinatione revertitur Assisium k securus et gaudens; et jam exemplar obedientiæ factus, expectabat Domini voluntatem. Ex tunc, a publicæ negotiationis tumultu se subtrahens, supernam devotè precabatur clementiam, ut, quid sibi foret agendum, ostendere dignaretur. Cum autem ex frequenti* orationis usu flamma desiderii celestis in eo vehementer succresceret; et jam pro amore supernæ patriæ, terrena omnia despiceret quasi nihil; thesaurum sentiebat se reperisse absconditum, ac velut prudens negotiator margaritam inventam excogitabat venditis omnibus comparare.

11 Adhuc tamen, qualiter id ageret, ignorabat; nisi quia ipsius suggereretur spiritui, quod spiritualis mercatio a mundi contemptu sumat initium, Christique militia sit a sui ipsius victoria inchoanda. Quadam

Quidam si bene vaticinatur: ægrotat, vestes suas donat nobili egeno:

c

d

divinum somnium male interpretatus, pergit militiam in Apuliam,

e

sed noctu divinitus montus, redit Assisium, omnino alter factus.

f

g

h

i

k

* Wadd. frequentis

Sui victor osculatur leprosum, qui mox evanescit ex oculis,

A Quadam itaque die, dum equitaret per planitiem, quæ subjacet civitati Assisii, leprosum quendam habuit obvium, cuius inopinatus occursum ei non parvum incussit horrorem. Recurrens autem ad perfectionis mente jam conceptæ propositum, et recolens, quod seipsum oporteret primum devincere, si vellet effici Christi miles; ad deosculandum eum, equo lapsus *l* adcurrit. Cui cum manum quasi aliquid accepturus leprosus protenderet *, pecuniam cum osculo reportavit. Statim autem equum ascendens, et se circumquaque convertens, cum campus pateret undique liber, leprosum illum minime vidit *m*. Admiratione itaque repletus et gaudio, laudes cœpit Domino decantare devote; proponens ex hoc semper ad majora conscendere.

l
* Wadd. præ-
tenderet

m
Solitaria
oranti Chri-
stus cruci affi-
xus apparet;
unde ille pie
affectus,

n
* Vatic. conti-
nere

12 Solitaria proinde loca quærebat, amica mœroribus; in quibus dum gemitibus inenarrabilibus incessanter intenderet, post longam precum instantiam a Domino meruit exaudiri. Dum enim una dierum sic sequestratus oraret, et præ nimietate fervoris totus esset absorptus in Deum, apparuit ei Christus Jesus, veluti cruci confixus; ad cuius conspectum liquefacta est anima ejus, et memoria passionis Christi visceribus cordis ipsius adeo *n* impressa medullitis, ut ab illa hora, cum Christi crucifixi veniret in mentem, vix posset a lachrymis et gemitibus exteriori contineri *; sicut ipse postmodum familiariter retulit, cum appropinquaret ad finem. Intellexit per hoc nempe Vir Dei illud Euangelicum sibi dici: « Si vis venire » post me, abnega teipsum, et tolle crucem » tuam, et sequere me *o*. »

o
leprosus sæpe
visit, tisque ac
aliis indigentibus
succurrit.

p q

r

Roma commu-
tatis cum pau-
pere vestibus,
inter mendic-
cos diem exi-
git etc.

15 Induit ex tunc spiritum paupertatis, humilitatis sensum, et affectum intimæ pietatis. Nam cum prius leprosum, non solum consortium, verum etiam longinquum contuitum vehementer horreret, jam propter Christum crucifixum, qui juxta verbum Propheticum contemptibilis ut leprosus apparuit *p*, ut semetipsum plene *q* contemneret, humilitatis et humanitatis obsequia leprosis benefica pietate præstabat. Visitabat enim frequenter domos ipsorum, liberaliter *r* eleemosynas erogabat; et cum multo compassionis affectu manus eorum osculabatur et ora. Pauperibus etiam mendicantibus non solum sua, verum etiam seipsum cupiebat impendere; aliquando vestimenta exuens, aliquando dissuens, aliquando scindens, ad largiendum eis, cum præ manibus alia non haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reverenter subveniebat et pie, præcipue in ornamentis altaris; quo et cultus divini particeps fieret, et cultorum inopiæ supplementa præberet.

14 Cum autem religiosa devotione tunc temporis limina visitaret apostoli Petri, conspecta multitudine pauperum ante fores ecclesiæ, partim pietatis ductus dulcedine, partim paupertatis allectus amore, uni ex eis magis egenti proprias largitus est vestes, et semicinctis contactus illius diem illum in medio pauperum cum insolita spiritu jocunditate transegit, ut et sæcularem gloriam sperneret, et ad perfectionem Euangelicam gradatim conscendendo perveniret. Mortificationi carnis invigilabat attentius, ut Christi crucem, quam interius ferebat in corde, exterius etiam circumferret in corpore. Agebat autem hæc omnia vir Dei Franciscus, nondum habitu, vel convictu sequestratus a mundo.

ANNOTATA.

a Ubi Puerulus primas litteras didicerit, et quarum linguarum aliqualem notitiam acquisiverit, exposui in Commentario prævio § 4, num. 76 et sequenti.

b Lucæ cap. 6, § 50: Omni autem petenti te, tribue.

c Ita etiam habent codex noster Ms., et editio Surii, et Vaticana et Waddingiana Franciscus.

d Hoc factum solus e biographis Bonaventura tradidit, cujus auctoritate historice certum est.

e Arma crucis signaculo insignita fuisse, hic solus e biographis tradidit. Waddingi et Vaticana editio pro insignitis habent insignitum: sed Seduliana rectius: consentiunt Suriana et codex noster Ms.

AUCTOR
S. BONAVENTURA.

f Verbum sperans desideratur in nostro codice Ms.

g Spoletum dicunt Tres Socii.

h Editiones Waddingiana et Vaticana legunt: Dominus, aut servus? dives, aut pauper?

i Hæc nescivit Celanus, ut supra jam monui.

k In aliis editionibus et codice nostro: Versus Assisium, vel Assisium versus.

l Codex Ms. De equo lapsus, id est, ex equo descendens.

m Inuit hic sanctus doctor, leprosum illum non vulgarem hominem fuisse, sed spectaculum divinitus oblatum. Ceterum, non semper eundem hic, qui apud Tres Socios est, rerum ordinem servari, facile advertet lector; sive quod auctor, uti alias monuit, ordinem temporis non servaverit, sive, quod Tres Socios hic crediderit corrigendos.

n Apud Waddingum desideratur: Adeo.

o Ex Matthæi cap. 16, § 24.

p Lege Isaiam cap. 85, § 4.

q Vox plene desideratur in editione Waddingiana; in Vaticana vero male legitur plenum.

r Codex Ms.: et liberaliter eis etc.; vocem eis etiam addunt editiones Vaticana, Suriana et Waddingiana.

CAPUT II.

De perfecta conversione ejus ad Deum, et de reparatione trium ecclesiarum.

Quoniam autem Servus Altissimi doctorem non habebat aliquem in hujusmodi, nisi Christum, addidit adhuc ipsius clementia eum in gratiæ visitare dulcedine. Dum enim die quadam egressus ad meditandum in agro, deambularet juxta ecclesiam S. Damiani, quæ minabatur præ nimia vetustate ruinam, et in eam, instigante se spiritu, causa orationis intrasset, prostratus ante imaginem Crucifixi non modica fuit in orando spiritus consolatione repletus. Cumque lachrymosis oculis intenderet in Dominicam crucem, vocem de ipsa cruce dilapsam ad eum corporeis audivit auribus ter dicentem: Franciscus, vade, et repara domum meam, quæ, ut cernis, tota destruitur. Tremefactus Franciscus, cum esset in ecclesia solus stupet ad tam mirandæ vocis auditum; cordeque percipiens divini virtutem * eloquii, mentis alienatur excessu.

A Crucifixo
jussus eccle-
siam S. Da-
miani, ut pu-
tabat, repara-
re.

* Vatic. vir-
tute

16 In se tandem reversus, ad obediendum se parat, et totum se recolligit ad perficiendum mandatum, de materiali ecclesia reparanda; licet principalior intentio verbi ad eam ferretur, quam Christus suo sanguine acquisivit; sicut eum Spiritus Sanctus edocuit, et ipse postmodum fratribus revelavit. Surrexit proinde, signo crucis se muniens, et assumptis pannis venalibus, ad civitatem, quæ Fulgineum dicitur, festinus accessit: ibique venditis, quæ portaverat, equum, cui tunc incederat, felix Mercator, assumpto pretio, dereliquit. Rediensque Assisium, ecclesiam, de cujus reparatione mandatum acceperat, reverenter intravit; et invento illic sacerdoti * pauperculo reverentiam decentem exhibuit, et ad reparationem ecclesiæ, et pauperum usum, pecuniam obtulit; et, ut secum se morari, pateretur ad tempus, humiliter requisivit. Acquivit sacerdos de mora ipsius; sed timore parentum pecuniam non recepit *a*, quam verus pecuniarum Contemptor in quandam fenestram projiciens, abjectam velut pulverem vilipendit.

pecuniam ex
rebus Fulgini
confectam ad
eam defert,
ubi commora-
tus,

F

* Vatic. et
Wadd. sacer-
dote

a

17 Moram autem faciente Servo Dei cum sacerdote prædicto, cum hoc intellexisset * pater ipsius, perturbatus animo cucurrit ad locum. At ipse, quia novus Christi erat athleta, cum audiret perse-
quentium

* Vatic. et
Wadd. intell.
xii

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

et a patre
frustra quasi-
tus, deinde in
publicum pro-
dians, a popu-
lo pessime ex-
cipitur.

b
* Wadd. qua
pia

c

a patre dome-
stico carceri
mancipatur,
ex quo a matre
emissus,

d

e

B

et a patre
rursus male
affectus et ad
episcopum ad-
ductus

f

g

* Wadd. arcta-
tur

h

i

k

hereditati suae
cedit, ipsique
etiam vestibus
redditis, pene
nudus manet.

l

m

* i. e. eidem

n

* Vatic. epi-
scopi

* Wadd. Chri-
stum

quentium minas, et eorum praesentire adventum, dare locum irae volens, in quadam occulta fovea *b* se abscondit, in qua diebus aliquibus latitando rogabat Dominum incessanter, lachrymarum imbre perfusus, ut liberaret de manibus persequentium animam suam, et pia, quae * inspiraverat vota, benigno favore completeret. Igitur excessiva quadam completus laetitia, cepit de pusillanimitatis ignavia semetipsum arguere; relictaque fovea, et abjecto pavore, versus civitatem Assisii iter aggressus est *c*. Quem cum cives cernerent facie squalidum et mente mutatum, ac per hoc alienatum putarent a sensu, luto platearum et lapidibus impetebant, et tamquam insano et dementi clamorosis vocibus insultabant. Famulus autem Domini nulla fractus aut mutatus injuria, ut surdus in omnibus pertransibat.

18 Cunque clamore hujusmodi pater audisset, statim accurrens, non ad liberandum eum, sed potius ad perdendum, omni miseratione subtracta, petra tractum domi primo verbis, deinde verberibus et vinculis angit. Ipse autem ad exequendum *d*, quod coeperat, promptior ex hoc *e* et validior reddebatur; recolens illud Evangelii verbum: « Beati, » qui persecutionem patiuntur propter justitiam: » quoniam ipsorum est regnum caelorum. » Post modicum vero tempus, patre a patria discedente, mater ejus factum mariti non approbans, et inflexibilem Filii constantiam emolliiri posse, non sperans, a vinculis absolutum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti Deo referens, ad locum, in quo prius fuerat, est reversus. Rediens autem pater, et eum non inveniens domi, convitiis illatis uxori, fremens cucurrit ad locum, ut, si eum revocare non posset, saltem de provincia effugaret.

19 Franciscus vero confortatus a Deo obvium ultro se obtulit patri furenti, libera voce clamans, se pro nihilo ducere gratiae, pecunia jam nudatum, ducere coram episcopo civitatis, ut in ipsius manibus facultatibus renunciaret paternis, et omnia redderet, quae habebat; ad quod faciendum se promptum exhibuit verus paupertatis Amator. Perveniensque coram episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur * de aliquo, nec verba expectat *h*, nec facit; sed continuo depositis omnibus vestimentis, restituit ea patri. Inventus est autem tunc Vir Dei cilicium habere ad carnem sub vestibus delicatis *k*.

20 Insuper ex admirando fervore spiritu ebrius, rejectis etiam femoralibus, totus coram omnibus denudatur *l*, dicens ad patrem: Usque nunc vocavi te Patrem in terris; amodo autem secure dicere possum: Pater noster, qui es in caelis, apud quem omnem thesaurum reposui, et omnem spei fiduciam collocaui *m*. Hoc cernens episcopus, et admirans tam excedentem in Viro Dei fervorem, protinus exsurrexit, et inter brachia sua illum cum fletu recolligens, uti erat vir pius et bonus, pallio, quo erat amictus, operuit, praecipiens suis, ut aliquid sibi * darent ad membra corporis contenda. Oblatus est autem et mantellus *n*, pauper et vilis cujusdam agricolae, servientis episcopo *, quem ipse gratanter suscipiens, cum coemto, quod sibi occurrit, ad modum crucis manu propria consignavit, operimentum formans ex eo crucifixi hominis et pauperis seminudi. Sic igitur Servus Regis altissimi nudus relictus est, ut nudum sequeretur crucifixum * Dominum, quem amabat; sic utique cruce munitus, ut animam suam ligno salutis committeret, per quod de mundi naufragio salvus exiret.

21 Solutus exinde mundi Contemptor a vinculis

mundanarum cupidinum, civitate relicta, securus et liber secretum solitudinis petiit, ut solus et silens supernae audiret allocutionis arcanum. Dumque per silvam quandam iter faciens, laudes Domino lingua Francorum vir Dei Franciscus decantaret cum júbilo, latrones super eum ex abditis irruerunt. Quibus ferali animo, quis esset, interrogantibus, Vir Dei * confidentia plenus, Prophetica voce respondit: Praeco sum * magni Regis. At illi percipientes eum, in defossum locum plenum nivibus projecerunt, dicentes: Jace, rustice Praeco Dei. Ipse vero, recedentibus illis, exilivit de fovea, magnoque exhilaratus gaudio, altiori cepit voce per nemora laudes Creatori omnium personare *o*. Et veniens ad quoddam vicinum caenobium, eleemosynam petiit, ut mendicus, et recepit ut incognitus et despectus *p*. Inde vero progrediens, devenit Eugubium, ubi a quadam amico pristino agnitus et susceptus, paupere tunica, ut Christi pauperculus, est contactus.

22 Exinde totius humilitatis Amator se transulit ad leprosos; eratque cum eis, diligentissime serviens omnibus propter Deum. Lavabat ipsorum pedes, ligabat ulcera, educebat plagarum putredinem, et saniem abstergebat. Osculabatur etiam ex miranda devotione ulcerosas plagas ipsorum, Evangelicus medicus mox futurus. Propter quod tantam est a Domino consequutus virtutem, ut in spiritualibus et corporalibus morbis * mirabiliter expurgandis mirabilem efficaciam obtineret. Referam unum de multis, quod accidit, Viri Dei fama postmodum latius clarescente *q*. Cum enim cujusdam de comitatu Spoletano os pariter et maxillam morbus quidam horribilis depascendo corroderet, nec subveniri posset eidem * aliquo medicinae remedio, contigit, ut propter Sanctorum * exposcenda merita, Apostolorum visitatis liminibus, de peregrinatione rediens, Servo Dei occurreret. Cumque praere devotione vellet ipsius osculari vestigia, Vir humilis hoc non ferens, osculari volenti pedes, osculum oris dedit. Dum autem leprosorum servus Franciscus mirabili pietate illam plagam horribilem ore sacro contingeret, omni flagitio morbo, subito aeger ille sanitatem recuperavit optatam *r*. Nescio, quod horum magis sit merito admirandum; an humilitatis profunditas in osculo tam benigno, an virtutis praclaritas *s* in miraculo tam stupendo.

23 Fundatus jam in Christi humilitate Franciscus ad memoriam reducit obedientiam sibi e cruce injunctam de S. Damiani ecclesia reparanda *t*, et tanquam verus obediens Assisium rediit, ut saltem mendicando voci divinae pareret. Depositaque omni verecundia, propter amorem pauperis Crucifixi mendicabat apud eos, inter quos abundare solebat, debile corpus, attritum jejuniis, oneribus lapidum supponendo. Praedicta igitur ecclesia, juvante se Domino, et devotione civium assistente, refecta, ne post laborem corpus torperet ignavia, transtulit se ad reparandam ecclesiam, quondam B. Petri, longius a civitate distantem, ob devotionem specialem, quam ad Apostolorum Principem sinceram fidei puritate gerebat. Hac tandem ecclesia * consummata, pervenit ad locum, qui Portunculata dicitur, in quo ecclesia beatissimae * Virginis Genitricis Dei antiquitus fabricata extiterat, sed deserta tunc a nemine curabatur.

24 Quam cum Vir Dei sic derelictam conspiceret ob devotionem ferventem, quam habebat ad Dominam mundi, cepit illic assidue pro ipsius reparatione morari. Sentiens autem juxta nomen ipsius ecclesiae, quo ab antiquo S. Maria de Angelis vocabatur, * Angelicarum ibi visitationum frequentiam, pedem fixit ibidem, propter reverentiam angelorum, amoreque praecipuum Matris Christi. Hunc locum Vir sanctus amavit praeter ceteris mundi locis. Hic etenim humiliter cepit, hic virtuose profecit, hic feliciter consummavit: hunc in morte fratribus, tanquam Virgini carissimum commendavit *u*. De hoc frater quidam Deo devotus

D

A latronibus
conjectur in
foveam; men-
dicat, cessatur
ab amico:

* in Ms. deest

Dei

* ibid. add.

inquiens

o

p

inservit lepro-
sis, horribilem
plagam osculo
sanat.

E

* apud Wadd.

deest morbis

q

* Ms. ei de

* Sur ipsorum

Sanctorum

r

s

Reparat eccle-
sias S. Damia-
ni, S. Petri et
S. Mariae de
Angelis,

t

F

* apud Wadd.

deest ecclesia

* Ms. add.

Mariae

apud quam

sedem fixit,

quam praeter celo-

ris amavit,

caelesti visione

claravit.

* Ms. add.

propter

u

A tus ante conversionem suam visionem viderat relatione condignam. Innumeros cernebat homines cæcitate percussos, facie in cælum directa, et genibus flexis, in hujus ecclesiæ stare circuitu; qui omnes, protensis manibus in altum, lacrymabiliter clamabant ad Deum, misericordiam postulantes et lumen. Et ecce, ingens de cælo splendor advenit, se per omnes diffundens, qui lumen unicuique tribuit, et salutem desideratam concessit x.

et in qua Ordinem Minorum inchoavit, trium Ordinum Institutum.

25 Hic est locus, in quo Fratrum Minorum Ordo a S. Francisco per divinæ revelationis instinctum inchoatus est. Divinæ namque providentiæ nutu, qua Christi Servus dirigebatur in omnibus, tres materiales erexit ecclesias, antequam Ordinem inchoans, Euangelium prædiceret, ut non solum a sensibilibus ad intelligibilia, a minoribus ad majora, ordinato progressu conscenderet, verum etiam, ut, quid esset facturus in posterum, sensibili foris opere mysticaliter præsignaret. Nam instar reparatae triplicis fabricæ, ipsius sancti Viri ducatu, secundum datam ab eo formam, regulam et doctrinam, Christi triformiter renovanda erat Ecclesia, trinaque triumphatura militia salvandorum, sicut et nunc cernimus esse completum.

ANNOTATA.

a Non receipt etiam legitur in codice nostro Ms., at editiones Vaticana, Suriana et Waddingiana legunt: Recusavit

b Ab aliis etiam cavea dicitur.

c Hæc post abscessum patris contigerunt.

d Omnes tres alix editiones hic addunt vocem Domino.

e In editione Surii desideratur: Ex hoc.

f Editiones Vaticana et Waddingiana pro Videns habent Ardens.

g In codice nostro Ms., et editionibus Vaticana et Waddingiana: Fenestrella, in Suriana: Fenestrella.

h Codex noster Ms.: Nec verba expectat, ut, quod petebatur, faciat, sed continuo etc.

i Intrans cameram episcopi (seorsum scilicet recedens) exiit omnia vestimenta de suis (paternis) rebus, inquit Tres Socii num. 20; quod ut magis congruum honestati, ita et verisimilius est.

k Accepit hæc S. Bonaventura ex Tribus Sociis in Appendice cap. 2, num. 20, ubi similiter legitur: Inventus est autem Vir Dei tunc cilicium habere ad carnem sub vestibus coloratis: quo loco tum tibi, tum in Commentario usus sum ad mitigandas aliorum phrasas duriusculas de sancti Viri nuditate.

l Cilicio tamen tectus, ut mox vidimus; imo forte etiam subligaculo.

m In editione Waddingi desiderantur, quæ ab initio hujus numeri huc usque recensui: habentur tamen etiam in codice nostro atque editionibus Vaticana et Surii, sanctoque Bonaventuræ prævicerunt Tres Socii in Appendice num. 20.

n Id est, palliolum.

o In editione Waddingi desiderantur omnia a vocibus Dumque per silvam huc usque; pro quibus ibidem tantum legitur: Dumque per silvas et nemora pergeret, altiori voce laudes Creatori omnium personabat. Veniensque ad quoddam vicinum cœnobium etc. Verum Sedulio consentiunt codex noster Ms. cum editionibus Vaticana et Surii; atque ipsemet Waddingus in Apparatu ad Annales § 6, num. 1 eadem narravit, laudans hunc ipsum locum ex S. Bonaventura.

p Adde, illum in hoc monachorum cœnobio saltem paucis diebus in culina servivisse; sed nuditate compulsus inde, ut sequitur, Eugubium recessisse.

q Waddingus totam hanc periodum, Referam unum etc. prætermisit. At Sedulio consentiunt codex noster Ms., et editiones Vaticana et Surii.

r Solus Waddingus hæc aliter legit; nam prætermissa, ut ad præcedentem litteram annotavi, una periodo, præcedentia cum sequentibus ita connexuit: Ut visum est in quodam paupere Spoletano, quem

Romæ osculans in ipso putrefacto ulcere, statim sanum et integrum reddidit. Videntur hæc cujusdam abbreviatoris esse, non S. Bonaventuræ: nam Sedulio consentiunt codex noster Ms., et editiones Vaticana et Surii. Neque etiam satis recte abbreviata sunt; cum in iisdem exemplaribus iste leprosus, non Romæ, ut apud Waddingum legitur, sed, Apostolorum visitatis liminibus, de peregrinatione rediens, S. Francisco occurrisse, ab eoque sanatus esse dicatur.

s In codice nostro Ms.: Virtutis præclaræ raritas. Waddingus pro Nescio, quod habet: Nescio, quodnam, et omisit vocem merito.

t Consule hanc ipsam Vitam supra num 13.

u Waddingus brevitate gratia, ut opinor, omissis, quæ sequuntur, secundum caput clausit his verbis: Tres itaque reparavit ecclesias, tres prænuntiantes ab eo Ordines instituendos, quibus tripliciter Dei Ecclesiam repararet.

x Putant aliqui, per hanc visionem præsignatas fuisse celebres indulgentias, Portiunculæ vulgo dictas, de quibus fuse agam in Analectis.

CAPUT III.

De institutione Religionis, et approbatione Regulæ.

In ecclesia igitur Virginis Matris Dei a moram faciente servo ipsius Francisco, et apud eam, quæ concepit Verbum plenum gratiæ et veritatis, continuis insistente gemitibus, ut fieri dignaretur Advocata ipsius, meritis Matris misericordiæ concepit * ac peperit spiritum Euangelicæ veritatis. Dum enim die quodam Missam * de Apostolis devotus audiret, perlectum est Euangelium illud, in quo Christus discipulis ad prædicandum mittendis formam tribuit Euangelicam in vivendo; ne videlicet possideant aurum vel argentum, nec in zonis pecuniam, nec peram in via, nec duas tunicas habeant, nec calceamenta deferant, neque virgam b. Quod audiens et intelligens, ac memoriæ commendans Apostolicæ paupertatis Amicus, Indicibili mox perfusus lætitia, Hoc est, inquit, quod cupio; hoc, quod totis præcordiis concupisco.

27 Solvit proinde calceamenta de pedibus, deponit baculum, peram rejicit c, et pecuniam exerat, unaque contentus tunicula, rejecta corrigia, pro cingulo funem sumit, omnem solitudinem cordis apponens, qualiter audita perficiat, et Apostolicæ rectitudinis regulæ per omnia se coaptet. Cœpit ex hoc Vir Dei divino instinctu Euangelicæ perfectionis emulatur existere, et ad pœnitentiam ceteros invitare. Erant autem ipsius eloquia non inania, nec risu digna, sed virtute Spiritus Sancti plena d, medullas cordis penetrantia; ut in vehementem stuporem audientes converterent. In omni prædicatione sua pacem annuncians, dicendo: DOMINUS DET VOBIS PACEM, populum in sermonis exordio salutabat. Hanc quippe salutationem, Domino revelante, didicerat, sicut ipse postmodum testabatur. Unde factum est, ut juxta sermonem Propheticum et ipse Prophetarum spiritu afflatus annunciarer pacem, prædicaret salutem, ac salutaribus monitis fœderaret plurimos veræ paci, qui discordes a Christo prius exiterant a salute longinqui.

28 Innotescite itaque apud multos Viri Dei tam doctrinæ simplicis veritate, quam vitæ, cœperunt ipsius exemplo viri quidam ad pœnitentiam animari, et eidem, rejectis omnibus, habitu * vitæque conjungi; quorum primus extitit * vir venerabilis Bernardus, qui vocationis divinæ particeps factus, Patris beati primogenitus esse promeruit, tam prioritatem temporis, quam privilegio sanctitatis. Hic enim Servi Christi sanctitate * comperta, ipsius exemplo disponens perfecte contemnere mundum, ab eodem, qualiter id perficeret, consilium requisivit. Quo audito, Dei Famulus, pro primæ * prolis conceptu sancti Spiritus consolatione repletus, A Deo est,

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

E
Audita Evan-
gelii lectione,
Apostolicam
vivendi nor-
mam ample-
ctitur.

a
* Ms. add. ipse
* ibid. quam-
dam Missam

b

aliosque ad
pœnitentiam
incipit exhor-
tari.

c

d

F

In societatem
admittit Ber-
nardum, vi-
rum sanctum.
* Ms. habitu-
que
* Waad. erat

* Sur. pau-
peritate

* Sur. proprie-
tate

est,

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

est, inquit, hoc consilium requirendum. Intrave-
runt proinde ecclesiam sancti Nicolai, mane jam
facto; et oratione præmissa, cultor Trinitatis Fran-
ciscus ter Evangeliorum librum aperuit, trino
exposcens a Deo testimonio sanctum Bernardi pro-
positum confirmari. In prima libri apertione illud
occurrit: *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia,*
quæ habes, et da pauperibus. In secunda: *Nihil tu-*
leritis in via. In tertia vero: *Qui vult venire post*
me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et
sequatur me. Hæc est (ait Vir sanctus) vita et Re-
gula nostra, omniumque, qui nostræ voluerint
societati conjungi. Vade igitur, si vis perfectus esse,
et perface, quæ audisti.

den quinque
alios, inter
quos fuit
B. Egidius,

29 Non multo post vocatis eodem spiritu quin-
que viris, filiorum Francisci senarius numerus
completus est, inter quos tertium sortitus est locum
sanctus pater Egidius *f*, vir utique Deo plenus, et
celebri memoria dignus. Hic etenim postmodum
virtutum sublimium exercitatione præclarus (sicut
Famulus Domini de ipso prædixit) quanquam esset
idiota, et simplex, ad excelsum contemplationis
sublimatus est verticem *g*. Nam per multa curri-
cula temporum, sursum actionibus incessanter
intentus, adeo crebris in Deum rapiebatur excessi-
bus, (quemadmodum et ego ipse oculata fide con-
spexi) ut magis censeretur inter homines vitam
angelicam agere, quam humanam.

B ac Sylvestrum
sacerdotem,
mira visionem
inductum.

30 Illo quoque tempore cuidam sacerdoti civi-
tatis Assisii, nomine Silvestro, honestæ conversa-
tionis viro, quædam a Domino fuit ostensa visio
non taecnda. Cum enim modum et vitam *h* Fran-
cisci fratrumque suorum humano spiritu abhorre-
ret, ne periclitaretur pro temeritate iudicii, respec-
tu fuit supernæ gratiæ visitatus. Videbat namque
in somnis, totam Assisii civitatem a dracone magno
circundari, præ cuius magnitudine nimia tota
regio videbatur exterminio subjacere. Contueba-
tur post hæc crucem quandam auream ex ore pro-
cedentem Francisci, cuius summitas cælos tange-
bat, cuiusque brachia protensa in latum, usque ad
mundi fines videbantur extendi; ad cuius etiam
aspectum præfulgidum draco ille teter et horridus
penitus fugabatur. Hoc dum sibi tertio monstra-
retur, divinum astimans esse oraculum, Viro
Dei et fratribus suis per ordinem enarravit; ac non
multo post tempore mundum relinquens, vestigiis
Christi sic perfecte adhæsit, quod vita ipsius in
ordine authenticam reddidit eam, quam in sæ-
culo habuerat, visionem. Ex hujus visionis auditu
Vir Dei non in gloria est elatus humana, sed boni-
tatem Dei in suis beneficiis recognoscens, fortius
animatus est ad hostis antiqui fugandam versutiam,
et Crucis Christi gloriam prædicandam.

In ecstasi mul-
ta cognosci,
solatur suos,
admittit septi-
mum socium.

31 Quadam autem die, dum in quodam solitario
loco annos suos in amaritudine recogitans deplora-
ret, Sancti Spiritus in eum superveniente lætitia,
certificatus est de remissione plenaria omnium
delictorum. Raptus deinde supra se, ac in quod-
dam mirandum lumen totus absorptus, dilatato
mentis sinu, quæ circa se et filios suos futura erant,
luculenter aspexit. Post hoc reversus ad fratres;
Confortamini, ait, carissimi et gaudete in Domino;
nec, quia pauci estis, efficiamini tristes, neque vos
terreat mea vel vestra simplicitas: quoniam, sicut
mihî a Domino in veritate ostensum est, in ma-
gnam multitudinem faciet nos Deus crescere,
suaque benedictionis gratia multipliciter dilata-
bit *k*. Eodem quoque tempore, quodam alio bono
viro *l* religionem intrante, ad septenarium nume-
rum Viri Dei soboles benedicta pervenit.

Discipulos
suos instruit
et in quatuor
partes mittit
ad prædican-
dum,

32 Tunc pius Pater omnes ad se filios convoca-
vit, et plura eis de regno Dei, de contentu mundi,
de abnegatione propriæ voluntatis, corporisque
castigatione pronuncians, propositum suum de
mittendo illos in quatuor partes orbis aperuit. Jam
enim sterilis et pauperula simplicitas sancti Patris
pepererat septem filios *m*, et desiderabat univer-
sitate fidelium, ad pœnitentiæ lamenta vocatam
Christo Domino parturire. Ite, inquit dulcis Pater

ad filios, annunciantes hominibus pacem: prædi-
cate pœnitentiam in remissionem peccatorum.
Estote in tribulationibus patientes, in orationibus
vigiles, in laboribus strenui, in sermonibus mo-
desti, in moribus graves, et in beneficiis grati;
quia pro his omnibus regnum vobis præparatur
æternum *n*. At illi coram Servo Dei humiliter se
prosternentes in terram, cum gaudio spiritus susci-
piebant obedientiæ sanctæ mandatum.

D

n

33 Ipse vero dicebat unicuique sigillatim: *precibusque*
rursum con-
gregat: qua-
tuor alios ai-
mittit.
o
Wadd. sole-
bat

« Jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enu-
» triet o. » Hoc verbum dicere solitus erat *,
quotiescunque fratrem aliquem ad obedientiam
dirigebat. Tunc et ipse sciens, se datum aliis in
exemplum, ut prius faceret, quam doceret, cum
uno sociorum versus unam orbis partem perrexit,
reliquis sex ad modum crucis tribus aliis mundi
partibus deputatis. Modico autem elapso post tem-
pore, benignus Pater, caræ prolis exoptans præ-
sentiam, cum in unum eos per se convocare non
posset, per eum, orabat, hoc fieri, qui dispersione
congregat Israelis. Sicque factum est, ut absque
humana vocatione, omnes ex insperato post modi-
cum temporis, juxta ejus desiderium divina ope-
rante clementia, non sine ipsorum admiratione
pariter convenirent. Illis quoque diebus, quatuor
sibi adherentibus viris honestis, ad duodenarium
numerus *p* excreverunt.

precibusque
rursum con-
gregat: qua-
tuor alios ai-
mittit.

o

Wadd. sole-
bat

34 Cernens autem Famulus Christi, paulatim
accrescere numerum fratrum, scripsit sibi et fra-
tribus suis simplicibus verbis formulam vitæ, in
qua sancti Evangelii observantia pro fundamento
indissolubili collocata, pauca quædam alia inseruit,
quæ ad uniformem vivendi modum necessaria vi-
debantur *q*. Desiderans autem, per summum Pon-
tificem approbati, quæ scriperat, disposuit cum
illo simplicium cœtu Apostolicæ Sedis adire præ-
sentiam, de sola confisus directione divina. Cujus
desiderium Deus ex alto respiciens, sociorum ani-
mos simplicitatis suæ consideratione perterritos,
ostensa Viro Dei visione hujusmodi, confortavit.

p
Scribit Regu-
lam, pro qua
approbanda,
E

q

35 Videbatur siquidem ei, quod per quandam
viam incederet, juxta quam stabat arbor celsitudi-
nis magnæ, ad quam cum appropinquasset, et sub
ea stans ipsius altitudinem miraretur, subito tan-
tum divina virtute levabatur in altum, ut cacumen
contingeret arboris, ejusque summa facillime cur-
varet ad ima. Hujus visionis præaugurium, Vir Deo
plenus intelligens, referri ad condensationem
Apostolicæ dignitatis *r*, exhilaratus est spiritu,
fratribusque suis in Domino confortatis, iter cum
eis aggressus est *s*. Videns autem *t* Christi Vicarius,
dominus Innocentius Tertius, vir utique sapientia
clarus, admirandam in Viro Dei simplicis animi
puritatem, propositi constantiam igiturque *u* vol-
untatis sanctæ fervorem, Christi Pauperem mentis
amore complectens, inclinatus est animo, ut pium
supplicanti præberet assensum. Distulit tamen
perficere, quod Christi postulabat Pauperculus,
pro eo, quod aliquibus de Cardinalibus novum ali-
quid et supra vires humanas arduum videretur.

confirmatus
visione pergit,
Roman: ubi
a Papa

r

s

t

u

F

36 Aderat autem inter Cardinales vir veneran-
dus dominus Joannes de sancto Paulo, episcopus
Sabinensis, omnis sanctitatis amator, et auditor *x*
pauperum Christi; qui divino spiritu inflammatus
summo Pontifici dixit, et fratribus suis: Si peti-
tionem Pauperis hujus *, tanquam nimis arduam
novamque refellimus, cum petat, confirmari sibi
formam Evangelicæ vitæ, cavendum est nobis,
ne in Christi Evangelio offendamus. Nam si quis,
intra Evangelicæ perfectionis observantiam et votum
ipsius, dicat, contineri aliquid novum aut
irrationabile, vel impossibile ad servandum, contra
Christum, Evangelii auctorem, blasphemare con-
vincitur. Quibus propositis, successor apostoli
Petri conversus ad Pauperem Christi, dixit: Ora
fili, ad Christum, ut suam nobis per te voluntatem
ostendat; qua certius cognita, tuis piis desideriis
securus annuamus.

jubetur vo-
luntatem Dei
exquirere,
x

* ap. Sur-
deest hujus

37 Omnipotentis autem Dei Famulus, totum se
conferens

A conferens ad orandum, precibus devotis obtinuit, et quod * exterius ipse proferret, et quid * interius Papa sentiret. Nam cum parabolam de divite rege, cum muliere formosa et paupere contrahente grante, et de prole suscepta, præferente generantis Regis imaginem, ac per hoc educanda de mensa ipsius, sicut a Deo acceperat, retulisset: ex illius interpretatione subiunxit: Non est formidandum, quod fame pereant æterni Regis filii et hæredes, qui ad imaginem Regis Christi per Spiritus sancti virtutem de paupere matre nati, et ipsi per spiritum paupertatis sunt in Religione * pauperula generandi y. Si enim Rex cælorum imitatoribus suis regnum promittit æternum, quanto magis illa ministrabit, quæ communiter largitur bonis et malis?

* Ms. regione y

qui etiam celesti visione motus Regulam approbat, atque largitur.

B 58 Hanc ergo parabolam, et intellectum ipsius Christi Vicarius cum diligenter audisset, miratus est valde; et indubitanter Christum loquentum in Homine recognovit z. Sed et visionem, quam tunc temporis e caelo perceperat, in hoc Viro fore complendam, Spiritu divino suggerente, firmavit. Videbat namque in somnis (ut retulit) Lateranensem basilicam fore proximam jam ruinæ; quam quidam homo pauperulus, modicus et despectus, proprio dorso submisso, ne caderet, sustentabat. Vere, inquit, hic est ille, qui opere et doctrina Christi sustentabit Ecclesiam. Inde præcipua devotione repletus, petitioni ejus se per omnia inclinavit, ac Christi Famulum speciali semper amore dilexit. Proinde postulata concessit et adhuc concedere plura promisit: approbavit Regulam, dedit de pœnitentia prædicanda mandatum, et laicis fratribus omnibus, qui servum Dei fuerant comitati, fecit coronas parvulas fieri aa, ut verbum Dei libere prædicarent.

aa

ANNOTATA.

a Waddingus legit: Virginis Mariæ.

b Pro his alisque ad habitus vitæque mutationem, anno 1209 factam, spectantibus lege Commentarium prævium num. 131 et aliquid sequentibus.

c In Ms. nostro codice et apud Surium deest: Rejicit.

d In eodem Ms., et in editione Vaticana: Plena erant.

e Leguntur hæc etiam apud Tres Socios in Appendice num. 29

f Tertius hic fuit S. Francisci discipulus: nam secundus fuit Petrus, qui, ut alibi vidimus, cum Bernardo venit, quemque Bonaventura primum ex istis quinque, suppresso nomine, voluit indicare. Lege Vitæ primæ caput 4.

C g Hanc periodum Waddingus sic habet: Fuit enim inter ceteros virtutum sublimium exercitatione præclarus (sicut Famulus Domini de ipso prædixit) quamquam esset idiota et simplex, ad excelsæ contemplationis sublimatus est verticem. B. Egidius colitur die 25 Aprilis, ubi de eo actum est in Opere nostro.

h Ms. Codex, Surius et editio Vaticana legunt: Viam.

i In editione Vaticana, Waddingi et Surii: Existimans.

k Apud Waddingum tota hæc periodus sic paucis redditur: Tunc fratres verbis consolatoriis admittit, parvum gregem in magnam familiam a Domino dilatandum.

l Alio bono viro desideratur in editione Waddingi.

m In Ms. et Surio deest: Filios.

n In editione Waddingiana pro hac brevi allocatione legitur: Misit ergo eos prædicare pœnitentiam: ac tunc subditur: Qui humiliter coram Servo Dei se prosternentes in terram etc.

o In vulgata Psalm. 54, v. 25 est: Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet.

p Annumerato S. Francisco.

q Hæc alia Regula nobis fuisse videtur ab ea, Octobris Tomus II.

quam velut omnium primam edidit Waddingus, ut alibi dictum est.

r Consonat Celanensis in Vita prima num. 55, et Tres Socii in Appendice num. 55.

s Narrationem, quæ hic subditur in editionibus Seduliana, Vaticana et Suriana, atque etiam in nostro codice Ms., veluti S. Bonaventuræ Opusculo insertam, prudens prætermitto. Rationes exposui in Commentario prævio num. 25 et sequenti; ac rursus num. 245 et tribus sequentibus, ubi eandem recitavi et expendi.

t Waddingus, qui omissam narrationem, tamquam Bonaventuræ suppositam, brevius recensuit, præcedentia cum sequentibus sic conjunxit: Videns itaque etc.

u Waddingus: Ingenitumque.

x Adjutor rectus legitur in aliis editionibus et Ms. nostro. Huic Cardinali negotium suum ante commendaverat S. Franciscus, teste Celanensi in Vita num. 52 et sequenti; in ejusque notitiam venerat per Vidonem vel Guidonem, episcopum Assisiensem, ut habent Tres Socii in Appendice num. 47.

y Consule Tres Socios in Appendice num. 50.

z Apud Waddingum plura post hæc verba, Quod interius Papa sentiret, compendiose traduntur hoc modo: Nam proposita quadam parabola de rege divite, et sponsa paupere, quibusdam additis verbis, Pontificis animum ad Regulam approbandam inclinavit. Post hæc etiam reliqua omittuntur usque ad initium capitis 4.

aa Etiam ipsi S. Francisco, ut expresse asserunt Tres Socii in Appendice num. 32.

CAPUT IV.

De profectu Ordinis sub manu ipsius, et confirmatione Regulæ prius adprobate.

Fretus exinde Franciscus superna gratia et auctoritate Papali, cum fiducia multa versus vallem Spoletanam iter arripuit, ut Evangelium Christi faceret et doceret. Dum autem in via conferret cum sociis, qualiter Regulam, quam susceperant, sincere servarent; qualiter in omni sanctitate et justitia coram Deo incederent; qualiter in se ipsis proficerent, et essent aliis in exemplum, diutius collatione protracta, hora pertransiit. Et cum jam lassati essent ex diuturnitate laboris, esurientes in quodam loco solitudinis substituerunt. Sane cum omnis via deesset, qua possent sibi de victu necessario providere, statim affuit providentia Dei. Nam subito apparuit homo, afferens panem in manu, quem pauperulus Christi dedit, subitoque disparuit, incognitus, unde venerit, aut quo iret.

Cum sociis Roma rediens, a divina providentia pascitur:

in Ms. deest jam

40 Cognoscentes autem per hoc pauperes fratres, supernum sibi in comitatu Viri Dei adesse præsidium, magis dono liberalitatis divinæ, quam cibo carnis propriæ sunt refecti. Insuper divina consolatione repleti, statuerunt firmiter, et irrevocabiliter confirmaverunt, nullius inedia aut tribulationis impulsu a sanctæ paupertatis resilire promisso. Exinde in vallem Spoletanam cum sancto proposito redeuntes, tractare cœperunt, utrum inter homines conversari deberent, an ad loca solitaria se conferre a. Sed Christi servus Franciscus, non de sua vel suorum confidens industria, per orationis instantiam divinæ super hoc voluntatis beneplacitum requisivit.

Post consultum precibus Deum,

a

41 Supernæ igitur revelationis illustratus oraculo intellexit, se ad hoc missum a Domino, ut Christo lucraretur * animas, quas diabolus conabatur auferre: ideoque magis omnibus, quam sibi soli, vivere præelegit, illius provocatus exemplo, qui unus pro omnibus mori dignatus est. Recollegit itaque se Vir Dei cum ceteris sociis in quodam tugurio derelicto juxta civitatem Assisii b, in quo secundum sanctæ paupertatis formam in labore multo et inopia victitabant, magis lacrymarum, quam deliciarum, panibus refici saturas.

habitat apud Riturum-torium, Waad. lucrificeret

b

80 gentes.

AUCTOR
S. BONAVEN-
TURA.

tradit illis
formam oran-
di.

Absens fratri-
bus miro modo
apparet in
curru igneo

* apud Sur.
deest corpora-
liter
* Wadd. vere

* ap. Wadd.
deest ex
cum mirabili
effectu: multa
de Ordine
praedicit.

Tertium Ordi-
nem instituit,
e
* Sur. Domini

gentes. Vacabant enim ibidem divinis precibus incessanter, mentaliter potius, quam vocaliter, studio intendentes orationis devotae, pro eo quod nondum ecclesiasticos libros habebant, in quibus possent horas Canonicas decantare; loco tamen illorum librum crucis Christi continuatis aspectibus, diebus ac noctibus, revolvebant, exemplo Patris et eloquio eruditi, qui jugiter faciebat eis de cruce Christi sermonem.

42 Rogantibus autem fratribus, ut eos doceret orare, dixit: Cum orabitis, dicite, Pater noster. Et: « Adoramus te, Christe, ad omnes Ecclesias » tuas, quae sunt in toto mundo, et benedicimus » tibi; quia per Crucem tuam sanctam redemisti » mundum. » Docuit insuper eos c, Dominum laudare in omnibus et ex omnibus creaturis; honorare praecipua reverentia sacerdotes, fidei quoque veritatem, secundum quod sancta Romana tenet et docet Ecclesia, et firmiter credere, et simpliciter confiteri. Servabant illi Patris sancti documenta per omnia, et ad omnes ecclesias et cruces, quas e longinquo videre poterant, juxta datam sibi formam orantes, se humiliter prosternebant.

43 Contrahentibus autem fratribus moram in loco praefato, Vir sanctus die quadam Sabbathi civitatem Assisii intravit, praedicaturus mane diei Dominicae, ut moris erat, in ecclesia cathedrali. B Cumque in quodam tugurio, sito in horto canonicorum, Vir Deo devotus in oratione Dei more solito pernoctaret, corporaliter * absentatus a filiis, ecce fere * media noctis hora, quibusdam ex fratribus quiescentibus, quibusdam perseverantibus in orando, currus igneus mirandi splendoris per hostium domus intrans, huc atque illic per domicilium tertio se convertit, super quem globus lucidus residebat, quisolis habens aspectum, noctem clarere fecit. Obstupefacti sunt vigilantes, excitati simul et exterriti dormientes, et non minus senserunt cordis claritatem, quam corporis, dum ex * virtute mirandi luminis alterius alteri conscientia nuda fuit.

44 Intellexerunt namque concorditer omnes, videntibus invicem universis in cordibus singulorum, sanctum Patrem absentem corpore, praesentem spiritu, tali transfiguratum effigie, supernis irradiatum fulgoribus, et ardoribus inflammatum supernaturali virtute, in curru splendenti simul et igneo, sibi demonstrari a Domino, ut tanquam veri Israelitae post illum incederent, qui virorum spiritualium, ut alter Elias, factus fuerat a Deo currus et auriga. Credendum sane, quod ille horum simplicium aperuit oculos ad preces Francisci, ut viderent magnalia Dei, qui oculos quondam aperuerat pueri ad videndum montem plenum equorum et igneorum curruum in circuitu Elisaei d. Regressus autem Vir sanctus ad fratres, cepit conscientiarum ipsorum secreta rimari; confortare ipsos de visione illa mirabili, et de profectu Ordinis multa futura praedicere. Cumque patefaceret plurima, quae sensum transcendebant humanum, vere cognoverunt fratres, super servum suum Franciscum Spiritum Domini in tanta plenitudine quievisse, quod post ipsius doctrinam et vitam erat eis proficisci tutissimum.

43 Post haec pusilli gregis pastor Franciscus ad sanctam Mariam de Portiuncula duodenarium illum fratrum numerum e, superna gratia praeeunte, deduxit; ut, ubi meritis Matris Dei * Minorum sumpserat Ordo initium, ipsius illic susciperet auxiliis incrementum. Ibi quoque factus Euangelicus praeco, civitates circumibat et castra, non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in virtute spiritus annuncians regnum Dei. Videbatur intuentibus homo alterius saeculi: quippe qui mente ac facie in caelum semper intentus, omnes sursum trahere conaretur. Cepit ex hoc Christi vinea germinare germen odoris Domini, et productis ex se floribus suavitatis, honoris, et honestatis, uberes fructus afferre.

46 Nam praedicationis ipsius fervore succensi D quam plurimi utriusque sexus f in conjugali pudicitia Domino famulantes secundum formam a Dei Viro acceptam, novis se poenitentiae legibus vinciebant; quorum vivendi modum idem Christi Famulus Ordinem Fratrum de poenitentia nominari decrevit g. Nimirum, sicut in caelum tendentibus poenitentiae viam omnibus, constat, esse communem, sic et hic status, clericos et laicos, virgines et conjugatos in utroque sexu admittens, quanti sit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipsorum patris miraculis innotescit. Convertentibus etiam virgines ad perpetuum caelibatum, inter quas virgo Deo carissima Clara, ipsarum plantula prima, tanquam flos vernans et candidus, odorem dedit, et tanquam stella praefulgida radiavit. Haec nunc glorificata in caelis, ab Ecclesia digne veneratur in terris, quae filia fuit in Christo sancti patris Francisci pauperuli, et mater pauperum dominarum h.

47 Multi etiam non solum devotione compuncti, sed et perfectionis Christi desiderio inflammati, omni mundanorum vanitate contempta, Francisci vestigia sequebantur; qui quotidianis succrescentes profectibus, usque ad fines orbis terrae celeriter pervenerunt. Faciebat namque sancta paupertas, quam solam deferrebant pro sumptibus, ipsos ad omnem obedientiam promtos, robustos ad labores, et ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenum habebant, nihil amabant, nihilque timebant amittere, securi erant ubique, nullo favore suspensi, nulla cura distracti; tanquam qui absque mentis turbatione vivebant, et sine sollicitudine diem crastinum et serotinum hospitium expectabant. Multa quidem eis in diversis partibus orbis * inferebantur convitia, tanquam personis despicabilibus et ignotis: verum amor Evangelii Christi adeo ipsos patientes effecerat, ut quaerere potius ibi esse, ubi persecutionem paterentur in corpore, quam ubi, cognita sanctitate ipsorum, mundano possent gloriari favore.

48 Ipsa quoque rerum penuria superabundans eis videbatur ubertas, dum juxta consilium Sapientis pro magno ipsis minimum complacebat i. Sane cum ad infidelium partes aliqui ex fratribus pervenissent, contigit, ut quidam Saracenus, pietate commotus, pecuniam eis offerret pro necessario victu: illis autem recusantibus arripere, admiratus est homo, cernens, quod inopes essent. Intellecto tandem, quod pauperes effecti amore Dei, pecuniam possidere nolebant, tanta est eis affectione conjunctus, ut offerret se ad ministrandum omnia necessaria, quam diu facultatum sibi aliquid superesset. O inestimabilis pretiositas paupertatis, cujus miranda virtute mens feritatis barbaricae in tantam miserationis est immutata dulcedinem! Horrendum est proinde ac nefarium scelus, ut hanc margaritam nobilem vir Christianus conculect, quam tanta veneratione extulit Saracenus.

49 Eo tempore Religiosus quidam de Ordine Cruciferorum k, Moricus nomine, in hospitali quodam prope Assisium languore tam gravi, tamque prolixo laborans, ut jam morti foret adjudicatus a medicis, Viro Dei supplex factus, per nuntium postulabat instanter, ut pro se ad Dominum intercedere dignaretur. Cui beatus Pater benigne assentiens, oratione praemissa, panis micas accepit, et cum oleo accepto de lampade, quae coram Virginis ardebat altari, commiscens, quasi quoddam electuarium per manus fratrum infirmanti transmisit, dicens: Medicinam hanc fratri nostro deferte Morico; quia * ipsum Christi virtus non solum plene sanitati restituet, verum etiam robustum bellatorem effectum aciei nostrae perseveranter adjunget. Statim autem ut antidotum illud sancti Spiritus adinventum confectum aeger homo gustavit, sanus exurgens tantum mentis et corporis a Deo vigorem obtinuit, ut paulo post Viri sancti Religionem ingressus, et unica tantum operiretur

magno cum
fructu, ut et
pauperum do-
minarum,
praevante
S. Clara.

f

g

h

Augetur Ordo
fratribus et
virtutibus,

E

* ap. Wadd.
deest orbis

quorum volun-
tariam pau-
peritatem Sa-
racenus sus-
cepit.

i

F

Moricum divi-
nitatis sanat et
in Ordinem
recipit:

k

* al. qua

A operiretur tunica, sub qua longo tempore loriam portabat ad carnem, et crudis duntaxat cibariis, herbis videlicet *, leguminibus, fructibusque contentis, per plura temporum lustra, nec panem gustaret nec vinum, fortis tamen et incolumis perseverans l.

* Sur. vel

l
item insignem musicum mira visione verberisque illius motum,

m

qui etiam signum Thau in fronte ejus vidit, et primus Minister in Francia fuit

B

n
Comita celebrat, Deo victum procurante,

o

p

C

absens apparens in aere, congregatos gaudio replet.

q

r

s

t

50 Crescentibus quoque virtutum meritis in parvulis Christi, odor opinionis bonæ circumquaque diffusus ad præsentiam sancti Patris videndam plurimos e diversis mundi partibus attrahebat. Inter quos quidam sæcularium cantionum curiosus inventor, qui ab imperatore propter hoc m fuerat coronatus, et exinde Rex versuum dictus, Virum Dei contemptorem mundialium adire proposuit. Cumque apud castrum sancti Severini eum prædicantem reperisset in monasterio quodam, facta manu Domini super se, vidit eundem Crucis Christi prædicatorem Franciscum duobus transversis ensibus valde fulgentibus, in modum crucis signatum; quorum unus a capite ad pedes, alius a manu in manum per pectus transversaliter tendebatur. Non noverat facie Servum Christi, sed tanto monstratum miraculo mo agnovit.

51 Subito stupefactum ad visum incipit meliora proponere; tandemque verborum ipsius compunctus virtute, tanquam si esset gladio spiritus ex ejus ore procedente transfixus, sæcularibus pompis omnino contentis, beato Patri professione cohasit. Propter quod videns ipsum Vir sanctus ab inquietudine sæculi ad Christi pacem perfecte conversum, Fratrem Pacificum appellavit. Hic postmodum in omni sanctitate proficiens, antequam fieret Minister in Francia (siquidem primus ibidem ministerii gessit officium) meruit iterato magnum Thau in fronte Francisci videre, quod colorum varietate distinctum faciem ipsius miro venustabat ornatu. Hoc quippe signum Vir sanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, et in eis, quas dirigebat, litterulis manu propria suscribebat, tanquam si omne ipsius studium foret signare Thau, juxta dictum Propheticum, super frontes virorum gementium et dolentium n, ad Christum Jesum veraciter conversorum.

52 Processu quoque temporis multiplicatis jam fratribus, cepit eos Pastor sollicitus in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula ad generale capitulum convocare, ut in funiculo distributionis divinæ in terra paupertatis eorum unicuique tribueret obedientiæ portionem o. Ubi, licet omnium necessariorum esset penuria, fratrumque multitudo ultra quinque millia conveniret aliquando p, divina tamen opitulante clementia, et victus sufficientia suberat, et salus comitabatur corporea, et spiritualis jucunditas affluebat. Capitulis vero provincialibus, quia corporalem præsentiam exhibere non poterat, per sollicitam curam regiminis, instantiam precis, et efficaciam benedictionis, spiritu præsens erat, quamvis aliquando, mira Dei faciente virtute, visibiliter appareret.

53 Dum enim egregius prædicator, qui et nunc Christi præclarus confessor, Antonius q, de titulo crucis, JESUS NAZARENUS, REX JUDEORUM, in Arelatensi capitulo fratribus prædicaret, quidam frater probatæ virtutis, Monaldus nomine, ad ostium capituli, divina commotione r respiciens, vidit corporeis oculis beatum Franciscum in aere sublevatum, extensis velut in cruce manibus, benedicientem fratres. Tanta vero, et tam insolita fratres omnes consolatione spiritus repletos se fuisse, senserunt, ut de vera sancti Patris præsentia certum eis intra se spiritus testimonium perhiberet, licet postmodum id non solum per evidentia signa, verum etiam per ejusdem sancti Patris verba exteriori fuerit attestatione compertum. Credendum sane, quod omnipotentis Dei virtus, quæ Ambrosium, pium et s sacrum antistitem, tumulationi gloriosi concessit interesse Martini t, ut pium Pontificem pio veneraretur officio, etiam servum suum Franciscum prædicationi præsentavit veracis sui præconis Antonii, ut approbaret veritatis eloquia,

præcipue Crucis Christi, cujus erat baiulus et minister.

54 Cum autem dilatato jam Ordine, vivendi formam, per dominum Innocentium approbatam, disponeret per successorem ipsius Honorium u in perpetuum facere roborari, hujusmodi fuit a Deo revelatione commonitus. Videbatur quidem sibi de terra micas panum subtilissimas collegisse, multisque famelicis fratribus ipsum circumstantibus debere tribuere. Cumque micas tam tenues distribuere formidaret, ne forte inter manus exciderent, vox ei desuper ait: Francisce, unam de micis omnibus hostiam x facito, et manducare volentibus tribue. Quo id agente, quicumque illud non devote recipiebant aut receptum contemnebant donum, mox lepra infecti notabiles apparebant. Recitat mane Vir sanctus hæc omnia sociis, dolens, se non percipere mysterium visionis.

55 Sequenti vero die, cum vigil in oratione persisteret, hujusmodi vocem de cælo delapsam audivit: Francisce, micæ præteritæ noctis verba Evangelica sunt, hostia Regula, lepra iniquitas. Volens igitur confirmandam Regulam, ex verborum Evangelii aggregatione profusius * traditam, ad compendiosorem formam, juxta quod dictabat visio monstrata, redigere, in montem quandam cum duobus sociis y, Spiritu Sancto ducente, conscendit; ubi pane tantum contentus et aqua jejuniens z, conscribi eam fecit, secundum quod oranti sibi divinus Spiritus suggererat. Quam cum de monte descendens servandam suo vicario commisisset, et ille paucis elapsis diebus assereret per incuriam perditam aa; iterato sanctus Vir ad locum solitudinis rediit, eamque instar prioris, ac si ex ore Dei verba susciperet, illico reparavit, et per supradictum dominum Papam Honorium, octavo Pontificatus illius anno bb, sicut optaverat, obtinuit confirmari.

56 Ad cujus observantiam fratres ferventer inducens, dicebat, se nihil ibi possuisse secundum industriam propriam, sed omnia sic scribi fecisse, sicut sibi fuerant divinitus revelata cc. Quod ut certius constaret testimonio Dei, paucis admodum evolutis diebus, impressa sunt ei stigmata Domini Jesu dd, digito Dei vivi, tanquam bulla summi Pontificis Christi, ad confirmationem omnimodam Regulæ, et commendationem Auctoris; sicut post suarum enarrationem virtutum suo loco inferius describetur.

ANNOTATA.

a Cum munus prædicandi penitentiam a summo Pontifice accepissent, non erat, cur hac de re deliberarent. Quapropter existimo, solum deliberasse eos, præstarene sibi habitare in locis solitariis, ex quibus aliquoties ad prædicandum prodirent; an in civitatibus, vel juxta eas, quo proximo suo magis prodessent.

b Nimirum in Rugo-torto, vel Rivo-torto, ut docent alii biographi.

c Præmissa ab initio hujus numeri rursus contracta leguntur in editione Waddingi his verbis: Quos et breviter orare docuit, et Dominum laudare etc.

d Lib. iv Regum, cap. 6, v. 17.

e Nempe ipse Sanctus erat duodecimus. Occasionem e Rivo-torto illuc commigrandi vide supra in Vita prima num. 44.

f In codice nostro Ms. et in editione Surii desunt hæc voces: utriusque sexus.

g Extra locum suum institutio hujus Ordinis hic relata est, cui S. Franciscus initium dedit anno 1221, ut videre licet in Commentario prævio § 20.

h Pauperum dominarum, seu, ut nunc passim vocantur, Clarissarum Ordinis institutio præcessit Ordinem Fratrum et Sororum de Penitentia, quippe facta anno 1212. Ad Commentarium prævium § 15.

i Ecclesiastici cap. 29, v. 50: Minimum pro magno placeat tibi, et improprium peregrinationis non audies.

k Extinctus

AUCTORE
S. BONAVENTURA.
divina visione
voceque edoc-
tus secundam
Regulam
u

u

x

bis dictat, sug-
gerente Spi-
ritu sancto,
quam Hono-
rius III confir-
mavit.
* Wadd. per-
fusius

y

E

z

aa

bb

et Christus
sacris stigma-
tibus Sancto
impressis si-
gnavit.

cc

dd

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

k *Extinctus hic in Italia Ordo est ab Alexandro VII anno 1636 per Bullam, quæ incipit: Vineam Domini, quæ est ejus Ecclesia; quæque exstat in Bullario Romano tom. VI.*

l *Tota hæc Morici ad Ordinem Minorum accessio, seu totus hic numerus a capite usque ad calcem, consideratur in editione Waddingi. Ceterum voces istæ initio positæ: Eo tempore late accipiendæ sunt; quia Tres Socii in Appendice eandem Morici accessionem expresse præmittunt itineri Romano supra relato.*

m *Propter hoc deest apud Surium: Waddingus legit: Propterea.*

n *Ezechielis cap. 9, v. 4.*

o *Tres Socii in Appendice num. 37 scribunt, id factum esse, post... locum sanctæ Mariæ obtentum a præfato abbate, nimirum de Monte Subasio; tuncque a S. Francisco sanctum fuisse, ut in posterum ibi capitulum fieret bis in anno, scilicet in Pentecoste, et in Dedicacione sancti Michaelis. Statutum hoc in Commentario prævio num. 285 cum Waddingo retuli ad annum 1212.*

p *Vox aliquando desideratur in editione Waddingi, sed exstat etiam in Vaticana et Suriana, et in codice nostro Ms. Annus autem, quo comitia tam numerosa fuere, incertus est; at verisimiliter fuerit unus e supremis vitæ S. Francisci, quando illius Ordo jam plurimum erat propagatus.*

q *S. Antonius, cognominatus Patavinus. Vide Annotata ad Vitæ primæ lib. 1, cap. 6, lit. h.*

r *Apud Waddingum est: Divina virtute et commotione.*

s *In codice Ms. desideratur pium et; in Vaticana legitur pium sacrum.*

t *Examinanda hæc venient ad diem 11 Novembris, quo S. Martinus Turonensis episcopus colitur.*

u *Honorius III Innocentius III successit an. 1216.*

x *Id est, panem, qualis usus est in Sacrificio Missæ ad Corpus Domini conficiendum.*

y *Waddingus ad annum 1225, num. 9 duos hos socios Leonem et Bonizium, montem vero Columbæ seu Rainerii, ab urbe Reatina secundo lapide ad Meridiem situm, appellavit, in margine præter S. Bonaventuram laudans Marianum et Platum.*

z *Laudatus Waddingus jejuniæ hoc quadraginta dierum fuisse, fortasse ex eodem Mariano, asserit.*

aa *Idem Annalista ibidem num. 10 scribit, vicarium Eliam dissimulasse, seu simulasse, eam perditam, quasi revera perditam tunc non fuerit, sed quod nimis aspera videretur, occultata vel aliter amissa. Ibidem etiam alia narrat ad hanc Regulam spectantia, quæ certioribus testimoniis cuperem probari. Adi Commentarium prævium num. 483 et seqq.*

bb *Id est, anno Christi 1225, mense Novembri, ut alibi ostensum est. Ceterum causam, quæ sanctum Institutorem ad Regulæ confirmationem scriptam petendam impulit, ceteraque huc spectantia lege in Appendice Trium Sociorum num. 62 et sequentibus.*

cc *Huc faciunt, quæ S. Brigitta lib. vii Revelationum cap. 20 a Christo sibi dicta asseruit, scilicet hæc: Istius Francisci Regula, quam ipse incepit, non fuit dictata et composita ab ipsius humano intellectu et prudentia, sed a me secundum voluntatem meam. Quodlibet enim verbum, quod in ea scriptum est, a Spiritu meo fuit sibi aspiratum; et postea ipse aliis Regulam illam protulit et porrexit.*

dd *Confirmata fuit, ut dictum est, Regula anno 1225, mense Novembri exeunte; sacra vero stigmata S. Franciscus accepit anno 1224 circa medium Septembrem, ideoque decimo mense post Regulæ confirmationem; quapropter paucos illos dies, quos S. Bonaventura inter utrumque medios facit, latius accipiendi sunt. Adi Commentarium prævium num. 391.*

* t. e. eidem

CAPUT V.

De austeritate vitæ ejus, et quomodo creaturæ præbebant ei solatium.

Cum igitur cerneret vir Dei Franciscus, suo exemplo ad crucem Christi baulandam ferventi spiritu plurimos animari, animabatur et ipse, tanquam bonus dux exercitus Christi, ad palmam victoriæ per culmen invictæ pervenire virtutis. Attendens enim illud Apostoli verbum: « Qui » autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt » cum vitis et concupiscentiis a, » ut crucis armaturam suo ferret in corpore, tanta disciplinæ rigiditate sensuales appetitus arcebat, ut vix necessaria sumeret sustentationi naturæ. Difficile namque fore dicebat, necessitati corporis satisfacere et pronitati sensuum non parere b; propter quod cocta cibaria sanitatis tempore vix admittebat, et raro; admissa vero aut conficiebat cinere, aut condimenti saporem admixtione aquæ ut plurimum reddebat insipidum. De potu vini c quid dicam? cum et de aqua frigida * dum sitis æstualet ardore, vix ad sufficientiam biberet

38 Modos adinveniebat abstinentiæ potioris *, et quotidie exercitatione crescebat; licetque jam perfectionis culmen attingeret, tanquam incipientis semper aliquid innovabat, afflictionibus carnis puniendo libidinem. Egrediens tamen exterius, propter verbum Evangelii d, conformabat se suscipientibus ipsum in qualitate ciborum; cum tamen ad interiora regressus districte servaret rigidam abstinentiæ parcitatem. Sicque seipsum austerum sibi, humanum proximo, subjectum Evangelio Christi, per omnia reddens; non solum abstinendo, verum etiam manducando, præbebat ædificationis exemplum. Nuda humus, ut frequentius, lectus erat lassato corpusculo, et sæpius sedens, ligno vel lapide ad caput positio, dormiebat, unica paupere contentus e tunicula, in nuditate Domino serviebat et frigore. Interrogatus aliquando, quomodo vestitu tam tenui se posset ab hiemalis algoris austeritate * tueri, in spiritus fervore respondit: Si supernæ patriæ flamma per desiderium contingeremur f interius, frigus istud exterius facile portaremus.

39 Vestis horrebat molliciem, asperitatem amabat; asserens, propter hoc Joannem Baptistam ore divino fuisse laudatum g. Si quando vero in data sibi tunica lenitate sentiret, chordulis eam contexebat interius, quia non in casulis pauperum, sed in palatiis principum, juxta Veritatis verbum, vestimentorum dicebat requirendam esse molliciem h. Experientia enim certa didicerat, demones asperitate terreri; delitiosis autem et mollibus ad tentandum fortius animari. Unde cum nocte quadam propter infirmitatem capitis et oculorum præter solitum morem cervical de pluma positum haberet ad caput, dæmon in illud ingressus, ipsum usque ad horam matutinalem inquietatum multimode, a sanctæ orationis studio perturbavit; donec vocato socio, pulvinar cum dæmonio fecit extra cellulam longius exportari. Egressus autem cum pulvinari frater de cella, membrorum omnium vires amisit et usum; quo usque ad vocem sancti Patris, hoc cognoscentis in spiritu, vigor pristinus cordis et corporis sibi fuit plenarie restitutus.

60 Rigidus in disciplina super custodiam suam stabat; curam permaximam gerens de utriusque hominis puritate servanda. Quapropter circa conversionis suæ primordia, tempore hiemali, in foveam glaciæ plenam seipsum plerumque mergebat, ut et domesticum sibi hostem perfecte subigeret *, et candidum vestimentum pudoris a voluptatis incendio præservaret. Tolerabilius viro spirituali fore incomparabiliter, assererat, magnum sustinere frigus in carne, quam ardorem carnalis libidinis vel

D

Sanctus corpus suum subicit jejuniis, *

a

b

E

c

* in Ms. deest frigida

nisi ratio alter poscat, humi cubationibus, frigore, *

Wadd. potiores

d

e

* al. asperitate

f

aspera tunica, expertus in molli pulvinari dæmonem tentatorem

g

h

F

Ab eodem fallaciter invitatus ad vitam molliorem,

* Vatic. et Wadd. subiceret

A vel modicum sentire in menti *i*. Cum autem apud eremum de Sarthiano *k* nocte quadam orationi vacaret in cellula, vocavit eum hostis antiquus, tertio dicens: Francisce, Francisce, Francisce. Cui cum, quid quaereret, respondisset, fallaciter ille subjunxit: Nullus est in mundo peccator, cui, si conversus fuerit, non indulgeat Deus; sed quicumque semetipsum poenitentia dura necaverit, misericordiam non inveniet in aeternum.

64 Statim Vir Dei per revelationem cognovit hostis fallaciam, quo modo nisis fuerit eum ad tepida revocare: nam hoc sequens indicavit eventus. Continuo enim post hoc, ad insufflationem illius, cujus halitus prunas ardere facit *l*, gravis ipsius carnis tentatio apprehendit. Quam ut praesens castitatis Amator, deposita veste, chorda coepit se verberare fortissime; Eia, inquit, frater asine, sic te decet manere, sic subire flagellum. Tunica religioni deservit, sanctitatis signaculum praefert: furari eam libidinoso non licet. Si quo vis pergere, perge. Insuper et mirando fervore spiritus animatus, aperta cella, foras exivit in hortum, et in magnam demergens nivem corpusculum jam nudatum, septem ex ea plenis manibus coepit compingere massas, quas sibi proponens, suo sic exteriori homini loquebatur.

65 Ecce, inquit, haec major uxor tua est; quatuor istae duo filii et duae filiae; reliquae duae servus, et ancilla, quos ad serviendum habere oportet. Festina igitur omnes induere, quoniam frigora moriuntur. Si vero eorum multiplex sollicitudo molestat, uni Domino solliciti servi. Illico tentator victus abscessit, et Vir sanctus cum victoria in cellam rediit: quia dum bene poenaliter arsit *m* foris, ardorem interius sic extinxit libidinis, ut deinceps tale aliquid minime sentiret. Quidam autem frater, qui tunc orationi vacabat, haec omnia, luna clarius incedente, prospexit. Comperto Vir Dei, quod haec ille nocte vidisset, reseraus ei tentationis processum, praecipit, ut, quamdiu ipse viveret, nulli viventi rem, quam viderat, propalaret *n*.

66 Non solum autem mortificari debere, docebat, vitia carnis, et ejus incentiva frenari; verum etiam exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam, summa vigilantia custodiri. Mulierum familiaritates, colloquia et aspectus, quae multis sunt occasio ruinae, sollicitus *o* evitari jubebat; asserens per hujusmodi debilem frangi, et fortem saepe spiritum infirmari. Harum contagionem evadere conversantem cum eis, nisi probatissimum virum, tam facile dixit, quam juxta Scripturam in igne ambulare et non comburere plantas *p*. Siquidem ipse adeo avertit oculos suos, ne hujusmodi vanitatem viderent, quod (sicut aliquando socio dixit) quasi nullam recognoscebat in facie. Non enim securum esse putabat, earum formarum introitus haurire imagines, quae possunt aut edomitate carnis resuscitare igniculum, aut pudicae mentis maculare nitorem. Asserebat etiam, frivolum esse mulieris colloquium, excepta sola confessione, vel instructione brevissima, juxta quod et saluti expedit et congruit honestati. Quae sunt, inquit, Religioso cum muliere tractanda negotia, nisi cum sanctam poenitentiam, vel melioris vitae consilium religiosa petitione deposcit? Ex nimia securitate minus cavetur hostis; et diabolus, si de suo capillum potest habere in homine, cito crescere facit in trabem.

64 Otium autem, omnium malarum cogitationum sentinam, docebat summopere fugiendum, exemplo demonstrans, rebellem carnem et pigram disciplinis continuis et fructuosis laboribus esse domandam. Unde corpus suum Fratrem asinum appellabat, tanquam laboriosis supponendum oneribus, crebris cadendum flagellis, et vili pabulo sustentandum. Si quem vero cernebat, otiosum et vagum aliorum velle manducare labores, Fratrem muscam nominandum censebat; eo quod talis nihil boni faciens, sed benefacta inficiens, vilem et abominabilem se omnibus reddat. Propter quod

dixit aliquando: Volo, fratres meos laborare et exercitari, ne otio dediti per illicita corde aut lingua vagentur *q*. Evangelicum siquidem * volebat a fratribus observari silentium, ut videlicet ab omni otioso verbo omni tempore abstinerent solite, tanquam reddituri in die iudicii de hujusmodi rationem *r*. Sed et si quem invenisset fratrem verbis assuetum inanibus, acriter arguebat *s*; taciturnitatem modestam et puri cordis affirmans custodiam, et non modicam esse virtutem, pro eo quod mors et vita fore dicuntur in manibus linguae *t*, non tam ratione gustus, quam ratione loquelae.

65 Licet autem pro viribus ad vitam austeram fratres induceret, non tamen ei placebat districtio- nis severitas, quae pietatis non induit viscera, nec est discretionis sale condita. Cum enim quadam nocte unus ex fratribus praenimietate abstinentiae admodum fame cruciatus nullam posset habere quietem; intelligeretque pius Pastor, ovi suae imminere periculum, vocavit fratrem, apposuit panem, et, ut ruborem illi tolleret, coepit ipse prior comedere, eumque ad manducandum dulciter invitare. Deposuit frater verecundiam, sumsit cibum, gavisus quamplurimum, quod per circumspectam condensationem Pastoris et corporis evasisset dispendium, et non modicum accepisset aedificationis exemplum. Mane facta, fratribus convocatis in unum Vir Dei referens, quod acciderat nocte, provida commotione subjunxit: Sit vobis, fratres, non cibus, sed caritas in exemplum. Docuit insuper eos discretionem sequi *u*, ut aurigam virtutum, non eam, quam caro suadet, sed quam edocuit Christus; cujus sacratissimam vitam expressum constat esse perfectionis exemplum.

66 Et quoniam Agnum sine macula, Christum crucifixum, non est possibile homini, carnis infirmitate circumdato, sic perfecte sectari, quin aliquas contrahat sordes; ideo documento certo firmabat, eos, qui perfectioni vitae invigilant et intendunt, quotidianis debere se lacrymarum emundare fluentis. Licet enim *y* jam * esset adeptus cordis et corporis puritatem mirabilem, non cessabat tamen lacrymarum in tribus jugiter oculos expiare mentales, corporeorum luminum non ponderando jacturam. Cum enim ex continuo fletu infirmitatem oculorum incurrisset gravissimam, suadente sibi medico, quod abstinere a lacrymis, si corporei visus caecitatem vellet effugere, Vir sanctus respondit: Non est, frater medice, ob amorem luminis, quod habemus commune cum muscis, visitatio lucis aeternae repellenda vel modicum: quia non spiritus propter carnem, sed caro propter spiritum beneficium lucis accepit *z*. Malebat siquidem corporalis visus lumen amittere, quam lacrymas, quibus oculus mundatur interior, ut Deum videre valeat, repressa * devotione spiritus impedire.

67 Cum autem semel daretur consilium a medicis, et instanter suaderetur a fratribus, ut pateretur sibi per remedium subvenire cocturae *aa*, humiliter Vir Dei assensit; quia salutarum hoc simul et asperum esse cernebat. Vocatus itaque venit chirurgus *, instrumentum ferreum igni submittens ad faciendam cocturam. At Christi Servus, corpus jam horrore concussum confortans, sicut amicum, coepit ignem alloqui, dicens: Mi, frater ignis, praeter ceteris rebus aemulandi decoris, virtuosum, pulchrum et utilem te creavit Altissimus; esto mihi hac hora propitius, esto curialis. Precor magnum Dominum, qui te creavit, ut tuum mihi calorem temperet, quo suaviter urentem valeam sustinere. Oratione finita, contra igne candescens ferreum instrumentum signum crucis edidit, ac deinceps intrepidus persistebat. Profundatum est crepitans ferrum in tenera carne, et ab aure usque ad supercilium coctura protracta. Quantum irrogaverit ignis ille dolorem, Vir ille * sanctus expressit. Laudate, inquit ad fratres, Altissimum, quia vere dico vobis, nec ignis ardorem sensi, nec carnis ullum dolorem. Et conversus ad medicum: Si non est,

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

q
* in Wadd.
deest siquidem

r

s

t

(acto et verbis
docet, severi-
tatem vite
charitate tem-
perandam.

E

u

Ex continuo
lachrymis pe-
riclitans de
visu

x

y

* Vatic. tam

F

* Sur. regressa

cauterium sine
dolore susti-
net,

aa

* Vatic. chi-
rurgicus

* apud Wadd.
deest ille

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
* *ibid.* add.
ferrum
stupente chi-
rurgo; potu
aque in vinum
conversae sub-
ito convalescit.
* *in Ms. deest*
in
* *Sur. devene-*
rat
* *Ms. Factori*
bb

* *Wadd. Viri*
sanctitas

cc

Graviter
agrotans caele-
sti musica re-
creatur;

est, inquit, caro bene decocta, imprime iterum *.
68 Expertus medicus in * invalida carne virtu-
tem spiritus tam potentem, miratus est, et divinum
hoc miraculum extulit, dicens: Dico vobis, fratres,
vidi mirabilia hodie. Quia enim ad tantam perve-
nerat * puritatem, ut caro spiritui, et spiritus Deo
harmonia mirabili concordarent, divina ordina-
tione fiebat, ut creatura Creatori * suo deserviens,
voluntati et imperio ejus mirabiliter subjaceret.
Alio enim tempore apud eremum S. Urbani *bb*
Servo Dei aegritudine gravissima laborante, cum
ipse, naturae defectum sentiens, vini poculum pos-
tulasset, nihilque de vino, quod sibi dari posset,
responderetur adesse, jussit quam adferri, et alla-
tam signo crucis edito benedixit. Mox vinum
efficitur optimum, quod fuerat aqua pura; et quod
deserti loci paupertas non potuit, Viri sancti puri-
tas * impetravit. Ad ejus gustum tanta protinus
facilitate convaleuit, ut saporis novitas, et innovatio
sanitatis gustabile ac gustantem supernaturaliter
innovantes, perfectam in ipso expoliationem ven-
teris hominis et inductionem novi *cc* duplici atte-
statione firmarent.

69 Non solum creatura Servo Dei serviebat ad
nutum, sed et Creatoris ubique providentia con-
descendebat ad placitum. Cum enim tempore quo-
dam, ex multarum infirmitatum concursu aggra-
vato corpore, ad jucunditatem spiritus excitandam
alicujus audiendi soni harmoniaci desiderium ha-
buisset; nec id honestatis decentia per ministerium
fieri pateretur humanum, adfuit angelorum obse-
quium ad Viri sancti placitum adimplendum.
Nocte etenim quadam, vigilante ipso, et meditante
de Domino, repente insonuit cithara quaedam
harmoniae mirabilis, et suavissimae melodiae. Non
videbatur aliquis; sed transitus et reditum citha-
raedi ipsa hinc inde auditus volubilitas innuebat.
Spiritu in Deum directo, tanta fuit in illo dulcisono
carmine suavitate perfruitus, ut aliud se putaret
saeculum commutasse. Hoc et fratres sibi familia-
res non latuit, qui per certa frequenter conspicie-
bant indicia, eum tam excessivis et crebris conso-
lationibus a Domino visitari, ut nec ipsas omnino
occultare valeret.

Extra nocte
cum socio per
viam divinitus
illustratur.
dd

ee

* *Ms. alias*

70 Alio quoque tempore, Viro Dei praedicationis
causa inter Lombardiam et Marchiam Tervisina-
nam *dd* iter agente cum fratre socio juxta Padum,
tenebrosa noctis supervenit obscuritas. Cumque
via esset exposita periculis magnis et multis propter
tenebras, fluvium et paludes, dixit socius ad
Virum sanctum: Ora, Pater, ut de instantibus
periculis liberemur. Cui Vir Dei cum fiducia multa
respondit: Potens est Deus, si placet suae dulce-
dini *ee*, tenebrarum effugata caligine, beneficium
nobis impendere lucis. Vix sermonem compleverat,
et ecce, tanta lux illico coepit circa eos superna
radiare virtute, ut nocte aliis * existente obscura,
ipsi luce clara viderent non solum viam, verum
plurima circumquaque: cujus lucis ducatu corpora-
liter directi, et spiritualiter confortati, usque ad
locum hospitii per non modicum viae spatium cum
divinis hymnis et laudibus incolumes pervenerunt.
Perpende, quam mirandae fuerit Vir iste mundi-
tiae, quantaeque virtutis, ad cujus nutum suum
ignis ardorem temperat, aqua saporem com-
mutat, angelica praebet melodia solatium, et lux
divina ducatum, ut sic sanctificatis Viri sancti
sensibus, omnis probetur mundi machina de-
servire.

ANNOTATA.

a *In Epistola ad Galatas cap. 3, v. 24. In edi-
tione Waddingi deest vox autem.*

b *In editione Waddingi desunt ista Difficile nam-
que etc. huc usque.*

c *De potu vini etiam habet codex noster Ms.; sed
editiones Vaticana, Suriana et Waddingiana solum
de potu. Videtur tamen prior lectio praefenda,
quia mox sequitur: Cum et de aqua etc.*

d *Nimirum quia Christus Dominus in Evangelio D
Lucae cap. 10, v. 8 septuaginta duos discipulos mit-
tens ad praedicandum ait: Et in quamcumque
civitatem intraveritis, et susceperint vos, manduca-
te, quae apponuntur vobis.*

e *In Ms. nostro et tribus saepe dictis editionibus:
contactus, quae lectio videtur genuina; ut suspicer,
contentus ex solo typhothetae vitio apud Sedulium legi.*

f *Consentit codex noster Ms.; sed editio Vaticana
et Suriana habent: contereuremur. Waddingus vero
totam hanc periodum praetermisit.*

g *Matthaei cap. 11, v. 8.*

h *Vide Matthaeum loco mox citato.*

i *Haec quoque tota periodus deest in editione
Waddingi.*

k *Sarthianum Hetruriae oppidum est in agro
Senensi, non procul a civitate Clusio, vulgo Chiusi,
prope quod oppidum, secundo scilicet ab illo lapide,
S. Franciscus pauperculum conventum construxisse
dicitur apud Waddingum ad annum 1212, num. 1.*

l *Lib. Job cap. 41, v. 12.*

m *Arsit etiam legit Surius; sed sine dubio legen-
dum est: Alsit cum codice nostro Ms. et editione
Vaticana, in qua legitur Alxit.*

n *Surius post praemissa verba ipsum carnis ten-
tatio apprehendit, cetera huc usque paucis his verbis
non satis accurate reddidit: Quam ut Vir Dei sen-
sit, illico se durissimis caedendo flagellis et in nives
se projiciendo effugavit.*

o *Codex noster Ms. cum editionibus Vaticana et
Suriana rectius habent: sollicitus. Waddingus hic
rursum omnia usque ad finem hujus numeri omisit.*

p *Proverbiorum cap. 6, v. 28.*

q *Haec quoque a vocibus Propter quod deside-
rantur in editione Waddingi.*

r *Matthaei cap. 12, v. 56.*

s *Reliqua usque ad finem hujus numeri desunt
apud Waddingum.*

t *Proverbiorum cap. 18, v. 21.*

u *Tres quoque Socii in Appendice num. 39 obser-
vant, soluisse Sanctum in comitiis generalibus ar-
guere Fratres, qui nimis erant sibi ipsis austeri,
vigiliis, jejuniis et corporalibus exercitiis nimium
insudantes etc.*

x *In Ms. nostro et editionibus Vaticana et Su-
riana deest: Christum.*

y *Surius: Ipse vero, licet.*

z *Deest haec periodus apud Waddingum.*

aa *Id est, cauterii. Vaticana et Waddingi editio-
nes pro subvenire rectius habent: subveniri.*

bb *Waddingus ad annum 1215, ad quem factum
hoc ex Mariano retulit, castrum S. Urbani situm ait
in comitatu Narniensi, ac prope illud S. Franciscum
habuisse eremiticum quemdam et derelictum in
asperrimo monte... locum. Sed in Commentario
praevio § 18 monuimus, castrum illud locumque
fuisse in Piceno apud Aesinates. Lege dicta ibidem.*

cc *A Collossenses cap. 5, v. 9 et 10.*

dd *Editiones Vaticana et Waddingiana habent:
Tervisanam. Est autem Marchia Tarvisina, cujus
caput Tarvisium episcopalis civitas est, ampla Italiae
provincia sub dominio serenissimae reipublicae Ve-
netae.*

ee *Waddingus: Si sibi placet.*

CAPUT VI.

*De humilitate ejus et obedientia, et de
condescensionibus divinis ei factis ad
nutum.*

Omnium virtutum custos et decor humilitas
copiosa Virum Dei ubertate repleverat. In propria
quidem reputatione nihil erat, nisi peccator; cum
in veritate speculum esset et splendor omnimodae
sanctitatis. Super hanc studuit edificare seipsum,
ut sapiens architectus fundamentum praeparans,
quod a Christo didicerat. Dicebat, propter hoc
Filium Dei de altitudine sinus paterni ad nostra
despicabilia

Humilitatis
sectator exi-
mius horret
a laudibus.

a A despiciabilia *a* descendisse, ut tam exemplo, quam verbo, Dominus et Magister humilitatem doceret. Propter quod studebat, tanquam Christi discipulus, in oculis suis et aliorum vilescere; a summo dictum esse Magistro, commemorans: « Quod altum est » apud homines, abominatio est apud Deum *b*... Sed et verbum hoc dicere solitus erat: Quantum homo est in oculis Dei, tantum est, et non plus.

b *delectatur opprobriis, suos defectus publice manifestat*
c **72** Stultum proinde iudicans, mundanis extolli favoribus, gaudebat de opprobriis et de laudibus tristabatur *c*. Malebat loquens de se vituperium audire, quam laudem; sciens, quod hoc ad emendandum induceret, illa impelleret ad cadendum. Et ideo sæpe, cum populi merita in eo sanctitatis extollerent, præcipiebat alicui fratri, ut in contrarium verba ipsum vilificantis suis auribus inculcando proferret. Cumque frater ille, licet invitus, eum rusticum, et mercenarium imperitum et inutilem diceret, exhilaratus tam mente, quam facie, respondere: Benedicti tibi Dominus, fili carissime, quia tu verissima *d* loqueris, et talia filium Petri Bernardonis decet audire. Ut autem se ceteris despiciabilem redderet, non parebat rubori, quin in prædicatione coram omni populo proprios manifestaret defectus.

d **73** Accidit semel, ut infirmitate gravatus rigorem abstinentiæ pro recuperanda sanitate modicum relaxaret. Viribus autem corporis utcumque reumptis, verus sui contemptor ad propriæ carnis animatus opprobrium, Non est, inquit, conveniens, ut populus abstinenter me credat, et ego e contrario carnaliter reficiam in occulto. Surrexit propterea sanctæ humilitatis spiritu inflammatus, et in platea civitatis Assisi populo convocato, solenniter cum fratribus multis, quos secum adduxerat, majorem introivit ecclesiam, funeque ad collum ligato, nudum cum femoralibus *e* solis in oculis omnium se trahi præcepit usque ad lapidem, in quo malefactores puniendi consueverant collocari *f*. Super quem conscendens, licet quartanarius *g* esset et debilis, acerbi frigoris tempore cum multo vigore animi prædicavit.

e **74** Audientibusque cunctis, asseruit se, non tanquam spiritualem honorandum fore; quinimo, tanquam carnalem et gluttonem, ab omnibus contemnendum *h*. Igitur qui convenerant, tam ingenti viso spectaculo, admirati sunt; et quia ipsius austeritatem jam noverant, devotione compuncti, humilitatem huiusmodi magis admirabilem, quam imitabilem, proclamabant. Licet autem id magis videatur portentum fuisse, instar prophetæ vaticinii, quam exemplum; tamen vere documentum exstitit humilitatis perfectæ, quo Christifactor instruitur, transitoria laudis præconium debere contemnere, tum mentis quoque jactantiæ comprimere fastum, et fraudulentæ simulationis mendacium confutari *i*. Multa quidem in hunc modum sæpius faciebat, ut exterius tanquam vas perditum fieret *k*, et sanctificationis spiritum interius *l* possideret.

f **75** Studebat bona Domini sui arcano pectoris condere, nolens patere gloriæ, quod posset occasio esse ruinæ. Nam sæpe cum beatificaretur a pluribus, verbum huiusmodi proferebat: Filios et filias adhuc habere possum *l*, nolite laudare nondum securum *m*. Nemo laudandus, cuius incertus est exitus. Ista quidem laudantibus; ad se autem sic: Latroni si tanta contulisset Altissimus, gratior te foret, Franciscus. Dicebat fratribus sæpe: De omni eo, quod peccator potest, nemo sibi debet iniquo applausu blandiri. Peccator, ait, jejulare potest, orare, plangere, carnemque propriam macerare: hoc solum non potest, Domino scilicet suo esse fidelis. In hoc itaque gloriantium, si suam Domino gloriam reddimus; si fideliter servientes, ipsi, quicquid donat, fideliter adscribimus *n*.

g **76** Ut autem pluribus modis Negotiator hic Evangelicus lucraretur, ac totum præsens tempus conflaret in meritum, non tam præsepe voluit, quam subesse, nec tam præcipere, quam parere. Idcirco generali *o* cedens officio, guardianum petiit,

cujus voluntati per omnia subjaceret *o*. Tam enim uberem asserebat sanctæ obedientiæ fructum, ut eis, qui jugo ipsius colla submitterent, nil temporis sine lucro transiret *p*. Unde et fratri, cum quo erat solitus ire, semper obedientiam promittere consueverat, et servare. Dixit aliquando sociis: Inter alia, quæ dignanter pietas mihi divina concessit, hanc gratiam contulit, quod ita diligenter novitio unius horæ obedirem, si mihi guardianus daretur, sicut antiquissimo et secretissimo *q* fratri. Subditi, inquit, prælatum suum non hominem considerare debet; sed illum, pro cuius est amore subjectus. Quanto enim contemptibilior præsidet, tanto magis humilitas obedientis placet.

77 Cum vero vice quadam quæreretur ab eo, quis esset verus obediens iudicandus; corporis mortui similitudinem pro exemplo proposuit. Tolle, inquit, corpus exanime, et ubi placuerit, pone: videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet. Si collocetur in purpura, duplo pallescet. Hic, ait, verus obediens est, qui, cur moveatur, non iudicat; ubi locetur, non curat; ut transmutetur, non instat; evecus ad officium solitam tenet humilitatem; plus honoratus plus reputat se indignum. Dixit aliquando socio suo: Non mihi videor frater Minor, nisi fuero in statu, quem tibi descripsero. **E** Ecce, prælatus existens fratrum, vado ad capitulum, prædico, et commoneo fratres, et in fine dicitur contra me: Non convenis nobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota et simplex: tandem ejicior cum opprobrio, vilipensus ab omnibus. Dico tibi, nisi eodem vultu, eadem mentis lætitia, et eodem sanctitatis proposito hæc verba audiero, frater Minor nequaquam sum. Et addebat: In prædicatione casus, in laude præcipitium, in humilitate subditi animæ *r* lucrum est. Cur ergo periculis plus, quam lucris, attendimus, cum acceperimus tempus ad lucrum?

78 Hac igitur de causa humilitatis forma Franciscus *r* fratres suos voluit vocari Minores, et prælatos sui Ordinis dici Ministros, ut et verbis uteretur Evangelii, quod observare promiserat, et ex ipso nomine discerent discipuli ejus, quod ad descendam humilitatem ad scholas humilis Christi venissent. Magister siquidem humilitatis Jesus Christus, ut informaret discipulos ad humilitatem perfectam, dixit: « Quicumque voluerit inter vos major fieri, » sit vester minister: et quicumque voluerit inter *s* vos primus esse, erit vester servus *s*. Cum autem requireret ab eo Dominus Hostiensis, Ordinis Minorum protector et promotor præcipuus (qui postmodum, juxta quod idem Vir sanctus prædixerat, ad summi Pontificatus sublimatus honorem, Gregorius Nonus est dictus) utrum sibi placeret, quod fratres sui promoverentur ad ecclesiasticas dignitates, respondit: Domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut majores fieri non præsumant. Si vultis, ait, ut faciant fructum in Ecclesia Dei, tenete illos et conservate in statu vocationis eorum, et ad prælationes ecclesiasticas nullatenus ascendere permittatis.

79 Et quoniam humilitatem tam in se, quam in subditis, cunctis præferebat honoribus, amator humilium Deus altioribus ipsum dignum iudicabat fastigiis, secundum quod uni fratri, viro virtutis et devotionis præcipue, visio cælitus ostensa monstravit. Cum enim esset in comitatu Viri Dei, et una cum ipso in quadam ecclesia deserta ferventi oraret affectu *t*; in ecstasi factus, vidit inter multas in caelo sedes unam ceteris digniorem, pretiosius ornatam lapidibus, et omni gloria refulgentem. Miratus intra se præcelsi refulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illum deberet assumi. Audivit inter hæc vocem dicentem sibi: Sedes ista unius de ruentibus *t* fuit, et nunc humili servatur Francisco.

80 Reversus demum frater ad se ab orationis excessu, Virum beatum exterius prodeuntem solito fuit

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
* Vatic. et
Wadd. Gene-
ralis

o

p

q

obedientiam et
humilitatem
commendans
et similitudine
illustrans;

E

* Vatic. animi

fratres suos
Minores voca-
vit, et ad eccle-
siasticas dig-
nitates noluit
promoveri.

r

s

F

Videt socius
ejus sedem
ejecti angeli
ipsi paratam:
* Sur. homi-
num

* ibid. effectus

t

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA
ipse vero ss
peccatorum
maximum
reputat.
* Sur. humili-
ter

u
Sacra reliquia
ex ejus voto
divinitus
transferun-
tur.

x

y

z
* Sur. Sancto-
rum

Episcopum
Imolensem
humilitate
sibi devincit :
aa

* Vatic. repu-
lerit
* ibid. ample-
xus

C
Aretinos dis-
sidentes, fuga-
tis demonibus,
conciliat ;

* Ms. succe-
dentes

ab his male
excepit in
palato,

fuit more secutus. Cumque incedentes per viam de Deo invicem loquerentur, frater ille, visionis suae non immemor, solerter ab eo quaesivit, quid de seipso sentiret. Ad quem humilis* Christi Servus, videor, ait, mihi maximus peccatorum. Cui cum frater diceret ex adverso, quod hoc non posset sana conscientia dicere, nec sentire; subjunxit : Si quantumcumque sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, arbitrator sane, quod multo, quam ego, Deo gravior esset. Confirmatus fuit frater ex tam admirabilis humilitatis auditu de veritate visionis ostensa. Evangelio sacro testante, cognoscens, quod ad excellentiam gloriae, de qua superbus ejicitur, vere humilis exaltetur u.

81 Alio quoque tempore, cum in deserta quadam oraret ecclesia, in provincia Massae, apud montem Casalem x, intellexit per spiritum, sacras ibidem remansisse reliquias, quas cum longo jam tempore defraudatas honorificentia debita, non sine moreore conspiceret; praecipit fratribus, ut eas cum reverentia deferrent ad locum y. Sed, cum poscente causa discessisset ab eis, mandati Patris immemores filii, obedientiae meritum neglexerunt. Die vero quadam, cum sacra celebrare vellent mysteria, superiori altaris operimento submoto, ossa pulcherrima et redolentia nimis non sine admiratione reperiunt, intuentes reliquias, quas non hominis manus, sed Dei virtus attulerat. Reversus paulo post Vir Deo devotus, diligenter cepit exquirere, si, quod de reliquiis mandaverat, esset impletum. Verum neglectae obedientiae culpam fratres confitentes humiliter, cum poena veniam meruerunt. Et ait Vir sanctus : Benedictus Dominus Deus meus, qui per seipsum implevit, quod vos facere debuistis. Considera diligenter z divinae providentiae curam circa pulverem nostrum *, et humilis Francisci excellentem in oculis Dei pendente virtutem. Nam cujus jussis non paruit homo, votis obedit Deus.

82 Quodam tempore deveniens Imolam aa, civitatis episcopum adiit, humiliterque poposcit, ut cum ipsius beneplacito posset populum ad praedicationem vocare. Cui episcopus dure respondens, Sufficit, inquit, frater, quod ego praedicem populo meo. Inclinauit caput versus humilis, et foras egressus, post modicam horam regreditur intro. A quo cum episcopus quasi turbatus requireret, quid iterato petere vellet, humili tam corde, quam voce respondit : Domine, si pater filium uno pepulerit * ostio, alio sibi reintrandum est. Humilitate victus episcopus, alacri vultu eum amplexatus * est, dicens : Tu, et omnes fratres tui de cetero in episcopatu meo, generali mea licentia, praedicetis : quia illud humilitas sancta promeruit.

85 Contigit, ipsum aliquando Aretium devenire, cum tota civitas, intestino bello quassata, propinquum sui minabatur excidium. Hospitatus vero in suburbio, vidit supra civitatem exsultantes daemones, ac perturbatos cives ad caedem mutuum succedentes *. Ut autem seditiosas illas effugaret aereas potestates, fratrem Silvestrum, columbinae simplicitatis virum, quasi praekonem praemisit, dicens : Vade ante portam civitatis, et ex parte Dei omnipotentis demonibus in virtute obedientiae praecipe, ut exeant festinanter. Accelerat verus obediens Patris jussa perficere, et praecoccupans in laudibus faciem Domini, ante portam civitatis cepit clamare valenter : Ex parte omnipotentis Dei, et jussu servi ejus Francisci, procul hinc discedite, daemones universi. Redit ad pacem continuo civitas et civilitatis in se jura cives omnes cum magna tranquillitate reformant. Expulsa quippe daemonum furibunda superbia, quae civitatem illam velut obsidione vallaverat, superveniens sapientia pauperis, videlicet Francisci humilitas, pacem reddidit, urbemque salvavit.

84 Humilis enim obedientiae ardua promerente virtute, super spiritus illos rebelles atque protervos tam potestativum fuerat assecutus impe-

rium, ut et ipsorum feroces protervis premeret, et D importunas violentias propulsaret. Fugunt quidem superbi daemones excelsas virtutes humilium, nisi cum interdum ad humilitatis custodiam divina eos clementia colaphizari permittit; sicut et Paulus apostolus de seipso scribit bb, et Franciscus experimento probavit. Rogatus enim a domino Leone Cardinale sanctae Crucis cc, ut secum aliquantum moraretur in Urbe, acquivit humiliter ob ipsius reverentiam et amorem. Prima igitur nocte, cum post orationem vellet quiescere, supervenerunt daemones, in Christi Militem atrociter insurgentes. Quem cum diu verberassent ac dure, ad ultimum quasi seminecem reliquerunt.

83 Discedentibus illis, socius vocatus advenit. Cui cum Vir Dei rei narrasset eventum, subjungens ait : Credo, frater, quod daemones, qui nihil possunt, nisi quantum providentia superna disponit, ideo in me nunc tam ferociter irruerunt, quia non bonam spem praefert mansio mea in curia magnatum *. Fratres mei, qui in locis pauperculis commorantur, audientes, me cum Cardinalibus esse, suspicabuntur forsitan, implicari mundanis, efferris honoribus, et deliciis abundare. Ideo melius judico, eum, qui ponitur in exemplum, fugere curias, et humiliter inter humiles in locis conversari humilibus, ut sustinentes penuriam fortes efficiat similia sustinendo. Veniunt ergo mane, et humili excusatione proposita, valefacit Cardinali.

86 Abhorrebat nempe Vir sanctus superbiam, omnium malorum originem dd, et inobedientiam, ipsius possimam prolem; sed non minus humilitatem poenitentiae acceptabat. Accidit semel, ut eidem praesentaretur quidam frater, qui contra legem obedientiae aliquid fecerat, disciplina justitiae corrigendus. Videns autem Vir Dei, fratrem illum per signa evidentia veraciter esse compunctum, ad indulgendum ei amore fuit humilitatis inductus. Ne tamen facilitas veniae incentivum esset aliis delinquendi, jussit ablatum fratri capitium * in medio flammaram projici, ut omnes adverterent, quanta qualique vindicta offensa sit inobedientiae percellenda. Cumque per moram capitium fuisset in medio ignis, praecipit ipsum flammis detrahi, reddique fratri humiliter poenitenti, Mirabile dictu! Extrahitur capitium de medio flammaram, nullum habens adustionis vestigium : sique factum est, ut hoc uno Deus miraculo, et sancti Viri virtutem, et humilitatem poenitentiae commendaret. Digne itaque sectanda est Francisci humilitas, quae tam miram in terris etiam dignitatem obtinuit, ut Deum inclinaret ad votum, et hominis immutaret affectum *, daemonum protervitatem suo jussu propelleret, et flammaram voracitatem solo nutu refraneret. Re vera haec est, quae possessores suos exaltans, dum omnibus reverentiam exhibet, ab omnibus promeretur honorem.

ANNOTATA.

a Ad nostra despicabilia ac mox infra Dominus et Magister desunt apud Waddingum.

b In Vulgata Lucae cap. 16 v. 13 : Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

c Apud Waddingum denuo ommissa hic sunt a vocibus Propter quod, huc usque.

d Quo sensu haec vere dici potuerint, exposui in Commentario praevio num. 275.

e Ita legendum esse, patet tum ex re ipsa, tum ex codice nostro Ms. et editionibus Vaticana et Suriana. In Seduliana legebatur femoribus.

f Vitiosam vocem hic habet Ms. nostrum.

g Id est, Licet quartana febris laboraret.

h Vide etiam Vitam primam num. 52.

i Waddingus hic rursus praetermisit omnia, quae toto hoc ac praecedenti numero recitata sunt; utque praecedentia cum sequentibus connecteret, post illa verba proprios manifestaret defectus, in fine numeri 72 posita, ita prosecutus est : Sicque conatus est

bb

cc

ex quo postero
mane discedit;

* al. magna-
torum

E

penitentem de
inobedientia
clementer pu-
nit, Deo fa-
ctum miraculo
probante.
dd

* al. capitium

* Wadd. add.
multoties
F

A est Christi Socrator transitorie laudis præconium contemnere, et tumentis jactantiae fastum comprimere. Multaque in hunc modum etc., quæ hic subduntur.

k Ex Psalmo 50, v. 14.

l In codice nostro Ms., et editionibus Vaticana et Suriana: possem.

m In eodem codice et editione Vaticana: Nolite laudare securum: in Suriana: Ut securum.

n Hæc denuo omnia a verbis illis quod posset occasio esse ruinæ desiderantur in editione Waddingi.

o Ex hoc loco credunt aliqui, S. Franciscum aliquando generale Ordinis ministerium sponte sua deposuisse; sed, ut mihi quidem videtur, perperam. Consule Commentarium prævium num. 594 et sequentibus.

p Hæc periodus desideratur apud Waddingum, qui præcedentia cum subsequentibus connexuit hoc modo: Imo et fratri socio, cum quo ire solebat, semper obedientiam promittere consueverat, et servare. In omnibus rebus et factis obedientiam et humilitatem sectabatur. Post hæc rursus rescidit omnia usque ad initium numeri 78.

q Ms. codex noster et duæ aliæ laudatæ editiones melius habent: Discretissimo.

B r Waddingus: Ob humilitatis formam fratres suos voluit vocari Minores.

s Matthæi cap. 20 v. 26 et sequenti. Apud Waddingum rescissa sunt sequentia usque ad initium num. 79.

t Id est, unus ex angelis rebellibus.

u Waddingus hæc omnia compendiose sic retulit: Et quoniam humilitatem tam in se, quam in subditis, cunctis præferbat honoribus, amator humilium Deus altioribus ipsam dignum judicabat fastigiis, secundum quod cuidam fratri, sancti Viri socio, ostendit, fulgentissimam in cælis sedem, quæ unus ex ruentibus angelis erat, sibi (id est illi) reservari, ut ad excellentiam gloriæ, de qua superbus ejectus est angelus, vere humilis exaltaretur.

x Waddingus ad annum 1215, num. 17 hæc referens, montem Casalem supra Burgum sancti Sepulchri situm ait. Quod si ita sit, per provinciam Massæ videtur hic indicari Massa, quæ, ut ab aliis distinguitur, Trabaria appellatur, estque tractus in ducatu Urbinate et ditionis Pontificiæ.

y Waddingus: Fratrum deferret ad locum; quod certe sensui conforme est.

z Waddingus: Considera, quæso lector.

C aa Imola, olim Forum Cornelii, episcopalis civitatis ditionis Pontificiæ in provincia Romandiola. Codex noster Ms. hic mendose habet: In Nosam pro Imolam. In editione Waddingi omnia desiderantur, quæ toto hoc ac tribus sequentibus numeris referuntur.

bb Ad Corinthios 2, cap. 12, v. 7; cujus tamen loci explicationem lege apud interpretes.

cc Waddingus factum hoc anno 1225 affigens, num. 18 Cardinalem hunc Leonem Brancalonem appellat.

dd Waddingus narrationem hic resumens, sic habet: Superbiam etiam Vir sanctus, tamquam malorum omnium originem, et inobedientiam, ipsius pessimam prolem, in subditis abhorrebat, et non minus humilitatem patientiæ in eisdem acceptabat.

CAPUT VII.

De amore paupertatis, et mira suppletionem defectuum.

Inter cætera charismatum dona, quæ a largo Datore Franciscus obtinuit, prærogativa quadam speciali promeruit in divitiis simplicitatis excrescere per altissimæ paupertatis amorem. Hanc Filio Dei Vir sanctus familiarem attendens, et jam quasi toto orbe repulsam, caritate sic studuit desponsare perpetua, quod non solum pro ea Octobris Tomus II.

Eximia paupertatis exemplar et doctor

patrem matremque reliquit; verum etiam, quæ habere potuit, universa dispersit. Nemo tam auri, quam ipse cupidus paupertatis; nec thesauri custodiendi sollicitior ullus, quam iste hujus Evangelicæ margaritæ. In hoc præcipue suis offendeatur aspectus, si quicquam videret in fratribus, quod paupertati non per omnia consonaret. Re vera ipse a principio Religionis usque ad mortem tunica, chordula, et femoralibus dives, iis contentus fuit.

88 Christi Jesu paupertatem et Matris frequenter cum lacrymis revocabat ad mentem: inde hanc virtutum asserens esse reginam, quia in Rege regum, et in regina Matre ipsius tam præstanter effulsit a. Nam et fratribus in conclavi quærentibus, quæ virtus magis amicum redderet Christo, quasi secretum sui cordis aperiens, respondebat: Paupertatem noveritis, fratres, specialem * viam esse salutis, tanquam humilitatis fomentum, perfectionisque * radicem, cujus est fructus multiplex, sed occultus. Hæc enim est Evangelici agri thesaurus absconditus, pro quo emendo vendenda sunt omnia b; et quæ vendi non possunt, illius compactione spernenda. Ad hujus, inquit, culmen qui cupit attingere, non solum mundanæ prudentiæ, verum etiam litterarum peritiæ renunciare quodammodo debet, ut tali expropriatus possessione introeat in potentias Domini, et nudum se offerat brachiis Crucifixi. Nequaquam enim sæculo perfecte renuntiat, qui proprii sensus oculos intra cordis arcana reservat.

89 Sæpe vero de paupertate sermonem faciens, ingerebat fratribus Evangelicum illud: « Vulpes » foveas habent, et volucres cæli nidos: Filius » autem hominis non habet, ubi caput suum reclinat c. » Propter quod docebat fratres d, ut pauperum more pauperulas casulas erigerent, quas non inhabitarent ut proprias, sed sicut peregrini et advenæ alienas. Leges namque peregrinorum esse, dicebat, sub alieno colligi tecto, sitire ad patriam, pacifice pertransire. Mandabat, dirui aliquando domos erectas, aut fratres exinde amoveri, si aliquid in eis perciperet, quod ratione appropriationis vel sumptuositatis contrarium esset Evangelicæ paupertati e. Hanc sui dicebat Ordinis fundamentum, cui substrato primarie sic omnis structura Religionis innititur, ut ipsius firmitate firmetur, et eversione funditus evertatur.

90 Docebat proinde, sicut revelatione didicerat, sacræ Religionis ingressum ab illo fore inchoandum Evangelico verbo; Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus f. Ideoque non nisi expropriatos et nihil penitus retinentes admittebat ad Ordinem; tum propter verbum sancti Evangelii, tum etiam ne forent in scandalum loculi reservati g. Unde in Marchia Anconitana cuidam petenti ad Ordinem recipi, verus pauperum Patriarcha respondit: Si vis Christi pauperibus jungi, pauperibus * tua distribue. Quo audito, perrexit homo, et ductus amore carnali sua suis reliquit, nilque pauperibus. Verum cum hæc, illo referente, Vir sanctus audisset, dura eum increpatione feriens dixit: Vade viam tuam, frater musca; quoniam nondum existi de domo et cognatione tua. Consanguineis tuis dedisti, et defraudasti pauperes, dignus non es pauperibus sanctis sociari h. Incepisti a carne; ruinosum fundamentum spirituali fabricæ collocasti. Rediit animalis homo ad suos, et repetiit sua, quæ pauperibus relinquere nolens, virtutis propositum citius dereliquit.

91 Alio quoque tempore, cum in loco sanctæ Mariæ de Portuicula tanta esset inopia, quod non posset hospitibus fratribus supervenientibus secundum necessitatis exigentiam provideri, adiit Virum Dei vicarius suus, allegans penuriam fratrum, et petens, ut intrantium novitiorum res aliquas reservare liceret, ad quas expendendas recurrere possent fratres tempore oportuno. Ad quem Vir sanctus, superni consilii non ignarus. Absit, inquit, a nobis, frater carissime, ut pro quovis

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

eam fratribus
suis maxime
commendabat

a

* Sur. spiri-
tualem
* Vatic. pro-
fectionisque

b

E

nihil passus
hinc Ordinis
fundamento
contrarium:
c d

e

repellit, qui
sua consan-
guineis, nihil-
que pauperi-
bus, distribu-
erat:

f

F

g

* Ms. mundi
pauperibus

h

vetat, aliquid
anovitiis dari:

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

* Ms. vestito

in bursa, qua
videbatur pe-
cunia plena,
demonem la-
tere ostendit.

* Ms. appello-
vit

Obvias habet
tres pauper-
culas, mox eva-
nescentes ex
oculis:

k

l

m

* Ms. similitu-
dinis

C
cupit omnium
esse pauperrim-
us:
* al. deest igitur

n

pransurus
apud magna-
tes, cibum
prius mendi-
cat ostendit:

quovis homine impie agamus in Regulam. Malo, te altare Virginis gloriosae nudare, cum necessitas id requirit, quam contra paupertatis votum et observantiam Evangelii, aliquid vel modicum attendere. Gratius enim habebit beata Virgo, sancti Evangelii perfecte servato consilio, suum altare detegi, quam altari suo ornato *, Filii sui promissum consilium praetermitti.

92 Transiens autem quodam tempore Vir Dei cum suo socio per Apuliam juxta Barrum i, invenit in via bursam magnam, quasi plena esset denariis, tumescentem, quam usitato vocabulo, FUNDAM appellant *. Monetur a socio Pauper Christi, et instanter inducitur, ut bursa tollatur e terra, et pecunia pauperibus erogetur. Renuit Homo Dei, commentum affirmans fore diaboli in bursa inventa, et fratrem non suadere rem meriti, sed peccati, aliena scilicet surripere ac donare. Recedunt de loco, festinant iter perficere ceptum. Sed nondum quiescit frater vacua pietate delusus, Virum Dei molestans, quasi qui de relevanda pauperum penuria non curaret. Acquivit tandem Vir mitis redire ad locum; non ut fratris voluntatem perficeret, sed ut detegeret diabolicam fraudem. Reversus est ergo ad Fundam cum fratre, et juvene quodam, qui erat in via. Oratione praemissa, jubet socio illam levare. Tremefactus frater obstupuit, diabolicum jam praesentens monstrum; propter obedientiae tamen sanctae mandatum, dubietatem abigens cordis, manum extendit ad bursam. Et ecce serpens non modicus de bursa exsilens, simulque cum ipsa subito evanescentem, diabolicam deceptionem fratri monstravit. Hostilis itaque verusitiae deprehensa fallacia, dixit Vir sanctus ad socium: Pecunia servus Dei, o frater, nihil aliud est, quam diabolus et coluber venenosus.

95 Accidit post haec k quoddam mirabile Viro sancto, dum se ad civitatem Senensem, causa exigente, transferret. Tres quidem mulieres pauperculae, statura, aetate ac facie per omnia similes, in quadam ei magna planitie inter Campilium et Sanctum Quirinum l occurrerunt, novum salutationis munusculum ei offerentes. Bene veniat, inquit, domina paupertas. Quo audito, verus paupertatis Amator indicibili repletus est gaudio; utpote qui nihil in se salutandum ab m hominibus tam libenter haberet, quam quod illae decreverant. Subito disparantibus illis, considerantes fratres socii tam admirabilem in eis similitudinem *, salutationis, occursum, et disparentiae novitatem, mysticum aliquid designari circa Virum sanctum non irrationabiliter perpenderunt. Sane per illas tres, ut videbatur, mulieres pauperculas, sic uniformi facie occurrentes, sic salutantes insolite, sic subito disparentes, Evangelicae perfectionis formositas, quantum ad castitatem scilicet, obedientiam et paupertatem, satis convenienter ostenditur in Viro Dei pari forma perfecte fulsisse; licet gloriari praeelegerit in privilegio paupertatis, quam modo Matrem, modo Sponsam, modo Dominam nominare solebat.

94 In hac ceteros cupiebat excedere, qui ex ipsa didicerat inferiorem se omnibus reputare. Si quando igitur * pauperiorem, se, quempiam secundum exteriorem habitum cerneret, semetipsum protinus arguens, excitabat ad simile, tanquam si aemula paupertate concertans, vinci se timeret in illo n. Accidit enim, ut pauperculum quemdam obvium haberet in via, cujus cum nuditatem aspiceret, compunctus corde lamentabili voce dixit ad socium: Magnam verecundiam intulit nobis hujus inopia; quia nos pro magnis divitiis paupertatem elegimus, et ecce, magis relucet in isto.

93 Propter sanctae paupertatis amorem omnipotentis Dei Famulus eleemosynis ostiatim quaesitis utebatur multo libentius, quam oblati. Si quando enim invitatus a magnis personis mensis esset profusioribus honorandus, prius per propinquas vicinorum domos panum fragmenta petebat, ac deinde sic ditatus inopia discumbebat. Et cum aliquando id fecisset, invitatus a domino Hostiensi, qui Pau-

perem Christi praecipuo complexabatur affectu, conquerenti episcopo, quod suo derogasset honori; utpote qui in ejus comesturus domo *, pro eleemosynis isset, Servus Dei respondit: Magnum, mi domine, vobis honorem exhibui, dum majorem Dominum honoravi: siquidem beneplacitum est Domino in paupertate, et ea maxime, quae voluntaria pro Christo mendicitas est. Hanc dignitatem regalem, quam pro nobis Dominus Jesus egenus factus assumpsit, ut sua nos ditaret inopia, ac vere pauperes spiritu regni caelorum reges institueret et haeredes, nolo relinquere pro feudo * divitiarum falsarum, nobis * ad horam concessio.

96 Nonnunquam fratres ad petendum eleemosynam hortans, verbis utebatur hujusmodi: Ite, inquit, quoniam hac novissima hora fratres Minores commodati sunt mundo, ut electi in eis impleant, unde a Iudice commendatur, illud audientes suavissimum verbum: « Quam diu feci » stis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feci » stis o. » Jucundum proinde dicebat, sub fratrum Minorum titulo mendicare, quem in retributione justorum Evangelicae veritatis Magister ore suo tam signanter expressit. In festis quoque praecipuis p, ubi opportunitas auferat, mendicare solitus erat, dicens, in sanctis pauperibus propheticum illud impleri: « Panem angelorum manducavit » homo q. » Illum sane panem angelicum * esse dicebat, quem pro Dei petiit amore, et beatis suggerentibus angelis, pro ipsius caritate largitum, sancta paupertas colligit ostiatim.

97 Unde cum semel die sancto Paschae moram faceret in eremitio quodam adeo ab hominum habitatione remoto, quod commode mendicare non posset, memor illius, qui discipulis euntibus in Emaus ipso die in specie peregrini apparuit r, ab ipsis fratribus eleemosynam petiit, ut peregrinus et pauper. Quam cum accepisset humiliter, sacris eos informavit eloquiis, quod transeuntes per mundi desertum, tanquam peregrini et advenae, verique Hebraei, Pascha Domini, hoc est, transitum ex hoc mundo ad Patrem, in paupertate spiritus continue celebrarent. Et quoniam in petendis eleemosynis non quaestus agebatur cupidine, sed spiritus libertate, pater pauperum Deus specialem de ipso curam gerere videbatur.

98 Accidit enim, ut infirmitate gravatus Domini Servus in loco Noceriae reduceretur Assisium per solennes nuncios, ad hoc Assisinitis populi devotione transmissos; qui Christi Famulum deducentes, ad villam quandam devenerunt pauperculam, nomine Sarthianum s; ubi cum fames et hora cibum expeterent, euntes et nihil invenientes venale, vacui redierunt. Ad quos Vir sanctus: Ideo nihil invenistis, quia plus in muscis vestris, quam in Domino, confiditis: muscas nempe denarios vocavit. Sed revertimini, ait, per domos, quas circumstis, et amorem Dei offerentes * pro pretio, humiliter eleemosynam postulate. Nec falsa id estimatione verecundum putetis aut vile: quoniam universa in eleemosyna * post peccatum dignis et indignis Eleemosynarius ille magnus largiflua pietate concessit. Deponunt erubescunt milites t, et eleemosynam sponte petentes, plura pro Dei amore, quam denariis, emunt. Siquidem divino nutu corde compuncti pauperes incolae non solum sua, sed et seipsos liberaliter obtulerunt. Sicque factum est, ut inopiam, quam pecunia relevare non poterat, Francisci pauperes opulenta suppleret u.

99 Tempore, quo infirmus jacebat in eremitio prope Reate x, medicus quidam opportuno eum frequentabat officio. Cum autem Christi pauper impotens esset ad rependendam mercedem labori condignam, liberalissimus Deus, ne ipsum sine praesenti remuneratione dimitteret, pium ejus obsequium hoc novo * beneficio, vice Pauperis, compensavit. Hujus enim medici domus, quam tunc temporis ex omni lucro suo de novo construxerat, parietum patula scissione a summo usque deorsum, adeo de proximo minabatur ruinam, quod non videbatur

D

* Ms. hospitio

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

* Ms. feodo

* Vatie. vobis

fratres suos ad mendicandum hortatur.

A debatur per humanæ artis industriam possibile ipsius casui obviare. Ipse vero de sancti Viri meritis plene confidens, cum magnæ fidei devotione petivit a sociis eius aliquid sibi concedi, quod idem Vir Dei manibus contractasset. Cum igitur modicum de capillis ipsius, multa precum obtentum instantia, posuisset de sero y intra muri scissuram, mane consurgens tanta invenit aperturam illam soliditate conclusam, ut nec reliquias ibi positas posset extrahere, nec scissuræ prioris vestigium aliquid invenire. Factumque est, ut, qui ruinoso corpusculo Servi Dei sedule ministrabat, ruituræ domus propriæ periculo præcaveret.

aquam e rupe
educti sitienti
in Sancti ob-
sequio,

100 Alio quoque tempore Vir Dei ad quandam eremum transferre se volens, ut ubi liberius contemplationi vacaret; quia debilis erat, cujusdam Viri pauperis vectabatur asello. Cumque diebus æstivis, Famulum Christi sequendo, vir ille montana conscenderet, asperioris et longioris vitæ z itinere fatigatus, nimioque sitis ardore deficiens, instanter cœpit clamare post Sanctum: En morior, inquit, siti, nisi poculi alicujus beneficio continuo refociller. Absque mora Vir Dei prosilivit de asino, et fixis in terra genibus, palmas tetendit in cælum, orare non cessans, donec se intellexit auditum. Oratione tandem finita, Festina, inquit viro, ad petram, et illic aquam vivam invenies, quam tibi hac hora misericorditer Christus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quæ servis suis tam facile se inclinat. Bibit sitiens homo aquam de petra, orantis virtute productam aa, et poculum hausit de saxo durissimo. Aquæ decursus ibidem ante non fuit; nec, ut est diligenter quæsitum, deinceps potuit inveniri.

et cibos multi-
plicat Sancto,
isique, qui cum
illo naviga-
bant.

bb

* Sur. ductio-
ne

cc

* Sur. subven-
ientiam cibi
* Vatic. jam

101 Qualiter autem per merita sui Pauperis Christus multiplicaverit cibos in mari, cum suo sit loco inferius adnotandum bb, hoc tantum commemorasse sufficiat, quod de elemosyna modica sibi collata nautas a famis et mortis periculo per dies plurimos liberavit: ut ex hoc liquido possit adverti, quod omnipotentis Dei Famulus, sicut in eductione aquæ de petra conformis exstitit Moysi; sic in multiplicatione victualium Eliseo cc. Procul igitur a pauperibus Christi diffidentia omnis abscedat. Si enim paupertas Francisci adeo copiosæ sufficientiæ fuit, ut subvenientium sibi * defectus tam mira virtute suppleret, quod nec cibis, nec potus, nec domus deesset, cum pecunia et artis et naturæ facultas defecerat; multo magis illa merebitur, quæ usitato divinæ providentiæ ordine communiter conceduntur. Si, inquam, petræ siccitas ad Pauperis vocem abundans poculum sitienti propinavit pauperulo, nil jam inter omnia suum denegabit obsequium his, qui pro Auctore omnium omnia reliquerunt.

ANNOTATA.

C a Quæ sequuntur usque ad Hanc sui dicebat, desiderantur in editione Waddingi.

b Matthæi cap. 15, v. 44.

c Matthæi cap. 8, v. 20; et Lucæ 9, v. 38.

d Ms. codex noster: Præcepit fratribus, et mox infra casas pro casulas.

e Quantam hujus rei curam sanctus Institutior habuerit, liquet etiam ex Testamento suo, in quo ait: Caveant sibi fratres, ut ecclesias et habitacula, et omnia alia, quæ pro ipsis construuntur, penitus non recipiant, nisi essent, sicut decet sanctam paupertatem, quam in Regula promissum, semper ibi hospitantes, sicut advenæ et peregrini.

f Matthæi cap. 19, v. 21.

g Quæ sequuntur usque ad finem numeri 92, desunt in editione Waddingi.

h In Suriana editione deest sanctis; in codice nostro Ms. et editione Vaticana non legitur sociari.

i Ms. codex et editio Vaticana habent: Barum. Est porro Barium, Italis Bari, regni Neapolitani civitas archiepiscopalis in Apulia, Bariani agri caput, et S. Nicolai Myrensis episcopi corpore celeberris.

k Waddingus: Accidit semel; ac mox infra omittit: Causa exigente.

l Sanctum Quiricum legendum est cum Ms. nostro ac tribus aliis editionibus sæpe laudatis. Est autem Fanum S. Quirici, incolis San-Quirico, oppidulum Hetrurix in agro Senensi, inter montem Radicosanum et Senas. Non procul a Radicosano versus prædictum fanum in Tabulis geographicis invenio vicum vel castrum Campiglia, quod forte est Campillum hic in Vita memoratum.

m In Ms. nostro et editionibus Vaticana et Waddingiana non legitur ab.

n Sequentia usque ad illa verba: In festis, num. 99 posita, desiderantur in editione Waddingiana.

o Matthæi cap. 23, v. 40.

p Hic telam narrationis resumit Waddingus: In festis præcipuis, ubi opportunitas aderat, mendicare solitus erat; sed cetera rursus rescidit usque ad initium numeri sequentis.

q Psalmo 77, v. 23.

r Lucæ cap. 24.

s Ms. codex Sathrianum; Surius Sathianum. Vide, quæ de hoc ac Nocerix loco, eodemque Sancti itinere dici in Commentario prævio num. 611 et duobus seqq.

t Id est, viri nobiles, qui ea ætate milites dicebantur.

u Hæc denuo rescidit Waddingus, præmissa cum sequentibus sic connectens: Et quoniam in petendis elemosynis non quæstus agebatur cupidine, sed spiritus libertate, Pater pauperum Deus specialem de ipso curam gerere videbatur; ut, cum nec elemosynam petere poterat, nec necessitatibus supervenientibus, aut hospitibus adventantibus, necessaria aderant, provide et misericorditer Deus omnia ministrabat, et ei beneficientibus aut ministrantibus largissima præmia impendebat. Cujus unum vel alterum exemplum breviter proponam. Tum subdit, quæ hic sequuntur in Vita, quam edo.

x Ad Commentarium prævium num. 605 et sequenti.

y Id est, vesperi.

z Cum Ms. nostro et Surio lege viæ. Editiones Vaticana et Waddingiana habent: Asperiori et longiori itinere.

aa Vox productam non legitur in Ms. nostro, nec in aliis tribus editionibus.

bb In editione Waddingi desunt ista: Cum suo sit loco inferius adnotandum. Annotatur autem infra in hac Vita cap. 9.

cc De Moyse vide Exodi cap. 17; de Eliseo lib. iv Regum, cap. 4.

CAPUT VIII.

De pietatis adfectu, et quomodo ratione carentia adfeci videbantur ad ipsum.

Pietas vera, quæ secundum Apostolum ad omnia valet a, adeo cor Francisci repleverat ac penetraverat *, ut totum videretur Virum Dei in suum dominium vendicasse. Hæc est, quæ ipsum per devotionem sursum agebat in Deum, per compassionem transformabat in Christum, per condensationem inclinabat ad proximum, et per universalem conciliationem ad singula refigurabat ad innocentiam statum. Cumque per hanc pie moveretur ad omnia, specialiter tamen animas, Christi Jesu sanguine pretioso redemptas, cum cerneret inquinari aliqua sorde peccati, tanta miserationis teneritudine deplorabat, ut eas, tanquam mater, in Christo quotidie parturiret. Et hæc penes ipsum causa præcipua venerandi verbi Dei ministros, quod semen fratri suo defuncto, Christo * videlicet, pro peccatoribus crucifixo, per ipsorum conversionem et pia sollicitudine suscitant, et sollicita pietate gubernent b. Istiusmodi miserationis officium Patri misericordiarum, omni sacrificio, firmabat, acceptius; maxime si studio fuerit perfectæ caritatis impensum:

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

E

F

Vir piissimus
plangit ani-
marum ja-
cturas, ac ma-
gni facit con-
cionatores,

a
* Ms add. vi-
scera

* apud Wadd.
deest Christo

b

AUCTORE
S. BONAVEN-
TERA.

qui non tam
verbo, quam
exemplo, eas
Christo lu-
crantur.

* Ms. provo-
caret

c

hinc bonis bo-
na, malis ma-
la precatur.
Deusque illum

* Vatic. Et

B

* in Vatic.
deest et

pro offensam
dantibus
orantem sola
tur.
* ibid. et Sur.
scandala

Sanctus de-
tractores odit,
et vult severe
castigari:

* l. quas

C

* al. repereris

in afflictis et
egenis Chri-
stum contem-
plans, punit
verbum durius
pauperi di-
ctum,
* al. compas-
sionis

d

impensum; ut ad id laboretur magis exemplo, quam verbo, magis lacrymosa prece, quam loquaci sermone.

105 Plangendum proinde dicebat prædicatorem, tanquam vera pietate privatum, sive qui in prædicatione non animarum quærit salutem, sed propriam laudem; sive qui pravitate destruit vitæ, quod ædificat veritate doctrinæ. Præferendum huic dicebat fratrem simplicem et elinguem, qui bono exemplo alios provocat * ad bonum. Illud quoque verbum: « Donec sterilis peperit plurimos e, » taliter exponebat: Sterilis, inquit, est frater pauperculus, qui generandi in Ecclesia filios non habet officium. Hic pariet in iudicio plurimos; quia, quos nunc privatis orationibus convertit ad Christum, suæ gloriæ tunc Iudex adscribet. Quæ multos habet filios, infirmabitur; quia prædicator vanus et loquax, qui multis nunc quasi sua virtute genitis gaudet, cognoscet tunc, se nil proprii habere in eis.

104 Cum igitur animarum salutem viscerosa pietate appeteret, et fervida æmulatione zelaret, suavissimis se dicebat repleti odoribus, et quasi unguento pretioso liniri, cum sanctorum fratrum, per orbem distantium, odorifera fama multos audiret ad viam veritatis induci. Ex * talium auditu exultabat in spiritu, benedictionibus omni acceptione dignissimis fratres illos accumulans, qui verbo vel opere ad Christi amorem inducerent peccatores. Sic etiam, qui Religionem sacram iniquis violarent operibus, maledictionis ejus gravissimam incurrerent sententiam. A te, Domine, inquit, sanctissime, et * a tota cælesti curia, et a me parvulo tuo sint maledicti, qui suo malo exemplo confundunt et destruunt, quod per sanctos fratres Ordinis hujus ædificasti, et ædificare non cessas.

103 Tanta frequenter afficiebatur mœstitia super scandalo * pusillorum, ut deficere se putaret, nisi divinæ fuisset clementiæ consolatione suffultus. Cum autem semel malis turbatus exemplis, anxio spiritu misericordem Patrem precaretur pro filiis, responsum hujusmodi reportavit a Domino: Cur tu, pauper homuncio, conturbaris? An ego te super Religionem meam sic pastorem institui, ut me principalem nescias esse patronum? Hominem simplicem ad hoc te constitui, ut, quæ in te fecero, non humanæ industriæ, sed supernæ gratiæ adscribantur. Ego vocavi, servabo, et pascam, et aliis excidentibus alios subrogabo: ita ut, si nati non fuerint, faciam illos nasci. Et quantiscumque fuerit impulsibus pauperula hæc concussa Religio, salva semper meo munere permanebit.

106 Detractionis quoque vitium, inimicum fonti pietatis et gratiæ, tanquam serpentinum abhorrebat morsum, et atrocissimam pestem, et piissimo Deo abominabile fore firmabat, pro eo, quod detractor animarum sanguine pascitur, quos * gladio linguæ necat. Audiens semel, fratrem quandam denigrare famam alterius, conversus ad vicarium suum dixit: Surge, surge, discute diligenter, et, si accusatum fratrem innocentem reperis *, accusantem dura correctione cunctis redde notabilem. Nonnunquam vero eum, qui fratrem suum famæ gloria spoliaret, judicabat habitu spoliandum; nec ad Dominum oculos posse levare, nisi prius, quod abstulerat, reddere pro posse curaret. Tanto major est (aiebat) detractorum impietas, quam latronum, quanto lex Christi, quæ in observantia pietatis impletur, magis animarum, quam corporum, nos astringit optare salutem.

107 Afflictis quoque qualicumque corporali molestia mira passionis * teneritudine condescendens, si quid penuriæ, si quid defectus in aliquo cernebat, pii cordis dulcedine regerebat in Christum. Sane clementiam habebat ingentem, quam superinfusa Christi pietas duplicabat. Itaque liquescebat animus ejus ad pauperes et infirmos; et quibus non poterat manum, exhibebat affectum d. Contigit semel, ut pauperi cuidam elemosynam importune petenti unus e fratribus durius responde-

ret; quod audiens pauperum pius Amator, fratri præcepit, ut ad illius pauperis pedes se nudatum e prosterneret, proclamaret culpabilem, orationis suffragium postularet et veniam. Quod cum ille fecisset humiliter, dulciter Pater adjecit: Dum pauperem vides, o frater, speculum tibi proponitur Domini, et pauperis Matris ejus. In infirmis similiter infirmitates, quas assumpsit, considera.

108 Cumque in pauperibus cunctis, et ipse Christianissimus pauper, effigiem Christi prospiceret, si qua etiam necessaria vitæ sibi collata fuissent, eis occurrentibus non solum liberaliter conferebat, verum etiam, ac si illorum propria essent, judicabat esse reddenda /. Accidit semel, ut eidem redeunti de Senis pauper quidam occurreret, cum occasione infirmitatis super habitum pallioli quodam esset amictus. Cujus miseria oculo clementi conspecta, Oportet, inquit ad socium, ut reddamus mantellum pauperulo isti, nam ipsius est: mutuo enim ipsum accepimus, donec pauperiore invenire contingeret. Socius autem, pii Patris necessitatem considerans, pertinaciter obsistebat, ne provideret alii, se neglecto. At ille: Pro furto, ait, mihi reputo a magno Eleemosynario imputandum, si hoc, quod fero, non dederò magis egeret. Propterea de omnibus, quæ sibi dabantur ad necessitatem corporis relevandum, solitus erata dantibus licentiam petere, ut licite posset, si magis egenus occurreret, erogare. Nulli prorsus rei parcebat, nec mantellis, nec tunicis, nec libris, nec etiam paramentis altaris, quin omnia hæc, dum posset, ut pietatis implet officium, indigentibus largiretur. Pluries, cum oneratis obviaret in via pauperibus, imbecilles humeros illorum oneribus supponebat

109 Consideratione quoque primæ originis omnium abundantiori pietate repletus, creaturas, quantumlibet parvas, Fratris vel Sororis appellabat nominibus; pro eo, quod sciebat, eas unum secum habere principium. Illas tamen viscerosius complexabatur et dulcius, quæ Christi mansuetudinem piam similitudine naturali prætendunt, et Scripturæ significatione figurant. Redemit frequenter agnos, qui ducebantur ad mortem g, illius memor Agni mitissimi, qui ad occisionem duci voluit pro peccatoribus redimendis. Hospitato quodam vice Servo Dei apud monasterium sancti Verecundi h, de episcopatu Eugubii, ovicula quædam agniculum peperit illa nocte. Aderat sus ferocissima, quæ vitæ innocentis non parcens, rapaci eum morsu necavit. Hoc audito, pius Pater mira compassione commotus, et Agni sine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi, coram omnibus dicens: Heu me, frater agnicule, animal innocens, Christum hominibus representans! maledicta sit impia, quæ te interfecit, nullusque de ea comedat homo, vel bestia.

110 Mirabile dictu *. Statim infirmari cœpit porca malefica, et tribus diebus corpoream pœnam exsolvens, ultricem tandem pertulit necem. Projecta autem in vallem * monasterii, ibique longo tempore jacens, in modum tabulæ desiccata, nulli fuit esca famelico. Advertat igitur humana impietas, quali pœna sit ferienda finaliter, si tam horrenda morte percussa est ferocitas bestialis. Pependat et fidelis devotio, quam in Servo Dei pietas fuerit admirandæ virtutis, et copiosæ dulcedinis, ut ei applauderet suo modo etiam natura brutorum. Iter enim faciens juxta civitatem Senensem, invenit in pascuis magnum ovium gregem. Quas cum benigne (ut erat solitus) salutasset, relicto pastu, accurrerunt omnes ad eum; levantesque capita sua, erectis in eum luminibus intendebant. Tantum quidem ei fecerunt applausum, ut et pastores mirarentur et fratres, cernentes circa ipsum tam ovium agnos, quam ipsos arietes, sic mirabiliter exultantes.

111 Alio quoque tempore apud Sanctam Mariam de Portiuncula quædam Viro Dei fuit ovis oblata, quam propter innocentiam et simplicitatis amorem, quas

nec sibi, nec
ulli rei parcat,
dum succur-
rat egentibus.

f

Creaturas om-
nes tenere
amabat, ma-
xime agnos:
ob quorum
unum neca-
tum

g

h

F
porca maledi-
cit: oves sibi
applaudentes
habet.

* Wadd. Mi-
rum!

* al. vallum

Alit ovem in conventu de Portiuncula, mira obsequentem, Ms. et ipsam

A quas ovis natura præterdit, gratanter suscepit. Monebat pius Vir oviculam, ut et laudibus divinis intenderet, et ab omni fratrum offensa caveret. Ovis autem, quasi Viri Dei pietatem adverteret, informationem ipsius sollicite observabat. Nam audiens, fratres in choro cantare, et ipsa * ecclesiam ingrediens, sine alicujus informatione flectebat genua, vocem balatus emittens ante altare Virginis, Matris Agni, ac si eam salutare gestiret. Insuper et cum elevaretur sacratissimum Christi corpus inter Missarum solennia, flexis curvabatur poplitibus, tanquam si reverens pecus de irreverentia indevotos argueret, Christoque devotos ad Sacramenti reverentiam invitaret.

atque Romæ, quam nobili matronæ de Septem-Solis commisit.

i

* apud Wadd.

deest scilicet

k

* ibid. tardabat

* al. cornu

Alibi lepuseculum, alibi cuniculum sibi more blandientes habet;

112 Tempore quodam agniculum in Urbe i secum habuerat ob reverentiam illius mitissimi Agni, quem nobili matronæ, dominæ scilicet * Jacobæ de Septem-Solis *k*, in suo recessu conservandum commisit. Agnus vero, quasi in spiritualibus eruditus a Sancto, dominæ ad ecclesiam eunti, stanti et revertenti, societate inseparabili cohærebatur. Si matutinali hora domina tardaret * exsurgere, agnus impellebat eam corniculis *, et balatibus excitabat, gestibus adhortans et nutibus, ut ad ecclesiam properaret. Propter quod agnus, Francisci discipulus, devotionis jam magister effectus, ut mirabilis et amabilis a domina servabatur.

115 Alio quoque tempore apud Græcium vivus Viro Dei oblatum fuit lepuseculus; qui liber in terra positus, cum posset, quo vellet, effugere, vocante se Patre benigno, in sinum illius propero cursu saltavit. Quem ipse pio cordis affectu circumfrensus, videbatur eidem compati quasi mater; dulcique allocutione communitum, ne se iterum capi permitteret, liberum abire permisit. Cumque pluries in terra positus, ut abscederet, semper in sinum Patris rediret (tanquam si sensu quodam oculo cordis ipsius perciperet pietatem) tandem jussu Patris a fratribus delatus est ad loca solitudinis tutiora. Modo quoque consimili in insula lacus Perusini cuniculus quidam captus, et Viro Dei oblatum, cum ceteros fugeret, manibus ejus et sinui se domestica securitate commisit.

simile quid experitur in avi fluviali et pisce.

114 Per lacum Reatinum eidem ad eremum de Græcio properanti piscator unam ex devotione fluviale obtulit avem, quam cum libenter susceptam apertis invitaret manibus ad recessum, nec illa vellet abire, erectis in cælum oculis, diu in oratione permansit; et quasi aliunde post longam horam ad se reversus, dulciter iterato mandavit aviculæ, ut Dominum laudatura recederet. Suscepta itaque cum benedictione licentia, gestu corporis quoddam prætendens gaudium, avolavit *l*. In eodem lacu similiter oblatum fuit ei piscis magnus et vivus, quem more solito fraterno nomine vocans, in aquam reposuit juxta navem. Piscis vero coram Viro Dei ludebat in qua, et quasi amore illius allectus, nullatenus recessit a navi, nisi prius ab eodem cum benedictione licentia sibi data.

Inter aves ambulans, eis silentium et cantum imperat:

113 Alio quoque tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, invenit maximam avium multitudinem, residentium et cantantium in virgultis. Quibus visis, dixit ad socium: Sorores aves laudant Creatorem suum: nos itaque in medium ipsarum euntes, laudes et horas canonicas Domino decantemus. Cumque in medium ipsarum intrasset, non sunt aves motæ de loco. Et quia propter garrum ipsarum in dicendis horis se mutuo audire non poterant, conversus Vir sanctus dixit ad aves: Sorores aves, a cantu cessate, donec laudes Deo debitas persolvamus. At illæ continuo tacuerunt, tãdiu in silentio persistentes, quamdiu dictis horis spatiosæ, et laudibus persolutis, a Sancto Dei cantandi licentiam receperunt. Dante autem eis Viro Dei licentiam, statim more solito cantum suum resumpserunt *m*.

ciadam sibi obsequentem ac familiariter experitur,

116 Apud sanctam Mariam de Portiuncula, juxta cellam Viri Dei, super ficum cicada residens et decantans, cum Servum Domini (qui etiam in parvis rebus magnificentiam Creatoris admirari

didicerat) ad divinas laudes cantu suo frequentius excitaret, ab eodem quadam die vocata, velut edocta calitus, super manum volavit ipsius. Cui cum dixisset: Canta, soror mea cicada, et Dominum Creatorem tuo júbilo lauda; sine mora obediens canere cœpit; nec destitit, donec jussu Patris ad locum proprium revolavit. Mansit autem per octo dies ibidem, quolibet die veniendo, cantando, et recedendo ejus jussa perficiens. Tandem Vir Dei ait ad socios: Demus jam sorori nostræ cicadæ licentiam; satis enim nos suo cantu lætificans ad laudes Dei octo dierum spatio excitavit. Et statim ab eo licentiata recessit, nec ultra ibidem apparuit; ac si mandatum ipsius non auderet aliquatenus præterire *n*.

AUCTORE S. BONAVENTURA.

117 Eidem Senis infirmo phasianus quidam, de novo captus, a nobili quodam transmissus est vivus; qui continuo, ut Virum sanctum audivit et vidit, tanta ei amicitia cohæsit, ut nullo modo pateretur ab ipso sejungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrum in vinea positus, ut abiret, si vellet, rapido semper cursu redibat ad Patrem, tanquam si ab eodem omni fuisset tempore educatus. Deinde cuidam collatus viro, qui ex devotione Servum Dei visitare solebat, velut sibi molestum foret a pii Patris absentari conspectu, escam recusavit omnino. Reportatus tandem ad Famulum Dei, statim ut conspexit eundem, quibusdam hilaritatis præsentis gestibus, avide manducavit.

et alibi phasianum mirabiliter adductum.

118 Cum ad eremum pervenisset Alvernæ propter Quadragesimam celebrandam in honorem archangeli Michaelis *o*, diversi generis aves circa ipsius cellulam volitantes concentu sonoro et lætitiæ gestibus, quasi de ejus adventu gaudentes, Patrem pium invitare ac allicere videbantur ad moram. Quo viso, dixit ad socium: Cerno, frater, voluntatis esse divinæ, quod hic aliquamdiu commoremur; tantum sorores aviculæ de nostra videntur præsentia consolari.

In eremo Alvernæ ab avibus lotanter excipitur,

o

119 Cum igitur contraheret ibi moram, falco ibidem nidificans magno se illi amicitia fœdere copulavit. Nam semper horam nocturno tempore, in qua Vir sanctus ad divina officia surgere solitus erat, cantu suo præveniebat et sono; quod Famulo Dei gratissimum erat, eo quod tanta sollicitudo, quam circa eum gerebat, omnem ab ipso torporem desidie excuteret. Cum vero Servus Christi infirmitate plus solito gravaretur, parcebat falco, nec tam tempestivas indicebat * vigilas; siquidem velut instructus a Deo, circa diluculum suæ vocis campanam levi tactu pulsabat. Divinum certe videtur fuisse præsagium, tam in exultatione multimodi generis avium, quam in cantu falconis; cum Dei Laudator et Cultor, pennis contemplationis subvectus, tunc foret illic apparitione Seraphica sublimandus *p*.

miraque falconis obsequio utitur.

o

120 Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcii, loci illius indigenæ malis multiplicibus vexabantur. Nam et luporum rapacium multitudo non solum bruta, sed et homines consumebat, et grando annua tempestate blada *q* et vineas devastabat. Dum igitur sic afflictis Præco sacri Evangelii predicaret, dixit ad eos: Ad honorem et laudem Dei omnipotentis fidejubeo vobis, quod pestilentia hæc omnis abscedet, et respiciens vos Dominus, multiplicabit in temporalibus bonis, si mihi credentes misereamini vestri, ut, vera * confessione præmissa, dignos faciatis pœnitentiæ fructus. Iterum hoc annuncio vobis, quod, si beneficiis ingrati ad vomitum conversi fueritis, innovabitur plaga, duplicabitur pœna, et major * in vos ira desæviet.

* Wadd. indicabat

F

p

Pœnitentiæ acturis spondet et præstat

q

* Sur. vestra

* Vatio. et Wadd. majori

121 Ab illa utique * hora, pœnitentiæ ad exhortationem ipsius agentibus illis, cessaverunt clades, periere pericula; nec molestiæ quicquam lupi intulere, vel grandines. Imo, quod majus est, si quando vicinorum arva grando pervaderet, istorum terminis appropinquans terminabatur ibidem, aut in partem aliam divertebat. Cessavit * grando, servaverunt et lupi pactionem Servi Dei; nec contra

immunitatem a luporum ferocia et grandine.

* Ms. itaque

* Ms. servavit

tra

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

tra pietatis legem in homines ad pietatem conversos attentaverunt amplius deservire, quamdiu juxta conductum contra piissimas Dei leges impie non egerunt. Pie igitur sentiendum est de pietate Viri beati, quæ tam miræ dulcedinis et virtutis fuit, ut domaret ferocia, domesticaret silvestria, mansueta doceret, et brutorum naturam, homini jam lapsò rebellem, ad sui obedientiam inclinaret. Vere hæc est, quæ cunctas sibi creaturas confederans, valet ad omnia, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ r.

ANNOTATA.

- a *Epist. 1 ad Timotheum cap. 4, v 8.*
 b *Sequentia usque ad initium numeri 107 rescidit Waddingus.*
 c *Libro 1 Regum cap. 2, v 5.*
 d *Sequentia usque ad finem hujus numeri non sunt apud Waddingum.*
 e *Retentis tamen haud dubie femoralibus.*
 f *Sequentia usque ad verba Propterea de omnibus, omnia sunt in editione Waddingi.*
 g *Exempla habes in Vita prima num. 77 et duobus seqq.*
 h *Augustinus Lubinus in brevi Notitia abbatiarum Italiæ pag. 124 et sequenti, vocat hanc abbatiam titulo S. Verecundi de Spirtis, Ordinis S. Benedicti, notatque aliter etiam appellari S. Verecundi de Spissis et de Spicis, ac citam esse septem circiter mill. pass. ab Eugubio, et in colle, dicto VALL'INGEGNO.*
 i *Id est, Romæ.*
 k *Waddingus in Annalibus ad annum 1226, num. 28 fatetur, sese in hujus illustris femine, apud scriptores Franciscanos celebris, familiam frustra inquisivisse. Hæc eadem matrona creditur S. Francisco moribundo, ejusdemque funeri adfuisse. Lege Commentarium prævium § 27.*
 l *In editione Vaticana vitiose: Advolavit. Waddingus hoc de ave fluviatili omittens, ad sequens prodigium sic perrexit: In lacu Reatino ex devotione fuit etiam oblatas etc.*
 m *Andreas Danulus hujus prodigii etiam meminuit in Chronico, ac contigisse scribit, quando B. Franciscus, de ultra mare rediens, in paludibus Venetorum deambulabat; ut dixi in Commentario prævio num. 589.*
 n *Sequentia omnia usque ad finem numeri 117 desiderantur in editione Waddingi.*
 o *Hoc quadragesimale jejunium a S. Francisco quotannis observari soluisse, docet idem sanctus biographus infra num. 189.*
 p *Dum scilicet sacra Christi stigmata accepit; uti cap. 15 latius exponetur. Contigerunt ergo ista anno 1224.*
 q *Id est, segetes.*
 r *Epist. 1 ad Timotheum cap. 4, v 8: Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ.*

CAPUT IX.

De fervore caritatis ejus, et desiderio martyrii.

Caritatem ferventem, qua Sponsi amicus Franciscus ardebat, quis enarrare sufficiat? Totus namque, quasi quidam carbo ignitus, divini amoris flamma videbatur absorptus. Subito enim ad auditum amoris Domini excitabatur, afficiebatur, inflammabatur; quasi plectro vocis extrinsecæ chorda cordis interior tangeretur a. Talem pro eleemosynis censum offerre, nobilem prodigalitate dicebat, et eos, qui minus ipsum, quam denarios reputarent, esse stultissimos, pro eo, quod solius divini amoris impretabile pretium ad regnum cælorum sufficit comparandum, et ejus, qui nos multum amavit, multum sit amor amandus.

125 Ut autem ex omnibus excitaretur ad amorem divinum, exsultabat in cunctis operibus ma-

num Domini, et per jucunditatis specula * in vivificam consurgebat rationem et causam. Contuebatur in pulchris Pulcherrimum, et per impressa rebus vestigia prosequabatur ubique Dilectum, de omnibus sibi scalam faciens, per quam conscenderet ad apprehendendum eum, qui est desiderabilis totus. Inaudita namque devotionis affectu fontalem illam bonitatem in creaturis singulis, tanquam in rivulis, degustabat, et quasi cælestem concentum perciperet. in consonantia virtutum et actuum, eis datorum a Deo, ipsas ad laudem Domini more Prophetæ David dulciter hortabatur b.

124 Christus Jesus crucifixus intra suæ mentis ubera, ut myrrhæ fasciculum jugiter morabatur c, in quem optabat per excessivi amoris incendium totaliter transformari. Prærogativa quoque peculiaris devotionis ad ipsum ab Epiphaniæ festo, usque ad continuos quadraginta dies, eo scilicet tempore, quo Christus latuit in deserto, ad solitudinis loca declinans, cellaque reclusus, quanta poterat artitudine cibi et potus, jejuniis et orationibus et laudibus Dei sine intermissione vacabat d. Tam fervido quidem in Christum ferebatur affectu, sed et Dilectus * illi tam familiarem rependebat amorem, ut videretur ipsi Famulo Dei, quasi jugem præ oculis ipsius Salvatoris sentire præsentiam, sicut aliquando sociis familiariter revelavit.

123 Flagrabat erga Sacramentum Dominici Corporis fervore omnium medullarum, stupore admirans permaximo illam carissimam dignationem et dignantissimam * caritatem. Sæpe communicabat, et tam devote, ut alios devotos efficeret, dum ad immaculati Agni degustationem suavam, quasi spiritu ebrius, in mentis ut plurimum rapiebat excessum. Matrem Domini nostri Jesu Christi e indicibili complectebatur amore, eo quod Dominum Majestatis fratrem nobis effecerit, et per eam simus misericordiam consequuti. In ipsa post Christum præcipue fidens, eam sui ac suorum advocatam constituit, et ad honorem ipsius a festo Apostolorum Petri et Pauli usque ad festum Assumptionis devotissime jejunabat f.

126 Angelicis spiritibus, ardentibus igne mirifico ad exceedendum in Deum, et electorum animas inflammandas, inseparabilis erat amoris vinculo copulatus, et ob devotionem ipsorum ab Assumptione Virginis gloriosæ quadraginta diebus jejunans, orationi jugiter insistebat g. Beato autem Michaeli archangelo, eo quod animarum representandarum haberet officium, speciali erat amore devotior propter fervidum, quem habebat zelum ad salutem omnium salvandorum. Ex recordatione Sanctorum omnium, tanquam lapidum ignitorum, in Deificum recalescebat incendium; Apostolos omnes, et præcipue Petrum et Paulum, propter fervidam caritatem, quam habuerunt ad Christum, summa devotione complexans, ob quorum reverentiam et amorem quadragesimæ specialis jejunium Domino dedicabat h.

127 Non habebat aliud Christi Pauper, nisi duo minuta, corpus scilicet * et animam, quod * posset liberali caritate largiri. Sed hæc per amorem Christi sic offerebat continue, ut quasi omni tempore per rigorem jejunii corpus, et per ardorem desiderii spiritum immolaret, exterius in atrio sacrificans holocaustum, et in templo interioris cremans thymiana. Sic autem eum caritatis excessiva devotio sursum in divina ferebat, ut ejusdem affectuosa * benignitas ad naturæ consortes et gratiæ dilataret. Quem enim creaturis ceteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non est, si Creatoris insignitis imagine, et sanguine redemptis Auctoris, germaniorem Christi caritas faciebat.

128 Non se Christi reputabat amicum, nisi animas foveret, quas ille redemit. Saluti animarum nihil præferendum esse, dicebat, eo maxime probans, quod Unigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in cruce pendere. Hinc sibi in oratione luctamen, in predicatione discursus, et in exemplis dandis excessus i. Unde, quoties austeritas nimia reprehenderetur

D
Deum in omnibus creatis speculatur et laudat.
* Ms. spectacula

b
Amor ejus in Christum crucifixum,

d
* Wadd. Ille-cus

E
in Sacramentum Eucharistiæ, in Virginem Matrem,
* Wadd. dignissimam

e

f
in angelos, in Sanctos omnes, maxime Apostolos, et varia illius jejunia.

g

F

h
Animam suam per amorem, corpus per jejunium Christo continue offert,
* in Ms. deest scilicet
* ibid. quæ
* Wadd. effectuosa

i
ejus Sanguine redemptas animas indolesse quoque curat.

i

Divino amore totus accensus

a

A reprehenderetur in ipso, respondebat, se datum aliis in exemplum. Licet enim innocens ejus caro, quæ jam se sponte subdebat spiritui, nullo egeret flagello propter offensas; tamen exempli causa renovabat illi pœnas et onera, custodiens propter alios vias duras. Dicebat enim: Si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem in meipso non habeam, et proximis virtutum exempla non monstrem, parum prosum aliis, nihil nihil.

Ex martyrii desiderio in Syriam navigans, in Slavoniam ventis pellitur;

k

hinc navem, Anconam petentem cum socio clam ingressus.

B

* Ms. hæc omnia

ex modica elemosyna vectoribus omnibus succurrit.
* Vatic. et
* Sur. modica
* Vatic. pluribus

m

Eadem de causa navigaturus in Africam, morbo impeditus ex Hispania ad suos rediit.

n

* Wadd. pascendas

Projectus ad Soldanum Babylonie, cum Christianis bellantem,

o

129 Ferventi quoque caritatis incendio gloriosum sanctorum Martyrum æmulabatur triumphum, in quibus nec amoris flamma extingui, nec fortitudo potuit infirmari. Desiderabat propterea, et ipse illa perfecta caritate succensus, quæ foras mittit timorem, per martyrii flammam hostiam Domino se offerre viventem, et vicem Christo pro nobis morienti rependeret, et ad divinum amorem ceteros provocaret. Sexto namque conversionis suæ anno k, desiderio martyrii flagrans, ad prædicandam fidem Christianam et penitentiam Saracenis et aliis infidelibus, ad partes Syriæ transfretare disposuit. Cumque navem quandam, ut illuc tenderet, conscendisset, ventis contrariis flantibus, compulsus est in Slavonia partibus applicare.

150 Cum igitur moram aliquandiu contraxisset ibidem, nec invenire posset navem tunc temporis transfretantem, fraudatam a suo desiderio se sentiens, nautas quosdam Anconam tendentes, ut amore Dei eum secum ducerent, exoravit l. Verum illis propter expensarum defectum pertinaciter recusantibus, Vir Dei plurimum de Domini bonitate confusus navem cum socio latenter conscendit. Aduit quidam, a Deo, ut creditur, pro Paupere suo missus, qui secum ferens necessaria victus, quandam timentem Deum de navi ad se vocatum sic alloquutus est: Hæc * pro pauperibus fratribus in navi latitantibus conserva fideliter, ac necessitatis tempore amicaliter subministra.

151 Sicque factum est, ut nautis propter vim ventorum per dies plurimos nusquam applicare valentibus, omnia consumerentur ipsorum cibaria, et sola pauperi Francisco collata desuper elemosyna superesset. Quæ cum esset permolida *, tantum divina virtute suscepti augmentum, ut diebus plurimis *, in mari propter tempestatem continuam contrahentibus moram, usque ad portum Anconæ omnium necessitatibus penarie subveniret. Videntes itaque nautæ, per Servum Dei multa se mortis evasisse discrimina, tanquam qui maris horrenda pericula senserant, et miranda opera Domini viderant in profundo, gratias egerunt omnipotenti Deo, qui semper in suis amicis et servis mirabilem et amabilem se ostendit. Cum m autem, relicto mari, terram perambulare cœpisset, jactato in eam salutis semine, reportabat manipulos fructuosos.

152 Verum quia martyrii fructus adeo cor ejus allexerat, ut pretiosam pro Christo mortem super omnia virtutum merita peroptaret, versus Marrochium iter arripuit, ut Miramolino et genti ejus Christi Evangelium prædicaret, si quo modo ad concupitam palmam valeret attingere n. Tanto namque desiderio terebatur, ut, quamvis esset imbecillis corpore, peregrinationis suæ præcurreret comitem; et ad exsequendum propositum festinus, et tanquam spiritu ebrius advolaret. Sed cum jam usque in Hispaniam perrexisset, divina dispositione, quæ ipsum reservabat ad alia, gravissima ei supervenit infirmitas, qua præpeditus, quod cupiebat, adimplere nequivit. Sentiens igitur Vir Dei, quod necessaria erat adhuc proli, quam genuerat, ipsius vita in carne, quamvis mortem sibi lucrum putaret esse, rediit ad pascendum * oves suæ sollicitudini commendatas.

155 Verum caritatis ardore spiritum ipsius ad martyrium perurgente, tertia adhuc vice pro fide Trinitatis effusione sui sanguinis dilatanda, versus infideles proficisci tentavit o. Tertio decimo namque conversionis suæ anno ad partes Syriæ pergens, multis se periculis constanter exposuit, ut

Soldani p Babylonie posset adire præsentiam. Inter Christianos enim ac Saracenos tunc bellum tam implacabile * erat, exercituum castris hinc inde in campo cominus ex adverso locatis g, ut via mutui transitus sine mortis discrimine non pateret. Excitrat siquidem * a Soldano edictum crudele, ut, quicumque caput alicujus Christiani afferret, Bisantium r aureum pro mercede reciperet. At intrepidus Christi miles Franciscus, sperans in proximo suum adipisci posse * propositum, definivit iter arripere, mortis pavore non territus, sed desiderio provocatus.

154 * Oratione namque præmissa, confortatus a Domino, confidenter illud propheticum decantabat: « Nam etsi ambulavero * in medio umbræ » mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum » es s. » Assumpto igitur socio fratre, Illuminato nomine, viro utique luminis et virtutis, cum iter cœpisset, obvias habuit oviculas duas; quibus visis, exhilaratus Vir sanctus, dixit ad socium: Confide, frater, in Domino, nam in nobis Evangelicum illud impletur: « Ecce, ego mitto vos, sicut oves in » medio luporum t. » Cum autem processissent ulterius, occurrerunt ei satellites Saraceni, qui tanquam lupi celerius accurrentes ad oves, servos Dei feraliter comprehensos crudeliter et contemtiliter pertractarunt u, afflicientes convitiis, affligentes verberibus, et vinculis alligantes. Tandem afflicto multipliciter et attrito ad Soldanum, divina disponente providentia, juxta Viri Dei x desiderium perduxerunt.

153 Cum igitur princeps ille perquireret, a quibus, et ad quid, et qualiter missi essent, et quomodo advenissent; intrepido corde respondit Christi servus Franciscus, non ab homine, sed a Deo altissimo se fuisse transmissum, ut ei et populo suo viam salutis ostenderet, et annuntiaret Evangelium veritatis. Tanta vero mentis constantia, tanta virtute animi, tantoque fervore spiritus prædicto Soldano prædicavit Deum trinum et unum, et Salvatorem omnium Jesum Christum, ut Evangelicum illud in ipso claresceret veraciter esse completum: « Ego dabo vobis os, et sapientiam, cui » non poterunt resistere, et contradicere omnes » adversarii vestri y. » Nam et Soldanus admirandum in Viri Dei fervorem Spiritus conspiciens et virtutem, libenter ipsum audiebat, et ad moram contrahendam cum eo, instantius invitabat z. Christi vero Servus superno illustratus oraculo, Si vis, inquit, converti tu cum populo tuo ad Christum, ob illius amorem libenter vobiscum commorabor.

156 Quod si hæsitas, propter fidem Christi legem Mahumeti * dimittere, jube ignem accendi permaximum; et ego cum sacerdotibus tuis ignem ingrediar, ut vel sic cognoscas, quæ fides certior et sanctior non immerito tenenda sit. Ad quem Soldanus: Non credo, quod aliquis de sacerdotibus meis se vellet igni propter fidem suam defensandam exponere, vel genus aliquod subire tormenti. Viderat enim, statim quandam de presbyteris suis, virum authenticum et longævum, hoc audito verbo, de suis conspectibus aufugisse. Ad quem Vir sanctus: Si mihi velis promittere pro te et populo tuo, quod ad Christi cultum, si ignem illæsus exiero, veniat; ignem solus introibo: et si combustus fuero, imputetur, peccatis meis; si autem divina me protexerit virtus, Christum Dei virtutem et sapientiam, verum Deum et Dominum Salvatorem omnium agnoscatis. Soldanus autem optionem hanc accipere se non audere, respondit; quia seditionem populi formidabat.

157 Obtulit tamen ei multa munera pretiosa, quæ Vir Dei, non mundanarum rerum, sed salutis animarum avidus, sprexit omnia *, quasi lutum. Soldanus autem videns Virum sanctum, tam perfectum rerum mundalium contemptorem, admiratione permotus, majorem erga ipsum devotionem concepit. Et quamvis ad fidem Christianam transire nollet, vel forsitan non auderet, rogavit tamen devote Famulum Christi, ut prædicta susciperet pro salute insius,

AUCTORE S. BONAVENTURA.

P

* Ms. guerra tam implacabilis

g

* Wadd. namque

r

* Apud Wadd. deest posse

ab illius satellitibus captus,

pesimeque mulcatus, et ad ipsum adductus

* Ms. in

ibid. ambularem

s

t

u

x

E

Christum libere prædicat stupenti faventique Soldano,

y

z

fidem suam per ignem probare paratus; quod Soldanus, suos metuens, abnuat;

* Ms. Machomedi, Sur. Mahometi

F

sed multa ei dona offert, quæ Sanctus acceptare recusans,

* ap. Wadd. deest omnia

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

nihilque se
profecturum
cognoscens, ad
Christianos
regreditur.
aa

bb

Ms. patentes

ipsius, Christianis pauperibus vel ecclesiis eroganda. Ipse vero, quia pondus fugiebat pecuniae, et in animo Soldani veræ pietatis non videbat radicem, nullatenus acquievit.

158 Videns etiam, se non proficere in conversione gentis illius, nec suum assequi posse propositum aa, ad partes fidelium, divina revelatione præmonitus, remeavit. Sic itaque Dei ordinante clementia, et sancti Viri promerente virtute, misericorditer et mirabiliter factum est, quod Christi Amicus mortem pro ipso viribus totis exquiret, et tamen nullatenus inveniret; ut et merito non careret optati martyrii, et insigniendus servaretur in posterum privilegio singulari bb. Sic utique factum est, ut ignis ille divinus adhuc perfectius ipsius æstualet in corde, ut post potentius * evaporaret in carne. O vere beatum Virum, cujus caro, etsi tyrannico ferro non cæditur, occisi tamen Agni similitudine non privatur! O, inquam, vere ac plene beatum, cujus animam etsi gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrii non amisit!

ANNOTATA.

a *Sequentia usque ad finem hujus numeri omissa sunt in editione Waddingi.*

B b *Lege Psalmum 148, ac luce clarius agnosces, quam inepte et impie quidam heterodoxi sugillare ausi sint sermones S. Francisci, bruta animantia ad Dei laudem exhortantis.*

c *Ex Canticorum cap. 1, v. 12.*

d *In Regula a Waddingo primo loco edita cap. 5 inter jejunia Ordinis præcipitur jejunium ab Epiphania, quando Dominus noster Jesus Christus incepit jejunare, usque ad Pascha. At in altera, qua nunc utuntur Fratres Minores, cap. 5 dicitur: Sanctam vero quadragesimam, quæ incipit ab Epiphania usque ad continuos quadraginta dies, quam Dominus suo sancto jejunio consecravit, qui voluntarie eam jejunant, benedicti sint a Domino; et qui nolunt, non sint adstricti. Hinc Waddingus ad priorem locum hæc annotavit: In secunda Regula cap. 5 jejunium hoc spontaneum est, nec eo (ad Pascha) usque protenditur, sed tantum per quadraginta dies. De hoc dierum numero videtur hic loqui S. Bonaventura.*

e *In Ms. nostro: Matrem Domini Jesu,*

f *Festum sanctorum apostolorum Petri et Pauli celebratur die 29 Junii; festum assumptionis beatissimæ virginis Mariæ 15 Augusti, diebus quadraginta sex inter hoc et illud intermediis.*

C g *Nimirum usque ad festum Dedicationis S. Michaelis archangeli, quod quadragesimo quinto die post festum Assumptionis sanctissimæ Dei Genitricis, seu die 29 Septembris colitur.*

h *Libet hic paucis advertere, S. Franciscum quinque jejunia quadragesimalia, quorum quodlibet quadraginta dies complectebatur, aut etiam excedebat, quotannis observare soluisse; nam tribus in hoc capite memoratis addenda sunt annum quadragesimale ex præcepto Ecclesiæ observandum, alterumque a festo Omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini in Regula Minorum cap. 5 præscriptum; nullum e tribus prioribus voluit suis esse præscriptum.*

i *Quæ sequuntur usque ad finem hujus numeri, rescidit Waddingus.*

k *Id est, anno Christi 1212, uti ostensum est in Commentario prævio § 15, num. 292, ubi plura de itinere in Syriam frustra tentato leges. De eodem itinere agit Celanensis in Vita prima lib. 1, cap. 7; ubi etiam consule Annotata, hic non repetenda.*

l *Sequentia fere usque ad finem numeri 151 prætermisit Waddingus.*

m *Waddingus, recisis, ut mox monui, præmissis, ita hic pergit: Cum autem illi (navatæ) eum in Italiam portassent, terram perambulare cæpit, et jactato in eam salutis semine, reportabat manipulos fructuosos.*

n *De hoc quoque suscepto versus Africam itinere anno 1215, quod S. Francisci morbus in Hispania*

abrupit, scribit Celanensis in Vitæ primæ lib. 1, cap. 7, et ego pluribus egi in Commentario prævio § 14; quapropter ne actum agam, lectorem ad utrumque locum remitto.

o *Hoc tertium iter, quod in annum Christi 1219 incidit, etiam legitur apud Celanensem in eodem libro 1, cap. 7, quod consule, uti et Commentarium prævium toto § 16 et 17.*

p *Surius pro voce Soldanus, quæ Mahometanorum regem aut principem significat, semper habet Sulthanus, quæ vox ejusdem significationis est.*

q *Loquitur S. Bonaventura de exercitiis Crucesignatorum, qui anno 1219 urbem Damiatam in Ægypto obsidebant, et Saracenorum, qui cum principe suo, Soldano Babylonæ seu Ægypti, haud procul inde sua castra habebant, ut urbi succurrerent. In ista Christianorum castra S. Franciscum tunc advenisse, narrat alia occasione Bonaventura inferius num. 134 et sequenti; et Jacobus de Vitriaco, testis oculatus, cujus testimonium recitavi in Commentario prævio num. 537 et 538.*

r *In Ms. nostro et editione Vaticana: Bizantium; apud Surium et Waddingum: Byzantium. Est autem Byzantium aureus nummus seu moneta quædam imperatorum Constantinopolitanorum, sic dicta a Byzantio, quo nomine Constantinopolis etiam veniebat.*

s *Psalmo 22, v. 4.*

t *Matthæi cap. 10, v. 46. In editione Surii desunt hæc voces: Sicut oves.*

u *Waddingus: Qui tamquam lupi celerius accurrentes ad eos, veluti ad oves, servos Dei feraliter pertractarunt.*

x *Viri Dei etiam legitur in Ms. nostro; at in aliis tribus editionibus omittitur Dei.*

y *Lucæ cap. 21, v. 15.*

z *Videns eum bestia crudelis (Soldanus Ægypti) in conspectu Viri Dei in mansuetudinem conversa, per dies aliquot ipsi sibi et suis Christi fidem prædicantem attentissime audivit, inquit Cardinalis de Vitriaco, laudatus in Commentario prævio num. 537.*

aa *Videlicet martyrium.*

bb *Intelligit sacra stigmata, ut sequitur.*

CAPUT X.

De studio et virtute orationis.

Sentiens Christi servus Franciscus, corpore se peregrinum a Domino, cum jam ad terrena foris desideria per Christi caritatem totus esset insensibilis factus, non foret absque consolatione Dilecti, sine intermissione orans, spiritum Deo contendebat exhibere præsentem. Erat quidem oratio contemplanti solatium, dum supernarum circuitu mansionum, angelorum concivis jam factus, ferventi desiderio quærebat Dilectum, a quo solus eum carnis paries disjungebat. Erat et operanti præsidium, dum in omnibus, quæ agebat, de sua diffidens industria, et de superna pietate confidens, per ipsius instantiam, totum in Domino cogitatum jactabat.

140 Orationis gratiam viro religioso desiderandam super omnia, firmiter asserebat, nullumque credens sine ipsa in Dei prosperari * servitio, modis, quibus poterat, fratres suos ad ejus studium excitabat. Nam ambulans et sedens, intus et foris, laborans et vacans, orationi adeo erat intentus, ut illi videretur, non solum, quicquid erat in eo cordis et corporis, verum etiam operis et temporis, dedicasse. Solitus erat nullam visitationem Spiritus cum negligentia præterire. Siquidem cum offerebatur, sequebatur eam, et quamdiu Dominus concedebat, dulcedine perfruebatur oblata. Cum autem intentus itinere divini Spiritus aliquos sentiret afflatus, sociis præcedentibus, gradum figebat, novamque inspirationem ad fruitionem convertens, gratiam non recipiebat in vacuum.

141 Suspensebatur multoties tanto contempla-

Orationi,
quam facit
maximi,
F

perpetuo et
ubique inten-
tus;
* Ms. prospere
rare

hinc illi frequentes occasus, qualis accidit Burgum sancti Sepulchri transeunt.

a

b

Ms. propinquaret

In solitariis locis orare solitus a demonibus frustra imperitur:

B

c

d

ibidem divinis gaudet favoribus et in aërem sublevatus conspicitur.

e

C

f

Celestes favores oculere studet, suoque instruit.

g

h

A tionis excessu, ut supra semetipsum raptus, et ultra humanum sensum aliquid sentiens, quid ageretur circa se exterius, ignoraret a. Transiens namque semel per Burgum sancti Sepulchri b, castrum utique populosum, pro debilitate corporis subvectus asello, obvias habuit turbas, in eum præ devotione ruentes. Tractus autem et detentus ab eis, compressus quoque, ac multipliciter attrectatus, insensibilis videbatur ad omnia, et velut exanime corpus, de iis, quæ fiebant circa ipsum, nihil penitus advertabat. Unde cum jam diu transitu castro, turbisque relictis, pervenisset ad quoddam domicilium leprosororum, quasi aliunde rediens, caelestium Contemplator, sollicitè requisivit, quando propinquarent * ad Burgum. Mens quidem ipsius, in caelestibus fixa splendoribus, varietates non senserat locorum, nec temporum, nec occurrentium personarum. Quod ipsi accidisse frequentius, sociorum ejus experientia multiplex comprobavit.

142 Et quia in oratione perceperat, Sancti Spiritus desideratam præsentiam tanto familiarius se offerre precantibus, quanto plus invenit elongatos a strepitu mundanorum, ideo loca solitaria quærens, ad solitudines et ecclesiasticas derelictas oraturus nocte pergebat, ubi demonum pugnas horribiles frequenter sustinuit, qui secum sensibilibus confligentes, nitebantur ipsum ab orationis studio perturbare. Ipse vero armis munitis caelestibus, quanto vehementius impetebatur ab hostibus, tanto fortior in virtute, et ferventior reddebatur in prece e, fidenter dicens ad Christum: « Sub umbra alarum » tuarum protege me a facie impiorum, qui me » afflixerunt d. » Ad demones autem: Facite, quicquid in me valetis, maligni spiritus, et fallaces; non enim potestis, nisi quantum vos manus superna relaxat, et ego ad perferendum omnia, quæ illa infligenda decreverit, cum omni jucunditate paratus assisto: quam mentis constantiam superbi demones non ferentes abscedebant confusi.

143 Vir autem Dei, solitarius remanens et pacatus, memora replebat gemitibus, loca spargebat lacrymis, pectora manu tundeat, et quasi occultius secretarium nactus, confabulabatur cum Domino suo. Ibi respondebat Judici, ibi supplicabat Patri, ibi colloquebatur Amico. Ibi quoque a fratribus ipsum pie observantibus aliquoties auditus est clamoris e gemitibus apud divinam pro peccatoribus interpellare clementiam, deplorare etiam alta voce, quasi coram se positam, Dominicam passionem. Ibi visus est nocte orans, manibus ad modum crucis protensis, toto corpore sublevatus a terra, et nubecula quadam fulgente circumdatus, ut illustrationis mirabilis intra mentem mira circa corpus perlustratio testis esset. Ibi etiam, sicut certis est comprobatum iudiciis, incerta sibi et occulta divinæ Sapientiæ pandebantur; quamvis illa non vulgaret exterius, nisi quantum Christi urgebat caritas, et proximorum utilitas exigebat. Dicebat enim: Levi mercede rem impretiabilem contingit amitti, et illum, qui dedit, ad non dandum iterum facile provocari f.

144 Quando a privatis redibat orationibus, quibus pene in virum alterum mutabatur, summopere studebat conformare se cæteris, ne forte, quod foris ostenderet, aura favoris intus a mercede evacuetur. Cum in publico subito afficeretur visitatus a Domino, semper aliquid objiciebat astantibus, ne Sponsi familiares contactus g forinsecus vulgarentur. Exsecrationes, gemitus, duros anhelitus, extrinsecos nutus, orans inter fratres devitabat omnino; sive quia diligebat secretum, sive quia ad interiora reintrans, totus ferebatur in Deum. Sæpe h talia familiaribus dixit: Quando Servus Dei orans visitatur divinitus, dicere debet: Istam consolationem mihi peccatori et indigno de cælo misisti, Domine, et ego illam tuæ committo custodiæ; quia thesauri tui me sentio esse latronem. Cum autem ab oratione revertitur, sic debet se pauperulum et peccatorem ostendere, ac si nullam sit novam gratiam consecutus.

Octobris Tomus II.

145 Orante autem Viro Dei in loco de Portiuncula, contigit, assinatem episcopum venire ad eum, ut erat solitus, visitandum *. Qui mox, ut locum fuit ingressus, ad cellam, in qua Christi Servus orabat, plus debito fidenter accessit: pulsatoque ostiolo, intraturum se ingerens, dum caput immisit, Sanctumque orantem conspexit, repentino timore concussus, obrigescentibus membris, etiam loquelam amisit; subitoque voluntate divina per vim foras propulsus, retrogrado pede procul abductus est. Stupefactus episcopus, ad fratres festinavit, ut potuit, Deoque sibi restituyente loquelam, primo verbo confessus est culpam.

146 Contigit i tempore quodam, abbatem monasterii sancti Justini de episcopatu Perusii, obviam Famulo Christi. Quo viso, abbas devotus celeriter de equo descendit, ut et Viro Dei reverentiam faceret, et de salute animæ aliqua cum ipso conferret. Tandem habita collatione suavi, abbas abscedens, orari pro se, humiliter petiit. Cui Vir Deo carus respondit: Orabo libenter. Parum itaque discedente abbate, dixit fidelis Franciscus ad socium: Expecta, frater, modicum; quia debitum volo solvere, quod promisi. Orante autem * illo, subito abbas insolitum calorem et dulcedinem hactenus inexpertam sensit in spiritu: ita quod in excessu mentis effectus totus a seipso in Deum defecit. Parva morula substitit, et in se reversus, virtutem orationis sancti Francisci cognovit. Majore proinde circa Ordinem semper amore flagravit, multisque factum pro miraculo retulit.

147 Solitus erat * Vir sanctus Horas canonicas non minus timorate Deo persolvere, quam devote. Nam licet oculorum, stomachi, splenis et hepatis ægritudine laboraret, nolebat tamen muro vel parieti inhaerere, dum psalleret; sed Horas semper erectus, et sine caputio *, non gyrovagis oculis, nec cum aliqua synopa k persolvebat. Si quando esset in itinere constitutus, fugebat tunc temporis gressum, hujusmodi consuetudinem reverentem et sacram propter pluviarum inundantiam non omitens. Dicebat enim: Si quiete comedit corpus cibum suum, futurum cum ipso vermium esca; cum quanta pace et tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ l? Graviter etiam se putabat offendere, si quando orationi deditus, vanis phantasmatibus interius vagaretur. Cum aliquid tale accideret, non parcebat confessioni, quin illud protinus expiaret. Hoc studium sic in usum converterat, ut rarissime muscas hujusmodi pateretur.

148 Fecerat in Quadragesima quadam vasculum unum, ut minutias temporis, ne omnino exciderent, occuparet. Quod cum dicenti Tertiam in memoriam veniens paululum ipsius animum distraxisset, motus fervore spiritus vasculum igne consumpsit, dicens: Sacrificabo illud Domino, cujus sacrificium impedivit m. Psalmos cum tanta mentis et spiritus attentione dicebat, quasi Deum præsentem haberet; et cum nomen Domini in eis occurreret, præ suavitatis dulcedine labia sua lingere videbatur. Ipsum quoque Domini nomen, non solum cogitatum, verum etiam prolatum et scriptum, reverentia volens honorare præcipua, fratribus persuasit aliquando, ut omnes schedulas scriptas, ubicunque repertas, colligerent, mundoque loco reponerent, ne forte sacrum illud nomen ibi scriptum, contingeret, conculcari n. Nomen autem Jesu cum exprimeret vel audiret, jubilo quodam repletus interius, totus videbatur exterius alterari, ac si mellifluus sapor gustum, vel harmonicus * sonus ipsius immutasset auditum.

149 Contigit autem anno tertio ante obitum suum, ut memoriam nativitatis pueri Jesu, ad devotionem excitandam, apud castrum Græcii disponeret agere, cum quanto majori solemnitate valeret o. Ne vero hoc levitati posset adscribi p, a summo Pontifice petita et obtenta licentiâ, fecit præparari præsepium, apportari fenem, bovem et asinum ad locum adduci. Advocantur fratres, adveniunt populi, personat silva voces, et venerabilis

AUCTORE S. BONAVENTURA. Assiensis episcopus, ad orantem temerè ingressus, divinitus repellitur: Ms. et Wadd. ad visitandum

quidam abbas mirabilem titulum orationis vim experitur.

Ms. namque

Horas canonicas ubique reverenter persolvit; evagationes mentis expiat. Wadd. solubat al. caputio k

et vindicat: nomen Domini eximie veneratur, eoque suaviter afficitur.

m

n

al. harmonicus

Christi diem natalem peculiariter sollempnitate celebrat.

o p

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

q

bilis illa nox luminibus copiosis et claris, laudibusque sonoris et consonis, et q splendens efficitur et solennis. Stabat Vir Dei coram præsepio, pietate repletus, respersus lachrymis, et gaudio superfusus. Celebrantur Missarum solennia super præsepio, levita Christi Francisco sacrum Euangelium decantante. Prædicat deinde populo circumstanti de nativitate Regis pauperis, quem cum nominare vellet, PUERUM DE BETHLEHEM præ amoris teneritudine nuncupabat.

et puerum Je-
sum amplecti
conspicitur :
factum mira-
cula confirma-
runt.

r

Ms. quidem,
Waddingiana
equidem

130 Miles autem quidam virtuosus et verax, qui, propter Christi amorem seculari relicta militia, Viro Dei magna fuit familiaritate conjunctus, dominus Joannes de Gracioso, se vidisse, asseruit, puerulum quandam valde formosum in illo præsepio dormientem; quem beatus pater Franciscus ambobus complexans brachiis, excitare videbatur a somno. Hanc siquidem devoti militis visionem non solum videntis sanctitas credibilem facit, sed et designata veritas comprobatur, et miracula subsequuta confirmant. Nam exemplum Francisci consideratum a mundo, excitativum est cordium, in fide Christi torpentium; fœnum præsepit, reservatum a populo, mirabiliter sanativum fuit brutorum languentium, et aliarum repulsivum pestium diversarum s, glorificante Deo per omnia Servum suum, sanctæque orationis efficaciam evidentibus miraculorum prodigiis demonstrante.

ANNOTATA.

a *Sequentia usque ad voces, Mens quidem ejus ommissa sunt in editione Waddingiana.*

b *Burgum S. Sepulchri, Italici Borgo di S. Sepolcro, nunc civitas Umbriæ est prope Tiberim in limite Hetruriae, olim ditionis Pontificiæ, sed nunc dudum Magni ducis, et sæculo XVI a Leone X Papa episcopatu illustrata.*

c *Reliqua usque ad voces Quam mentis constantiam non habet Waddingiana.*

d *Psalmi 16, v. 8 et 9.*

e *Ms. nostrum, editiones Vaticana et Waddingiana: clamorosis.*

f *Hæc ultima periodus prætermittitur est apud Waddingum.*

g *Monet hic in margine Sedulio, alibi legi attractus, uti etiam legit Waddingus.*

h *Hæc usque ad finem hujus numeri rescidit Waddingus.*

i *Sequentia usque ad finem hujus numeri prætermisit Waddingus.*

k *Id est, sine interruptione.*

l *Hæc quoque periodus non est in editione Waddingiana.*

C m *Præmissa ab initio hujus numeri omisit Waddingus.*

n *Hæc etiam leguntur in Vita primæ lib. 1, cap. 10, ubi vide Annotata ad lit. d.*

o *Contigerunt hæc anno Christi 1225. Consule etiam Vitam primam lib. 1, cap. 10 et Annotata ibidem.*

p *In Ms. nostro desunt ista: Ne vero hoc levitati posset adscribi.*

q *Vocem et non habent editiones Vaticana et Waddingiana; at Sedulio consonant Ms. noster codex et Surius.*

r *Is ipse, qui, petente S. Francisco, omnia ad hanc sollemnitate paraverat, ut habemus ex Vita prima, lib. 1, cap. 10, num. 84.*

s *Consentit Celanensis in Vita prima, loco mox laudato, num. 87; sed addit, ob rei gestæ memoriam in eodem loco ecclesiam fuisse exstructam.*

CAPUT XI.

De intelligentia Scripturarum, et spiritu prophetiæ.

Dicimus il-
lustratus sa-
cras Scriptu-
ras intelligit,

Ad tantam autem mentis serenitatem indefessum orationis studium cum continua exercitatione virtutum Virum Dei perduxerat, ut, quamvis non

habuerit sacrarum Litterarum peritiam per doctrinam, æternæ tamen lucis irradiatus fulgoribus Scripturarum profunda miro intellectus scrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorum abscondita; et ubi magistralis scientia foris stat, affectus introibat Amanitis. Legebat quandoque in libris sacris, et, quod animo semel iniecerat, tenaciter imprimebat memoriæ: quia non frustra mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continuæ devotionis ruminebat affectu.

132 Quærentibus aliquando fratribus, utrum sibi placeret, quod litterati, jam recepti ad Ordinem, intenderent studio sacræ Scripturæ, respondit: Mihi quidem placet; dum tamen exemplo Christi, qui magis orasse legitur, quam legisse, orationis studium non omittant: nec tantum studeant, ut sciant, qualiter debeant loqui, sed ut audita faciant, et cum fecerint, aliis facienda proponant. Volo, inquit, fratres meos discipulos Evangelicos esse, sicque in notitia veritatis proficere, quod in simplicitatis puritate concrescant, ut simplicitatem columbinam a prudentia serpentina non separent, quas Magister eximius ore suo benedicto conjunxit a.

135 Interrogatus Senis a quodam religioso viro, Theologiæ sacræ doctore, de quibusdam quæstionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinæ divinæ sapientiæ patefaciebat arcana, ut vehementer stuperet vir ille peritus, et cum admiratione referret: Vere Theologia sancti Patris istius, puritate et contemplatione, tanquam alis in altum subvecta, est aquila volans; nostra vero scientia ventre graditur super terram. Licet enim esset imperitus sermone, scientia tamen plenus enodabat dubia quæstionum, et abscondita producebat in lucem. Nec absolum, si Vir sanctus Scripturarum a Deo intellectum acceperat, cum per imitationem Christi perfectam veritatem ipsarum descriptam gestaret in opere, et per Sancti Spiritus unionem plenariam doctorem earum apud se haberet in corde.

134 Adeo etiam in ipso claruit spiritus prophetiæ, ut et prævideret futura, et cordium conduceret occulta; absentia quoque velut præsentia cerneret, et se præsentem absentibus mirabiliter exhiberet. Tempore namque, quo Damiatum Christianorum obsidebat exercitus, aderat Vir Dei, non armis, sed fide munitus b. Cum igitur die belli Christiani pararentur ad pugnam, hoc audito, Christi Servus vehementer ingemuit, dixitque socio suo c: Si belli fuerit attentatus congressus, ostendit mihi Dominus, non prospere cedere Christianis. Verum, si hoc dixerò, fatuus reputabor: F si tacuero, conscientiam non evadam. Quid igitur tibi videtur? Respondit socius ejus, dicens: Frater, pro minimo tibi sit, ut ab hominibus judicaris; quia non modo incipis fatuus reputari. Exonera conscientiam tuam, et Deum magis time, quam homines.

135 Quo audito, exsiliens Christi Præco, salutaribus monitis Christianos aggreditur; prohibet bellum, denunciat casum. Fit veritas in fabulam; induraverunt cor suum, et noluerunt reverti. Igitur committitur et bellatur, totaque in fugam vertitur militia Christiana, finem belli opprobrium regerens, non triumphum d. Tanta vero strage Christianorum imminutus est numerus, ut circa sex milia fuerint inter mortuos et captivos. In quo evidenter innotuit, quod spernenda non erat sapientia Pauperis, cum anima viri iusti enunciet e aliquando vera, quam septem circumspectores, sedentes in excelso ad speculandum.

136 Alio quoque tempore, cum post reversionem ipsius de ultra mare, Celanum f prædicaturus accederet, miles q quidam supplici cum devotione cum instantia magna invitavit ad prandium. Venit itaque ad militis domum, omnisque familia pauperum hospitum exsultavit ingressu. Ante vero quam cibum sumerent, juxta solitum morem Vir mente devotus offerens Deo preces et laudes, oculis stabat elevatis

quarum stu-
dium vult cum
oratione et
simplicitate
conjugi:

* Vatic. tamen

a
difficiles quæ-
stiones solvit.

E

Exercitus
Christiano
apud Damia-
tam prædicat
stragem, si
pugnet,

b

c
al. ingressus

F

isque, spreto
Sancti monito,
cæditur.

* al. Iur

d

e

Invitatus ad
prandium,
hospiti suo
proximam
mortem præ-
dicat,

f

g

elevatis

A elevatis in cælum. Oratione completa, benignum hospitem, familiariter advocatum in partem, sic allocutus est : Ecce, frater hospes, tuis victus precibus, ut manducarem, domum tuam intravi : meis nunc cito monitis acquiesce; quoniam non hic, sed alibi manducabis. Confitere nunc peccata tua, veræ pœnitentiæ dolore contritus; nec in te remaneat quicquam, quod veridica confessione non pandas. Reddet tibi Dominus hodie vicem; quoniam tanta devotione suos pauperes suscepisti.

qui ad eam se comparant subito pie moritur.

137 Acquevit continuo vir ille sermonibus Sancti, socioque ipsius universa peccata in confessione detegens, disposuit domum suam, et ad mortem suscipiendam se, quantum valuit, præparavit. Intraverunt tandem ad mensam, et incipientibus aliis manducare, hospes subito spiritum exhalavit, iuxta verbum Homini Dei repentina morte sublatus. Sicque factum est, hospitalitatis gratia promerente, ut iuxta verbum Veritatis prophetam recipiens, mercedem prophetæ acciperet *h*, dum per sancti Viri prænunciationem * prophetam miles ille devotus sibi contra mortis subitaneum providit, quatenus armis pœnitentiæ præmunitus perpetuam damnationem evaderet, et in æterna tabernacula introiret.

h
Vatic. prænuntiationem

Luxuriosus peiora minatus, si ad vomitum rediret, sanitatem confert, *i*

Ms. add. et

i

B

at ille non stans promissus, sub eorum ruenae domo exspirat.

138 Tempore, quo Vir sanctus Reate jacebat infirmus, præbendarius *i* quidam, nomine Gedeon, lubricus et mundanus, infirmitate gravi correptus * lectulo decubans, cum ad eum fuisset delatus, lacrymose rogabat cum simul astantibus, ut ab ipso crucis signaculo signaretur. Ad quem ille : Cum vixeris olim secundum desideria carnis, non veritus judicia Dei, quomodo te cruce signabo? Verum propter devotas intercedentium preces signo te crucis signabo in nomine Domini. Tu tamen scito, te graviora passurum, si ad vomitum redieris liberatus; propter peccatum enim ingratiitudinis semper peiora prioribus inferuntur. Signo itaque crucis super eum facto, statim, qui contractus jacuerat, surrexit sanus, et in laudem Dei prorumpens : Ego, inquit, sum liberatus. Insonuerunt autem ossa renum ejus, audientibus cunctis, veluti cum manu ligna sicca franguntur.

139 Paucis autem interlapsis temporibus, Dei oblitus, corpus impudiciæ reddidit : cumque sero quodam cœnasset in domo cujusdam canonici, nocteque illa dormiret ibidem, subito super omnes corruit tectum domus. Ceteris autem evadentibus mortem, solus ille miser interceptus atque interemptus est. Justo igitur Dei judicio facta sunt novissima hominis illius peiora prioribus propter ingratiitudinis vitium, Deique contentum, cum de accepta venia gratum esse oporteat, et duplo displiceat flagitium iteratum.

140 Alio quoque tempore mulier quædam nobilis, Deo devota, venit ad Sanctum, ut suum ei explicaret dolorem, ac remedium postularet. Habebat quidem virum valde crudelem, quem adversarium patiebatur in servitio Christi, et ideo petebat a Sancto, quatenus oraret pro illo, ut sua Deus cor ipsius dignaretur emollire clementia. Ipse vero hoc audiens, ait illi : Vade cum pace, indubitanter expectans de viro tuo consolationem tibi de proximo adfuturam. Et adjecit : Dices ei ex parte Dei et mea, quod nunc est tempus clementiæ, postmodum æquitatis. Benedictione accepta, revertitur mulier, invenit virum, denuntiat verbum. Cecidit super eum Spiritus Sanctus, et novum factum de veteri sic facit cum mansuetudine respondere : Domina, serviamus Domino, et salvemus animas nostras. Suadente igitur sancta uxore, pluribus annis calibem vitam agentes, eodem die ambo ad Dominum migraverunt. Miranda certe in Viro Dei spiritus prophetici virtus, qua et membris jam arentibus restituebatur vigorem, et duris imprimebat cordibus pietatem.

alteri viro quædam alia, alteri secretum scrupulum

141 Quanquam non minus ejusdem spiritus sit stupenda limpeditas, qua sic futurorum præcognoscebat eventum, ut etiam conscientiarum scrutaretur arcanum *h*, quasi alter Eliseus duplicem

Eliæ spiritum assequutus. Nam cum Senis viro cuidam sibi familiari quædam superventura finaliter prædixisset, et vir ille peritus (de quo supra mentio facta est *l*, quod de Scripturis cum eo conferebat aliquando) his auditis, ab eodem sancto Patre dubitando perquiret, an hæc ipse dixisset, quæ illius viri relatione cognoverat, non solum, se illa dixisse, asseruit, verum etiam quærenti alienum eventum, proprium exitum prophetando prædixit. Quod ut certius cordi ejus imprimeret, quendam secretum conscientiæ illius scrupulum, quem nulli viventi vir præfatus expresserat, et mirabiliter revelando explicuit, et salubriter consulendo resecuravit *. Ad quorum omnium firmitatem accidit, quod vir * ille religiosus, sicut Christi Famulus ei prædixit, sic finaliter consummavit.

142 Eo *m* quoque tempore, quo revertebatur de ultra mare, socium habens fratrem Leonardum de Assisio, contigit, eum fatigatum et lassum parumper asellum conscendere. Subsequens autem socius, et ipse non modicum fessus, cepit dicere intra se, humanum aliquid passus : Non de pari ludebant parentes ejus et mei *n*; en ipse equitat, et ego pedester asinum ejus duco. Hæc * illo cogitante, protinus descendit de asino Vir sanctus, et ait : Non, frater, convenit, ut ego equitem, tu venias pedes; quia nobilior et potentior in sæculo tu me fuisti. Obstupuit illico frater, et rubore suffusus, deprehensum se recognoscens, procidit ad pedes ipsius, et lacrymis irrigatus nudum exposuit cogitatum, veniamque poposcit.

143 Frater quidam *o*, Deo devotus et Famulo Christi, frequenti cogitatione versabat in pectore, superna fore gratia dignum, quem Vir sanctus familiari complecteretur affectu; quem vero tantam extraneum reputaret, extra numerum electorum reputandum a Deo. Cum igitur cogitationis hujus * crebrius vexatus impulsu, Viri Dei familiaritatem vehementer optaret; nec tamen cordis sui secretum revelaret alicui, advocans eum ad se, dulciter Pater pius sic alloquutus est : Nulla te turbet cogitatio, fili; quoniam te carissimum habens inter præcipue mihi caros, libenter tibi munus familiaritatis et dilectionis impendo. Miratus exinde frater, factusque devotior ex devoto, non solum in amore * crevit Homini sancti, verum etiam per Spiritus Sancti gratiæ munus donis est majoribus cumulatus.

144 Cum autem * in monte maneret Alvernæ, cella reclusus, unus et sociis magno desiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod scriptum, manu ipsius breviter annotatum; gravem enim, qua * vexabatur, tentationem, non carnis, sed spiritus, ex hoc credebat evadere, vel certe levius ferre. Tali desiderio languens anxiabatur interius; quia verecundia victus reverendo Patri rem pandere non audebat. Sed cui homo non dixit, spiritus revelavit. Portari namque sibi jussit a fratre prædicto atramentum et chartam, laudesque Domini juxta fratris desiderium propria manu scripsit, et ultimo benedictionem ipsius, dicens : Accipe tibi chartulam istam, et usque ad diem mortis tue custodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum; et statim omnis illa tentatio effugatur. Servatur littera *p*, et cum in posterum miranda effecerit, virtutum Francisci testimonium fuit.

145 Frater *q* quidam erat, quantum a foris videbatur, sanctitate præclarus, conversatione insignis; tamen admodum singularis. Omni tempore orationi vacans, tanta districtione silentium observabat, quod consueverat non verbis, sed nutibus confiteri. Accidit autem, sanctum Patrem venire ad locum, videre fratrem, et de ipso cum aliis fratribus habere sermonem. Commendantibus autem omnibus et magnificentibus illum, respondit Vir Dei : Sinite, fratres, ne mihi in eo diabolica figmenta laudetis. In veritate sciatis, quod diabolica tentatio est, et deceptio fraudulenta. Dure acceperunt hoc fratres, tanquam impossibile judicantes, quod tot perfectionis indicis fraudis se commenta facerent.

AUCTORE S. BONAVENTURA. *lum explicat et vite exitum prænuntiat.*

h

l

Ms. resecuravit
ibid. deest
vir

Cuidam fratris illius vanam cogitationem insinuat;

m

n

Vatic. Hoc

E

alterum secretum cogitationem ananiam pie solatur :

o
Vatic. hujusmodi

Vatic. et Sur. in amore

alii, ut diu optaverat, oculum tentationem scripto suo tollit.
Wadd. etiam
Ms. cum qua

F

p

aliorumque lapsus ac emendationem prævidet ac prædicat.

q

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

al. fuscarent

fucarent *. Verum non post multos dies eo Religionem egresso, evidenter apparuit, quanta luculentia interioris contuitus Vir Dei cordis ejus secreta perspexit. Multorum quoque per hunc modum, qui stare videbantur, ruinam, sed et plurium perversorum conversionem ad Christum immobili veritate prænuñciando, appropinquasse videbatur ad æternæ lucis speculum contemplandum, cujus fulgore mirabili absentia corporaliter, tanquam si essent præsentia, mentis ejus cernebat obtutus.

Absens inobedientiam cujusdam videt, et per nuncium salubriter corrigit.

166 Quodam namque tempore vicarius suus tenebat capitulum; ipse vero, in cella orans, sequester erat et medius inter fratres et Deum. Cum igitur unus ex ipsis, defensionis quodam contextu pallio, non se subderet disciplinæ; videns hoc Vir sanctus in spiritu, vocavit quandam de fratribus, et dixit ad eum: Vidi, frater, diabolum super illius fratris inobedientis dorsum, collum ejus tenentem strictum, qui tali sessore subactus, obedientiæ freno spreto, instinctus ejus sequebatur habenas. Et cum rogarem Deum pro fratre, subito demon confusus abscessit. Vade igitur, et dic fratri, ut obedientiæ sanctæ jugo collum sine mora submittat. Monitus per internuncium frater, statimque conversus ad Deum, ad pedes vicarii humiliter se projecit.

Duobus, eorum desiderio divinitus cognito, bene precatur;

167 Alio quoque tempore contigit, duos fratres ad eremitorium Græci de remotis venire, ut Virum Dei cernerent, et benedictionem multo desideratam jam tempore reportarent. Venientes autem, et non inventientes, quia de publico jam ad cellam redierat, desolati abibant. Et ecce recedentibus illis, cum de ipsorum adventu vel recessu nihil secundum humanum sensum percipere potuisset, præter solitum morem egressus e cella, clamavit post eos, et ipsos, juxta quod optaverant, signo crucis facto, in Christi nomine benedixit.

alterius per-versi lapsum vaticinatur.

168 Duo fratres venerunt aliquando de terra Laboris r, quorum antiquior nonnulla intulit scandala juniore. Cum autem pervenissent ad Patrem, quaesivit ille a juniore, qualiter erga ipsum se frater socius habuisset in via: quo respondente: Utique satis bene; subjunxit: Cave, frater, ne sub humilitatis specie mentiaris; scio enim, scio, sed expecta modicum, et videbis. Miratus est per plurimum frater, quomodo tam absentia per spiritum cognovisset. Igitur non post multos dies, contempta Religione, foras egreditur, qui scandalum fecerat fratri, et a Patre non petierat veniam, nec correctionis debitam receperat disciplinam, simulque duo in una illius claruere ruina; æquitas scilicet divinæ justitiæ, et perspicacitas spiritus prophetiæ.

Absentibus apparet.

169 Qualiter autem absentibus se præsentem exhibuit, divina faciente virtute, evidenter ex superioribus innotescit, si revocetur ad mentem, qualiter absens in curru igneo fratribus transfiguratus apparuit; et quomodo se Arelatensi capitulo in crucis effigie præsentavit s. Quod factum esse divina dispositione credendum est, ut ex præsentia corporalis apparitione mirabili patenter claresceret, quam præsens et pervius spiritus ejus luci sapientiæ foret æternæ, quæ omnibus mobilibus, mobilior est, et ubique attingens propter sui munditiam, per nationes* in animas sanctas se transfert, et Dei amicos et prophetas constituit t. Simplicibus enim* et parvulis sua solet pandere mysteria Doctor excelsus, sicut prius apparuit in David, prophetarum eximio, et post in Apostolorum principe Petro, et tandem in pauperculo Christi Francisco. Hi enim, eum essent litterarum imperitia simplices, facti sunt Sancti Spiritus eruditione illustres; is quidem pastor, ut gregem pasceret synagogæ de Ægypto eductum; iste piscator, ut sagenam repleret Ecclesiæ multiformitate credentium; hic autem negotiator, ut margaritam emeret Evangelicæ vitæ, venditis et dispersis omnibus propter Christum.

Wadd. rationes

al. deest enim

ANNOTATA.

D

a Totum hunc numerum omisit Waddingus.

b Lege supra caput 9, num. 155, et Annotata ibidem.

c Fratri Illuminato, ut videre est supra loco mox citato.

d Adi Commentarium prævium num. 548 et duobus sequentibus.

e Waddingus habet: Plus annuntiet; sed in Vulgata Ecclesiastici cap. 57, v. 18, unde hæc sumpta sunt, legitur: Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores, sedentes in excelso ad speculandum.

f Oppidum est prope lacum Fucinum, in Marsis, seu in Aprutio Ulteriori, in regno Neapolitano, a quo oppido Thomam, primum S. Francisci biographum, De Celano, Celanum aut Celanensem dictum puto. Waddingus rursus prætermisit omnia, quæ toto hoc numero et quatuor sequentibus referuntur.

g Id est, vir nobilis, ut alibi annotavi.

h Matthæi cap. 10, v. 41.

i Præbenda est beneficium ecclesiasticum. Hinc præbendarius, qui hujusmodi beneficium obtinet.

k Waddingus, omisis, quæ supra diximus, ita hic progreditur: Miranda certe in Viro Dei spiritus prophetici virtus, qua non solum futurorum præcognoscebat eventum, sed etiam conscientiarum scrutaretur arcanum.

l Nempè num. 155.

m Hæc et quæ sequuntur usque ad initium numeri 164 prætermisit Waddingus.

n Proverbium est, quo frater Leonardus significabat, suos sanctique Francisci parentes non fuisse parvis fortunæ, sed suos scilicet opulentioris nobilitatisque, ut mox sequitur.

o Hunc dictum fuisse Richerium, docet Celanensis in Vita prima num. 49, ubi et numero sequenti idem factum refert.

p Sedulius in Commentario ad hanc Vitam ex Bartholomæo Pisano asserit, fratrem illum fuisse Leonem, scriptumque signo Thau signatum, continuisse hanc benedictionem: Benedicat tibi Dominus, et custodiat te; ostendat Dominus faciem suam tibi, et miseretur tui; convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem. Dominus benedicat fratrem Leonem. Waddingus in Annalibus ad annum 1224, num. 7 idem scriptum eodem fere, quo Sedulius, modo recitat, subditque: Post mortem ejus (Leonis) diligenter in hunc usque diem inter reliquias adservatum in sacrario S. Francisci Assisii, miraculose multis reddidit sanitatem.

q Sequentia usque ad initium numeri 167 non sunt in editione Waddingi.

r Terra Laboris, Italis la Terra di Lovaro, regni Neapolitani provincia est in ora maris Tyrrheni. Hæc et sequentia usque ad finem hujus numeri omissa sunt in editione Waddingi.

s Utrumque leges supra cap. 4.

t Lege librum Sapientiæ cap. 7, v. 24 et 27.

CAPUT XII.

De efficacia prædicandi et gratia sanitatum.

Fidelis re vera famulus et minister Christi Franciscus, ut cuncta fideliter et perfecte perageret, illis potissime virtutum exercitiis intendebat, quæ, sacro dictante Spiritu, Deo suo magis placere, cognoverat. Qua de re contigit, illum in magnam dubitationis cujusdam agoniam incidere, quam multis diebus, ab oratione rediens, terminandam fratribus sibi familiaribus proponebat. Quid, inquit, fratres, consultis, quid laudatis? An, quod orationi vacem, an, quod prædicando discurram; siquidem ego parvulus, simplex et imperitus sermone, majorem orandi accepi gratiam, quam loquendi.

Sanctus dubitans, utrum Deo magis placeat orare,

Videtur

A Videtur etiam in oratione lucrum et cumulatam gratiarum; in prædicatione distributio quædam donorum cælestium acceptorum. In oratione etiam purificatio interiorum affectuum, et unio ad unum verum et summum Bonum, cum vigoratione virtutis; in prædicatione spiritualium pulverizatio pedum, distractio circa multa, et relaxatio disciplinæ.

an prædicare,
fratres suos
diu consult,

171 Tandem in oratione Deum alloquimur, et audimus, et quasi angelicam vitam agentes, inter angelos conversamur; in prædicatione multa oportet condescensione uti ad homines et humane inter eos vivendo, humana cogitare, videre, dicere et audire. Sed unum est in contrarium, quod videtur præponderare his omnibus ante Deum, quod videlicet Unigenitus Dei Filius, qui est sapientia summa, propter animarum salutem de sinu Patris descendit, ut suo mundum informans exemplo verbum salutis hominibus loqueretur, quos sacri sanguinis et pretio redimeret et emundaret lavacro, et poculo sustentaret, nihil sibi omnino reservans, quod non in salutem nostram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia facere secundum exemplar eorum, quæ videmus in ipso, tanquam in monte sublimi, videtur magis Deo placitum, quod, intermissa quiete, foras egrediar ad laborem a. Cumque

a

b

B per multos dies verba hujusmodi ruminaret cum fratribus b, certitudinaliter nequibat percipere, quid horum sibi foret, ut Christo vere acceptus, eligendum.

divinamque
voluntatem
inquiri jubet
per fratrem
Sylvestrum

ap. Wad.
deest Deo

172 Cum enim miranda nosset per spiritum prophetiæ, hanc per seipsum quæstionem dissolvere non valebat ad liquidum; Deo melius providente, ut prædicationis meritum per supernum manifestaretur oraculum, et Servi Christi humilitas servaretur. Non erubescerat a minoribus parva quærere verus Minor, qui magna dicerat a Magistro supremo; studio namque præcipuo solutus erat exquirere, quali via, qualique modo Deo * posset secundum ipsius beneplacitum perfectius deservire. Hæc summa ejus philosophia, hoc summum ejus desiderium exstitit, quoad vixit, ut quæreret a sapientibus et simplicibus, perfectis et imperfectis, parvulis et grandævis, qualiter ad perfectionis culmen virtuosus pervenire valeret. Assumens itaque duos ex fratribus, misit ad fratrem Sylvestrum, qui crucem egredientem viderat de ore ipsius e, et tunc in montem * supra Assisium jugiter orationi vacabat, ut divinum super dubitatione hujusmodi responsum perquireret, quod sibi ex parte Domini demandaret.

c

al. in monte

et S. Claram;
qua cognita,
ad prædican-
dum prosilit.

173 Hoc ipsum demandavit sacre virgini Claræ, ut per aliquam puriorem et simpliciore de virginibus sub ipsius disciplina degentibus, et ipsa cum sororibus aliis orans, super hoc exquireret Domini voluntatem. Concordaverunt autem mirabiliter in idipsum, superno eis revelante Spiritu, venerabilis sacerdos, et virgo Deo dicata, beneplaciti scilicet esse divini, quod Christi Præco ad prædicandum exiret. Revertentibus * itaque fratribus, et Dei, juxta quod acceperant, indicantibus voluntatem, exurgens continuo succinxit se, nulla * prorsus contracta mora, iter agressus est. Ibat autem cum tanto fervore, ut divinum exsequeretur imperium, tamque celeriter percurreret, ac si facta manu Dei super eum, novam induisset e caelo virtutem.

C

Wadd. reve-
lantibus
al. et nulla
vel nullaque

Aves auseul-
tantes habet:
d

174 Cum igitur appropinquaret Bevanio d, ad quendam locum devenit, in quo diversi generis avium maxima multitudo convenerat; quas cum Sanctus Dei vidisset, alacriter cucurrit ad locum, et eas velut rationis participes salutavit. Omnibus vero expectantibus et convertentibus se ad eum, ita ut, quæ in arbustis erant, inclinantibus capitibus, cum appropinquaret ad eas, insolito modo in ipsum intenderent, usque ad eas accessit, et omnes, ut verbum Dei audirent, solite admonuit, dicens: Fratres mei volucres, multum debetis laudare Creatorem vestrum, qui plumis vos induit, et pennas tribuit ad volandum, puritatem concessit aeris, et

sine vestra sollicitudine vos gubernat. Cum autem eis hæc et his similia loqueretur, aviculæ modo mirabili gestientes, cœperunt extendere colla, protendere alas, aperire rostra, et in illum attente respicere. Ipse vero cum spiritus fervore mirando per medium ipsarum transiens, tunica contingebat easdem; nec tamen de loco aliqua mota est, donec signo crucis facto, et licentia data, cum benedictione Viri Dei omnes simul avolarunt *. Hæc omnia contuebantur socii, expectantes in via. Ad quos reversus Vir simplex et purus, pro eo, quod hactenus avibus non prædicaverat, cœpit se de negligentia inculpare.

ACCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

* Vatic. male
advolarunt

175 Exinde prædicando per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam, nomine Alviannum e, ubi congregato populo, et indicto silentio, propter hirundines nidificantes in eodem loco, magnisque garribus perstreptentes, audiri vix poterat. Quas Vir Dei, omnibus audientibus, allocutus est, dicens: Sorores meæ hirundines, jam tempus est, ut loquar et ego; quia vos usque modo satis dixistis; audite verbum Dei, tenentes silentium, donec sermo Dei compleatur. At illæ, tanquam intellectus capaces, subito tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donec fuit omnis prædicatio consummata. Omnes igitur, qui viderunt, stupore repleti glorificaverunt Deum. Istius miraculi fama circumquaque diffusa multos ad Sancti reverentiam et fidei devotionem accendit.

hirundinibus
silentium im-
perat.

e

176 In civitate namque Parisiensi scholaris quidam indolis bonæ, cum sociis aliis studio diligenter intentus, dum importuna garrulitate e jusdam infestaretur hirundinis, dicere cœpit ad socios: Hæc hirundo una de illis est, quæ virum Dei Franciscum prædicantem aliquando, donec silentium eis imponeret, molestabat. Et conversus ad hirundinem fiducialiter ait: In nomine servi Dei Francisci præcipio tibi, ut ad me veniens continuo conticescas. At illa, Francisci audito nomine, quasi Viri Dei disciplinæ edocta, et statim conticuit, et ipsius manibus, tanquam tutæ custodiæ, se commisit. Stupefactus scholaris statim eam libertati restituit, et ejus garritum amplius non audivit.

quod et quidam
alter fecit hi-
rundini in
ejusdem nomi-
ne.

177 Alio quoque tempore cum Famulus Dei Cajetæ f prædicaret in littore maris, turbis præ devotione ruentibus * ut eum contingerent, horrens Christi Servus tantum populorum applausum, in unam hærentem littori naviculam prosilivit solus. Illa vero tanquam si rationis particeps motore moveretur intrinseco; sine aliquo remige, cernentibus et mirantibus cunctis, se longius a terra protraxit. Cum autem aliquanto spatio in maris altitudinem secessisset, stetit inter fluctus immobilis, quamdiu Vir sanctus turbis expectantibus in littore prædicavit. Cumque audito sermone et viso miraculo, ac benedictione accepta, multitudo recederet *, ne ipsum amplius molestaret, navicula proprio ductu ad terram reversa est. Quis igitur tam * obstinata mentis esset et impia, ut prædicationem Francisci contemneret, ejus miranda fiebat virtute, ut non solum carentia ratione disciplinam suscipere; verum etiam inanimata corpora, tanquam animata, prædicanti servirent?

Miro navicu-
la obsequio
ulitur.

* Ms. et Wadd.
irruentibus

f

178 Aderat equidem servo suo Francisco, ad quæcunque pergeret, is, qui eum unxerat et miserat, Spiritus Domini, et ipse Dei virtus et sapientia Christus, ut sanæ doctrinæ verbis afflueret, et magnæ potentiæ miraculis coruscaret. Erat enim verbum ejus velut ignis ardens, penetrans intima cordis, omniumque mentes admiratione replebat; cum non humanæ inventionis ornatum prætenderet, sed divinæ revelationis afflatum redoleret. Nam cum semel prædicaturus coram Papa et Cardinalibus, ad suggestionem domini Ostiensis sermonem quendam studiose * compositum commendasset memoriæ, stetitque in medio, ut ædificationis verba proponeret, sic oblivioni tradidit omnia, ut effari aliquid omnino nesciret. Verum cum hoc veridica humilitate narrasset, conferens se ad Spiritus sancti gratiam invocandam,

Miro navicu-
la obsequio
ulitur.
* Ms. et Wadd.
irruentibus

* Ms. cederet

* in Vatic. et
Wadd. deest
tam

Preparati
sermonis obli-
tus coram
Papa eximie
prædicat:

* Ms. studiose
copiose

tam

ACTORE
S. BONAVENTURA.

g
potens opere
et sermone
magnos fructus refert.
* Wadd. fidelissime

h

* al. non est

i

Puerum contractum, paralyticum, ac tertium fœde turgidum sanavit.

k l

m

* Vatic. et Wadd. perfecte

duobus aliis contractis membrarum usum:
n
* Ms. applicatum

o
* Wadd. perfecte

p q

duobus cæcis utriusque oculi, lusco alterius usum, restituit.
* Ms. male: Nardii

r

s t

Sui hospitii uxorem energumenam, alteramque alibi dæmone liberat.

u

x

y

tam efficacibus subito cepit verbis affluere, tamque potenti virtute illorum mentes virorum sublimium ad compunctionem inflectere, ut aperte claret, quod non ipse, sed Spiritus Domini loquebatur g.

179 Et quoniam primo sibi suaserat opere, quod aliis suadebat sermone, reprehensorem non timens, veritatem fidentissime * prædicabat. Nesciebat aliquorum culpas palpare, sed pungere; nec vitam fovere peccantium, sed aspera increpatione ferire. Eadem mentis constantia magnis loquebatur et parvis; eademque spiritus jocunditate paucis loquebatur et multis. Omnis ætas, omnisque sexus properabat Virum novum, mundo cælitus datum, et cernere et audire. Ipse vero per diversas regiones progrediens, euangelizabat ardentem, « Domino cooperante, et sermonem condente » firmante, sequentibus signis h ». In virtute namque nominis ejus veritatis præco Franciscus eiciebat dæmonia, sanabat infirmos; et, quod majus est, sui sermonis efficacia et * obstinatorum mentes ad pœnitentiam mollebat, simulque sanitatem corporibus reddebat et cordibus i; sicut aliqua comprobant operum ejus, exempli gratia inferius adnotanda.

180 In civitate Tuscanella k a milite l quodam hospicio devote susceptus, filium ejus unicum, a nativitate contractum, ad multam ipsius instantiam manu allevans, sic subito incolumem reddidit, ut, videntibus cunctis, protinus consolidarentur omnia corporis membra; et puer sanus et fortis effectus, confestim exsurgeret ambulans, et exsiliens et laudans Deum. In civitate Narniensi m, cum paralyticum quemdam, membrorum omnium destitutum officio, signo crucis a capite usque ad pedes ad instantiam signasset episcopi, perfectæ * restituit sanitati. In episcopatu Reatino puer quidam sic turgidus a quatuor annis, ut nullo modo propria crura cernere posset, a matre cum lacrymis præsentatus eidem, statim, ut Vir sanctus tetigit eum manibus sacris, incolumis est effectus.

181 Apud civitatem Ortensem n puer unus ita conglomeratus, ut caput pedibus portaret applicatum * et haberet ossa nonnulla contracta, signo crucis ad parentum lacrymabiles preces ab eodem suscepto, subito extensus extitit, et illico liberatus. Mulier quædam civitatis Eugubii, ambas contractas et aridas habens manus, adeo ut nihil per illas operari valeret, signo crucis ab eodem in nomine Domini sibi facto o, tam perfectam * obtinuit sospitatem, quod statim rediens domum, cibos p in ministerium ejus et pauperum, quasi altera socrus Simonis q, propriis manibus præpararet.

182 Puellæ cuidam in castro Mevanii r, oculorum privatæ luminibus, cum in Trinitatis nomine, sputo suo ter ipsius oculos linivisset, lumen concupitum restituit. Mulier quædam civitatis Narnii *, oculorum cæcitate percussa, signum crucis ab eodem suscipiens, lucem recuperavit optatam s. Bononiæ t puer quidam unum oculorum macula adeo habens obtectum, ut nihil prorsus videre posset, nec aliquo juvari remedio; post signum crucis, a capite usque ad pedes per servum Domini sibi factum, visum recuperavit tam limpidum, ut postmodum fratrum Minorum Ordinem ingressus, se longe clarius videre, assereret, de oculo prius infirmo, quam de oculo semper sano.

183 In castro sancti Geminiani u Servus Dei a quodam devoto viro susceptus hospicio, cujus uxor a dæmone vexabatur, post orationem factam in virtute obedientiæ imperavit dæmoni, ut exiret; eumque potestate divina tam subito effugavit, ut vere claresceret, quod obedientiæ sanctæ virtuti pervicacia dæmonum non obsistat x. In civitate de Castello y quidam furibundus et nequam spiritus quandam obsidens mulierem, a Viro sancto obedientiæ accepto mandato, indignabundus discessit; mente simul et corpore liberam, obsessam prius feminam, derelinquens.

184 Frater quidam infirmitate tam horribili gravabatur, ut magis esse vexatio dæmonis, quam

naturalis infirmitas, a pluribus firmaretur. Nam totus sæpe allidebatur et volutabatur spumans; membris corporis nunc contractis, nunc extensis, nunc plicatis, nunc tortis, nunc rigidis effectis et duris. Quandoque totus extensus et rigidus, pedibus æquatis capiti, levabatur in altum, horribiliter illico relapsurus. Hunc sic miserabiliter et irremediabiliter ægotantem plenus misericordia Christi Servus commiserans, vellecellam sibi panis, de quo edebat, transmisit. Tantam vero gustatus panis contulit ægro virtutem, ut deinceps hujus infirmitatis molestiam non sentiret z.

185 In comitatu Aretii cum diebus pluribus mulier quadam laborasset in partu, essetque jam proxima morti, nullum omnino desperanti de vita supererat remedium, nisi Dei. Cum autem ego vectus propter corporis infirmitatem Christi Famulus per partes illas transitum habuisset, contigit reduci animal per villam, in qua mulier torquebatur. Homines vero loci, visum equo, cui Vir sanctus insederat, extraxerunt frænum, ut superponerent mulieri; ad ejus contactum mirificum, omni remoto periculo, mulier illico peperit cum salute aa.

186 Vir quidam de Castro Plebis, religiosus ac timens Deum, chordam apud se, qua cinctus fuerat sanctus Pater, habebat. Cumque multitudo virorum ac mulierum in castro illo variis infirmitatibus laboraret, ibat per infirmitatis domos, et intincta chorda in aqua, dabat bibere patientibus; si que per hunc modum plurimi sanabantur bb. Sed et de panibus a Viro Dei contactis gustantes ægroti, divina operante virtute, consequantur celeriter remedia sanitatum cc.

187 Cum his et aliis multis miraculorum prodigiis Præco Christi prædicans coruscaret, attendebatur his, quæ dicebantur ab eo, acsi angelus Domini loqueretur. Excellens namque in ipso prærogativa virtutum, prophetiæ spiritus, efficacia miraculorum, oraculum de prædicando coelitus datum, obedientia creaturarum ratione carentium, vehemens immutatio cordium ad verborum ipsius auditum, eruditio ejus a Spiritu sancto præter humanam doctrinam, prædicandi auctoritas a summo Pontifice non sine revelatione concessa; insuper et Regula, in qua forma prædicandi exprimitur, ab eodem Christi vicario confirmata, summi quoque Regis signacula per modum sigilli corpori ejus impressa, tanquam testimonia decem toti sæculo indubitanter affirmant, Christi præconem Franciscum et venerandum officio, et doctrina authenticum, et admirabilem sanctitate, ac per hoc, tanquam vere Dei nuntium, Christi Evangelium prædicasse.

ANNOTATA.

a Waddingus præcedentia post verba, placere cognoverat, sic contraxit: Qua de re contigit, illum, an potius prædicationi, quam orationi, debuisset incumbere, satis anxie dubitasse.

b Waddingus: Cumque per multos dies circa dubium hoc fratres consuleret.

c Consule hujus Vitæ caput 5, num. 50.

d Bevanium, alias Mevania, Italici Bevagna, oppidum Umbriæ est dittonis Pontificiæ, ut supra dixi ad Vitæ primæ lib. 1, cap. 7, lit. t.

e Vide Annotata ad Vitæ primæ locum mox laudatum lit. z.

f Cajeta, indigenis Gaeta, episcopalis civitas regni Neapolitani est in Terra Laboris et in ora maris Tyrrheni, probe munita, amploque portu instructa.

g Vide, quæ de hoc sermone, quem S. Franciscus anno 1225 coram Honorio III Pontifice et sacro Cardinalium collegio habuit, annotavimus in Commentario prævio num. 302 et aliquot sequentibus.

h Marci cap. ultimo v. ultimo.

i Waddingus hic subdit: Nullumque erat, quod non perpetrabat miraculum: unum autem vel alterum,

D
Religiosum a dæmone horribiliter vexatum, misso frusto panis sui, reddit incolumem.

z

In portu periclitans, tacto freno equi, cui Sanctus insederat, prospere parit:

aa

chorda, qua cinctus fuerat, panisque ab eo tactus multis salutares.

E

bb

cc

Conclusio auctoris de Sancti prædicatione.

F

A alterum, dimissis innumeris, subjiciemus. Deinde pauca tantum miracula refert, de quibus lectorem suis in locis monebo.

k Tuscania, Italica Toscanella, ditioris Pontificiae civitas est in provincia Patrimonii, de qua supra jam memini.

l Id est, viro nobili.

m De hac quoque civitate superius facta fuit mentio. Miraculum hoc etiam legitur apud Waddingum.

n Alias Hortensem, sive Hortanam, cujus jam crebro memini.

o Eadem habet Celanensis in Vita prima num. 67; sed ibi dicitur mulier illa, tactis a Sancto manibus suis, sanata fuisse. Forsan Sanctus et tactum et signum crucis adhibuit.

p Casseatam, seu caseatam, id est, placentam ex caseo fuisse, scribit Celanensis mox laudatus. Hoc et sequens miraculum etiam relulit Waddingus.

q Lege Matthaei cap. 8.

r Vaticana et Suriana editiones: Bevanii. Vide mox Annotata hic ad lit. d.

s In Ms. nostro codice hic legitur: Signo Crucis ab eodem lumen recuperavit optatum.

t Bononia, incolis Bologna, clarissima civitas, Romandiolae primaria, notissima est.

u Editio Vaticana: S. Gemini. Vide Annotata ad Vitae primae librum 1, cap. 8, lit. m.

x Celanensis in Vita num. 69 etiam alia addens adjuncta, ait, mulierem hanc tam subito liberatam fuisse, ut S. Franciscus crederet, eam non fuisse energumenam, sed sibi ab illa illusum esse.

y Verisimiliter indicatur Tiferinum, Italicae Civitatis dictum, quae ditioris Pontificiae episcopalis civitas est in Umbria. Vide etiam Vitae primae num. 70 et Annotata ibidem.

z Lege etiam Vitam primam num. 68 et Annotata ibidem. Sequentia usque ad finem hujus capituli etiam habet editio Waddingi.

aa Ad Vitam primam num. 65, ubi hoc factum paulo latius refertur.

bb Haec quoque habet Celanensis in Vita num. 64, ubi vir iste religiosus, Castris-plebis incola, Gualfredus vocatur, diciturque aquam, intincta corda, vel ex pilis ipsis (Sancti) aliquod (eidem aquae) commiscens, infirmis potandum dedisse.

cc Offerebant ei populi (inquit Celanensis in Vita num. 65) panes ad benedicendum, quos longo reservantes tempore, ad eorum gustum a diversis aegritudinibus sanabantur.

CAPUT XIII.

De stigmatibus sacris.

Sanctus tempus inter contemplationem proximique curam dividens,

a

dum in monte Alvernae quadragesimam S. Michaelis servat,

c

Mos erat angelico viro Francisco nunquam otiosi a bono: quin potius instar supernorum spirituum in scala Jacob, aut ascendebat in Deum, aut descendebat ad proximum a. Nam tempus sibi concessum ad meritum dividere sic prudenter didicerat, ut aliud proximorum lucris laboriosis impenderet, aliud contemplationis tranquillis excessibus dedicaret. Unde cum secundum exigentiam locorum et temporum alienae condescendisset procurandae salutis, inquietationibus derelictis turbarum, solitudinis secreta petebat, locumque quietis, quo liberius Deo vacans extingeret, si quid pulveris sibi ex conversatione hominum adhaesisset. Biennio itaque antequam spiritum redderet caelo b, divina providentia duce, post labores multimos perductus est in locum excelsum seorsum, qui dicitur Mons Alvernae.

189 Cum igitur juxta solitum morem Quadragesimam ibidem ad honorem sancti archangeli Michaelis e jejunare cepisset, supernae contemplationis dulcedine abundantius solito superflusus, ac caelestium desideriorum ardentiori flamma succensus, supernarum cepit immissionum cumulatius dona sentire. Ferebatur quidem in altum, non

ut curiosus Majestatis perscrutator opprimendus a gloria d; sed tanquam servus fidelis et prudens, investigans beneplacitum Dei, cui se conformare omnimode summo peroptabat ardore. Immissum est igitur menti ejus per divinum oraculum, quod in apertione libri Evangelici revelaretur ei a Christo, quod * Deo in ipso et de ipso maxime foret acceptum.

190 Oratione itaque cum multa devotione praemissa, sacrum Evangeliorum librum de altari sumptum in sanctae Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum utique Deo * devotum et sanctum e. Sane cum in trina libri apertione semper Domini passio occurreret, intellexit Vir Deo plenus, quod, sicut Christum fuerat imitatus in actibus vitae, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus et doloribus passionis, antequam ex hoc mundo transiret. Et licet propter multam austeritatem vitae praeteritae, crucisque Dominicae bauulationem continuam, imbecillis jam esset corpore, nequam est territus; sed ad martyrii sustinentiam vigorosus animatus. Excreverat quidem in eo insuperabile amoris incendium boni Jesu in lampades ignis atque flammaram, ut atque multae caritatem ejus tam validam extinguere non valerent f.

191 Cum igitur Seraphicis desideriorum ardoribus sursum ageretur in Deum, et compassiva dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia voluit crucifigi, quodam mane circa festum Exaltationis sanctae Crucis g, dum oraret in latere montis, vidit Seraph unum, sex alas habentem tam ignitas quam splendoras de caelorum sublimitate descendere: Cumque volatu celerrimo pervenisset ad aeris locum Viro Dei propinquum, apparuit inter alas effigies hominis crucifixi, in modum crucis manus et pedes extensos habentis, et cruci affixos. Duae alae super caput ipsius elevabantur, duae ad volandum extendebantur, duae vero totum velabant corpus.

192 Hoc videns, vehementer obstupuit, mixtumque mœrore gaudium cor ejus incurrit. Laetabatur quidem in gratioso aspectu, quo a Christo sub specie Seraph cernebat se conspici; sed crucis affixio compassivi doloris gladio * ipsius animam pertransibat. Admirabatur quamplurimum in tam inscrutabilis visionis aspectu, sciens, quod passionis infirmitas cum immortalitate spiritus Seraphici nullatenus conveniret. Intellexit tandem ex hoc, Domino revelante, quod ideo hujusmodi visio sic divina providentia suis fuerat praesentata conspectibus, ut Amicus Christi praenosceret, se non per martyrium carnis g, sed per incendium mentis, totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum.

193 Disparens igitur visio mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem; sed et in carne non minus mirabilem signorum impressit effigiem. Statim namque in manibus ejus et pedibus apparere ceperunt signa clavorum: quemadmodum paulo ante in effigie illa viri crucifixi conspexerat. Manus enim et pedes in ipso medio clavis confixae * videbantur, clavorum capitibus in interiori parte manuum, et superiori pedum apparentibus, et eorum acuminibus existentibus ex adverso. Erantque clavorum capita in manibus et pedibus rotunda et nigra, ipsa vero acumina oblonga, retorta, et quasi reperiussa, quae de ipsa carne surgentia carnem reliquam excedebant. Dexterum quoque latus, quasi lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod saepe sanguinem sacrum effundens, tunicam et femoralia respergebat.

194 Cernens autem Christi Servus, quod stigmata, carni tam luculenter impressa, socios familiares latere non possent, timens nihilominus publicare Domini sacramentum, in magno positus fuit dubitationis agone, utrum videlicet, quod viderat, diceret, vel taceret. Vocavit proinde aliquos ex fratribus, et generalibus verbis loquens, dubium coram eis proposuit, et consilium requisivit. Quiddam vero ex fratribus, gratia Illuminatus et nomen

AUCTORE
S. BONAVENTURA.
d

* al. quid

ex libro Evangeliorum intelligit, sibi adhuc multum pattendum esse.
* Sur. male: a Deo
e

f
Ibidem videt ad se volentem Seraphinum crucifixum,
g

E

intelligitque, se per amorem in Christi similitudinem transformandum.
* Ms. perperam gaudio

h

F
Evanescente visione, ipse quinque sacris stigmatibus insignitus mansit,
* l. confixi

et quod gestum fuerat, cum timore sociis narravit.

mino

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA

i

k

l

m

Stigmata, quae
Sanctus occul-
tare nititur,
miraculis in-
clarascunt.

B

* Wadd. ad
magnam glo-
riam

Pestis anima-
lium abigitur
aqua, qua Sancti
manus pre-
desque fuerant
loti.

n

Apud montem
Alvernâ ces-
sat solita tem-
pestas.

* al. serenati

Hiemali tem-
pore sub rupe
pernoctans,
pauperem,
frigus non
ferentem,

solo manus
attactu cale-
facit.
* In Vatic.
deest ad

mine *i*, intelligens, quod aliqua miranda vidisset, pro eo quod videbatur admodum stupefactus, dixit ad Virum sanctum: Frater, non solum propter te, sed etiam propter alios, scias, tibi ostendi aliquando sacramenta divina. Timendum propterea jure videtur, ne, si, quod pluribus profuturum accepisti, celaveris, pro talento abscondito reprehensibilis judicaris. Ad cujus verbum motus Vir sanctus, licet alias dicere solitus esset: « Secretum meum mihi *k*; tunc tamen cum multo timore seriem retulit visionis praefatae *l*, addens, quod is, qui sibi apparuerat, aliqua dixerit, quae nunquam, dum viveret, alicui hominum aperiret. Credendum sane, tam arcana illa fuisse sacri illius Seraph, in cruce mirabiliter apparentis, eloquia, quod forte non liceret hominibus ea loqui *m*.

195 Postquam igitur verus Christi amor in eandem imaginem transformavit Amantem, quadraginta dierum numero, juxta quod decreverat, in solitudine consummato; superveniente quoque solennitate archangeli Michaelis, descendit angelicus vir Franciscus de monte, secum ferens Crucifixi effigiem, non in tabulis lapideis vel ligneis manu figuratam artificis, sed in carneis membris descriptam digito Dei vivi. Et quoniam sacramentum regis abscondere bonum est, ideo secreti regalis Vir conscius, signacula illa sacra pro viribus occultabat. Verum quia Dei est ad gloriam * suam magna revelare, quae facit, Dominus ipse, qui signacula illa secreta impresserat, miracula quaedam aperte per ipsa monstravit, ut illorum occulta et mira vis stigmatum manifesta pateret claritate signorum.

196 In provincia namque Reatina *n* pestis invaluerat valde gravis, quae oves et boves omnes sic consumebat crudeliter, quod nullum poterat remedium adhiberi. Vir autem quidam, timens Deum, nocte fuit per visionem commotus, ut ad eremitorium fratrum festinanter accederet, et loturam manuum ac pedum famuli Dei Francisci, qui tunc temporis morabatur ibidem, acceptam super animalia cuncta respergeret. Mane itaque surgens, venit ad locum, loturaque hujusmodi per socios sancti Viri latenter obtenta, oves et boves languentes ex ea respersit. Mirabile dictu! Statim ut aspersio animalia languida et in terra jacentia quantumcumque paululum attingebat, pristino recuperato vigore, surgebant continuo, et tanquam nihil mali sensissent, ad pascua festinabant. Sicque factum est, ut per virtutem mirandam aquae illius, quae sacras plagas contigerat, omnis prorsus plaga cessaret, pestilensque morbus a gregibus fugaretur.

197 Circa praefatum montem Alvernâ, antequam Vir sanctus ibi contraheret moram, nube ex ipso monte surgente, grandinis violenta tempestas, fructus terrae consuetudinarie devastabat; sed post illam apparitionem felicem non sine incolarum admiratione grando cessavit; ut caelestis illius visionis excellentiam, et stigmatum ibidem impressorum virtutem, serenata * praeter morem ipsa caeli facies declararet.

198 Contigit quoque, eum tempore hiemali, propter debilitatem corporis, et asperitatem viarum, hominis unius pauperis subvectum asello, sub rupis cujusdam prominentis pernoctare crepidine, ut nivis et noctis supervenientium quoquo modo declinaret incommoda, quibus prepeditus ad hospitii locum non valuerat pervenire. Cum autem Vir sanctus, hominem illum, querulosus submurmurantem gemitibus, hinc inde seipsum jactare sensisset, tanquam qui tenui operimento contactus quiescere praeter frigoris acerbitate nequibat, divini amoris fervore succensus manu illum protensa palpavit.

199 Mirabile certe! Repente ad * illius sacrae manus contactum, quae Seraphici calculi gerebat incendium, omni fugato frigore, tantus in virum intus et extra calor advenit, ac si quaedam in eum vis flammae ex fornacis spiraculo processisset.

Nam illico et mente et corpore confortatus, suavius D inter saxa et nives usque mane dormivit, quam unquam in proprio lecto pausaverat, sicut ipse postmodum asserbat. Certis itaque constat indicis, sacra illa signacula illius impressa fuisse virtute, qui operatione Seraphica purgat, illuminat et inflammat: cum ipsa, forinsecus expurgando a peste, salutem, serenitatem, et calorem corporibus, efficacia mira conferrent; sicut et post mortem evidentioribus est demonstratum prodigiis, suo loco posterius adnotandis *o*.

200 Ipse vero licet thesaurum inventum in agro multa diligentia studeret abscondere, latere tamen non potuit, quin aliqui stigmata manuum viderent et pedum; quanquam manus quasi semper portaret contactas, et pedibus extunc incederet calceatis *. Viderunt enim, dum viveret, fratres plurimi, qui licet essent propter sanctitatem praecipuum viri per omnia fide digni, tamen ad omne dubium amovendum, sic esse *, ac se vidisse, tactis sacrosanctis, juramento firmarunt *p*. Viderunt etiam ex familiaritate, quam cum Viro sancto habebant, aliqui Cardinales; laudes sacrorum stigmatum prosis et hymnis et antiphonis, quas ad ipsius ediderunt honorem, veraciter inserentes *q*, qui tam verbo, quam scripto perhibuerunt testimonium veritati. Summus etiam Pontifex dominus Alexander *, cum populo praedicaret, coram multis fratribus, et me ipso, affirmavit, se, dum Sanctus viveret, stigmata illa sacra suis oculis conspexisse *r*. Viderunt in morte plus quam quinquaginta fratres, virgoque Deo devotissima Clara cum ceteris sororibus suis, et saeculares innumeri, ex quibus, quemadmodum suo loco dicitur *s*, quamplurimi et osculati sunt ex devotionis affectu, et contrectaverunt manibus ad testimonium firmitatem.

201 Vulnus autem lateris tam solite occultavit, ut illud nemo posset, nisi furtim, contueri, dum viveret. Uovus etenim frater, qui ei sedule ministrare solitus erat, cum pia eum cautela, ut ad excutiendum extraheret tunicam, induxisset, attente respiciens, vidit plagam: cui etiam tres veloci contactu digitos applicans, tam visu, quam tactu, vulneris quantitatem agnovit. Cum simili * cautela vidit etiam frater ille, qui tunc temporis erat vicarius ejus *t*. Frater vero socius mirandae simplicitatis, dum infirmitatis causa languentes scapulas contrectaret, manu per capitium * missa, et casualiter vulnere sacro illapsa, magnum ei dolorem inflixit *u*. Proinde portabat ex tunc femoralia ita facta, ut usque ad axillas * pertingerent, ad vulnus lateris contegendum. Fratres quoque, qui illa lavabant, vel tunicam excutiebant pro tempore, quia inveniebant eam sanguine rubricatam *x*, indubitanter per evidens signum in cognitionem sacri vulneris pervenerunt; quod postmodum in morte, revelata facie, ipsi cum aliis plurimis contemplati simul et venerati sunt.

202 Eia nunc, strenuissime Miles Christi ipsius fer arma invictissimi Ducis, quibus munitus et insignitus * omnes adversarios superabis. Fer vexillum Regis altissimi, ad cujus intuitum omnes pugnatore divini exercitus animentur; fer nihilominus sigillum summi Pontificis Christi, quo verba et facta tua, tanquam irreprensibilia et authentica, merito ab omnibus acceptentur. Jam enim propter stigmata Domini Jesu, quae in corpore tuo portas, nemo debet tibi esse molestus; quin potius quilibet Christi servus omni esse tenetur affectione devotus. Jam per haec signa certissima, non duobus aut tribus testibus ad sufficientiam, sed quamplurimis ad superabundantiam comprobata, testimonia Dei, in te et per te credibilia facta * nimis, omne tollunt infidelibus velamen excusationis, dum credentes in fide stabilunt, spei fiducia * sursum agunt, et igne charitatis accendunt.

203 Jam vere impleta est prima visio, quam vidisti: videlicet, quod dux in militia Christi futurus, armis deberes caelestibus, signoque crucis, insignibus

o
Stigmata in manibus ac pedibus, dum viveret multi viderunt, * Sur. calceatus

* in Ms. deest sic esse
p

q

E
* Wadd. add. quartus

r

s

sed vulnus lateris pauci, quod tamen post mortem ab innumeris conspectum.

* Vatic. et Wadd. consimili

t

* ibid. capitium

u

* Ms. et Vatic. ascellas

F
x

Sanctus doctor sancto Patri suo de his pie gradatur, * Ms. nunitus insigniter

* Ms. add. sunt

* Vatic. et Wadd. fiduciam

A insignibus decorari *y*. Jam in principio tuæ conversionis Crucifixi visio compassivi doloris gladio mentaliter te transfigens, sed et auditus vocis de cruce, tanquam de throno Christi sublimi, et secreto propitiatorio, procedentis *z* (juxta quod tuo sacro firmasti eloquio) vera indubitanter fuisse creduntur. Jam in tuæ conversionis progressu et crucem, quam vidit frater Silvester ex ore tuo mirabiliter procedentem *aa*, et gladios in crucis modum tua viscera transfigentes *bb*, quos sacer vidit Pacificus, teque secundum Crucis figuram in aëre sublevatum, cum de crucis titulo sanctus prædicabat Antonius *cc*; juxta quod prospexit angelicus vir Monaldus, non phantastica visione, sed revelatione fuisse cælica conspecta, vere creditur et firmatur. Jam denique circa finem, quod simul tibi ostenditur et sublimis similitudo Seraph, et humilis effigies Crucifixi, interius te incendens, et exterius te consignans, tanquam alterum angelum ascendentem ab ortu solis *dd*, qui signum in te habes Dei vivi, et prædictis dat firmitatem fidei, et ab eis accipit testimonium veritatis.

et ad eam per
sex alias ap-
paritiones ab
illo perven-
tum.

B 204 Ecce jam septem apparitionibus crucis Christi, in te, et circa te, secundum ordinem temporum mirabiliter exhibitis et monstratis, quasi sex gradibus, ad istam septimam, in qua finaliter requiescis, pervenisti. Christi namque crux in tuæ conversionis primordio tam proposita, quam assumpta *; et dehinc in conversationis progressu per vitam probatissimam bajulata, in te ipso continue, et in exemplum aliis demonstrata, tanta certitudinis claritate ostendit, Euangelicæ perfectionis apicem te finaliter conclusisse, ut demonstrationem hanc Christianæ sapientiæ, in tuæ carnis pulvere exaratam, nullus vere devotus abiciat, nullus vere fidelis impugnet, nullus vere humilis parvipendat; cum sit vere divinitus expressa, et omni acceptione condigna.

ANNOTATA.

a *Geneseos cap. 28, v. 12.*
b *Igitur anno Christi 1224; nam 1226 obiit.*
c *Incipiebat hoc jejuniū a festo Assumptionis beatissimæ Virginis Mariæ, protrahaturque usque ad festum Dedicationis S. Michaelis archangeli, ut supra dictum est num. 126.*

d *Ex Proverbiorum cap. 23, v. 27.*
e *Apud Celanensem in Vita num. 95 legitur Sanctus ipsemet librum aperuisse. Verisimile est, Bonaventuram hoc adjunctum ab aliis Sancti sociis accepisse.*

f *Ex Cantorum cap. 8, v. 6 et 7.*
g *S. Bonaventuræ præverant Tres Socii, qui in Appendice num. 69 aiunt, id factum esse quodam mane circa festum Exaltationis sanctæ Crucis. Celebratur hoc festum die 14 Septembris. Cum vero nullus veterum diem ipsum impressorum stigmatum determinaverit, non eadem est recentiorum de eodem opinio, de quibus consule Commentarium prævium num. 390 et sequenti. Ceterum festum Impressionis sacrorum stigmatum annuo Officio in Ecclesia recollitur die 17 ejusdem mensis Septembris.*

h *Speraverat scilicet ex trina apertione libri Evangeliorum (ut num. 190 dictum est) S. Franciscus, fore ut pro Christi fide occideretur.*

i *Hic idem videtur cum illo Illuminato, qui supra num. 154 dicitur cum S. Francisco ad Soldanum Egypti accessisse.*

k *Isaïæ cap. 24, v. 16.*
l *Soluse biographis Bonaventura tradidit, S. Franciscum hæc aliquibus fratribus, quos sacra stigmata tamen latere non poterant, revelasse, haud dubie edoctus ab ipsius Sancti Sociis, quos consuluit. Et sane, nisi Franciscus revelasset, quis scire potuisset apparitionem Seraphini, quam nemo præter ipsum legitur vidisse? Verisimilimum tamen est, paucos illos socios, quibus revelaverat, secretum servasse, quamdiu Sanctus supervixit.*

m *Hoc certe malo cum S. Bonaventura suspicari, Octobris Tomus II.*

quam cum compilatore Speculi Vitæ S. Francisci et Sociorum credere, promissum tunc fuisse S. Franciscum fore, ut post obitum in die natalitii sui, singulis annis ad purgatorium descendens, omnes Trium Ordinum, quos instituerat, animas inde educeret in paradisum; hocque ab ipso Francisco post mortem suam, habitu peregrini fratris Minoris alteri Minori apparente, aliquando revelatum fuisse; ut legitur in ejusdem Speculi editione Metensi fol. 98 verso, et in Bosquieriana centuria secunda cap. 12.

n *Reate, incolis Rieti, civitas episcopalis est ditionis Pontificiæ in Umbria, uti alibi jam annotavi. Hinc provincia Reatina.*

o *In Waddingo desunt ista: Suo loco posterius adnotandis. Adnotantur autem infra cap. 16, § 1.*

p *Sacra Francisci stigmata a testibus oculatis fide dignissimis probata fuisse, diserte etiam asseruit Gregorius IX Papa in litteris super hoc argumento datis, quas vide in Commentario prævio § 25.*

q *Waddingus in Annalibus ad annum 1298, num. 78 nominat aliquot Cardinales, qui hujusmodi hymnos et prosas de S. Francisco scripserunt, quorum etiam apud me fiet mentio in Gloria posthuma.*

r *Hic Alexander IV sacra illa stigmata etiam litteris editis confirmavit, in quibus non immerito visus est S. Antonino innuisse, sese eadem propriis oculis vidisse. Ad Commentarium prævium num. 379 et sequenti; ubi etiam, se illa palpasse manibus suis, verisimiliter insinuat.*

s *Infra cap. 13.*
t *Nimirum Elias, ut habet Celanensis in Vita num. 95.*

u *Simile quid de fratre Ruffino narrat Celanensis loco mox citato.*

x *Ita etiam Surius: at codex noster Ms. cum editionibus Vaticana et Waddingiana rectius habent: Inveniebant ea sanguine rubricata, nempe femoralia et tunicam; præmisit enim S. Bonaventura num. 195 de sacro lateris vulnere: Sæpe sanguinem sacrum effundens, tunicam et femoralia respergebat.*

y *Adi hujus Vitæ num. 9.*

z *Vide ibidem num. 12 et 13.*

aa *Ibidem num. 50.*

bb *Ibidem num. 50.*

cc *Ibidem num. 55.*

dd *Lege Prologum huic Vitæ præfixum num. 2.*

CAPUT XIV.

De patientia ipsius, et transitu mortis.

Christo jam igitur cruci confixus Franciscus, tam carne quam spiritu, non solum Seraphico amore ardebat in Deum, verum etiam sitiēbat cum Christo crucifixo multitudinem salvandorum. Faciebat proinde, quoniam propter excrescentes in pedibus clavos ambulare non poterat, corpus emortuum per civitates et castra circumvehi, ut ad crucem Christi ferendam ceteros animaret. Fratribus quoque dicebat: Incipiamus, fratres, servire Domino Deo nostro, quia usque nunc parum profecimus *a*. Flagrabat etiam desiderio magno ad humilitatis redire primordia, ut leprosis, sicut a principio, ministraret; corpusque jam præ labore collapsum revocaret ad pristinam servitutem. Proponebat, Christo duce, se facturum ingentia, et fatiscens membris, spiritu fortis et fervidus, novo sperabat certamine de hoste triumphum. Neque enim languor vel desidia locum habet, ubi amoris stimulus semper ad majora perurget. Tanta autem in eo carnis ad spiritum erat concordia, tanta obedientiæ promptitudo, quod, cum ille ad omnem niteretur sanctitatem pertingere, ipsa non solum non repugnaret, sed præcurrere niteretur.

206 Ut autem Viro Dei cumulus meritorum accresceret, quæ omnia vere in patientia consummantur; cœpit infirmitatibus multimodis laborare tam

Fracto corpore, non animo ad perfectiora semper emittitur:

F

a

corporis infirmitates fert patientissime, graviter,

AUCTORE
S. DONAVEN-
TURA.

b

graviter, ut vix in eo membrum aliquid remaneret absque ingenti passionis dolore. Ad hoc tandem per varias et diuturnas ac continuas ægritudines deductus est, ut, consumptis jam carnibus, quasi sola cutis ossibus cohereret. Cumque duris corporis angeretur doloribus, illas suas angustias non pœnarum censebat nomine, sed sororum *b*. Cum autem semel gravius solito dolorum urgeretur aculeis, quidam frater simplex dixit ad eum: Frater, ora Dominum, ut mitius tecum agat: manum enim suam plus debito super te gravare videtur.

pluresque, si
Deoplaceat, sibi infligi precatur.

207 Quo audito, Vir sanctus cum ejulato exclamans, ait: Nisi noscerem in te simplicem puritatem, tuum ex nunc abhorrerem consortium, qui ausus fueris circa me divina iudicia reprehensibilia judicare. Et licet totus esset attritus gravis prolixitate languoris, projiciens se in terram, ossa debilia duro casu collisit. Et deosculans humum, Gratias, inquit, tibi ago, Domine Deus, de omnibus his doloribus meis, teque, mi Domine, rogo, ut centuplum, si tibi placuerit, addas: quia hoc erit mihi acceptissimum, ut alligens me dolore, non parcas, cum tuæ sanctæ voluntatis adimpletio sit mihi consolatio superplena. Videbatur propterea fratribus, quod quasi alterum Job viderent, cui cum languor cresceret carnis, crescebat simul et vigor mentis.

B
Instantis mor-
tis præcius ad
S. Mariam de
Portiuncula
portatur,

c

208 Ipse autem obitum suum longe ante præscivit *c*, dieque transitus imminente, dixit fratribus, sui corporis tabernaculum deponendum in proximo, quemadmodum sibi fuerat revelatum a Christo. Cum itaque per biennium ab impressione sacrorum stigmatum, anno videlicet a sua conversione vigesimo *d*, multis fuisset angustantium infirmitatum probativis tusionibus conquadratus, tanquam lapis in supernæ Hierusalem ædificio collocandus, et tanquam ductile opus sub multiplici tribulationis malleo ad perfectionem adductus, ad sanctam Mariam de Portiuncula se portari poposcit *e*, quatenus, ubi acceperat spiritum gratiæ, ibi redderet spiritum vitæ.

d
ubi nudus hu-
mi jacens, ac
deinde tunica
ex obedientia
tectus,
* Vatic. malo:
omni languori

209 Quo cum fuisset perductus, ut veritatis exemplo monstraret, quod nihil erat illi commune cum mundo, in illa infirmitate tam gravi, quæ omnem languorem * conclusit, super nudam humum se totum nudatum in spiritus fervore prostravit, quatenus hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaretur cum nudo. Decubans sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more levavit in cælum, et intendens illi gloriæ totus, manu sinistra dextri lateris vulneris, ne videretur, obtexit, et ait ad fratres: Ego, quod meum est, feci: quod vestrum est, Christus edoceat. Illacrymantibus autem sociis Sancti, qui miro fuerant compassionis telo percussi *, unus ex eis, quem Vir Dei guardianum suum esse dicebat *f*, votum ipsius divina inspiratione cognoscens, festinus surrexit, et acceptam cum chorda * et femoralibus tunicam Pauperulo Christi obtulit, dicens: Hæc tibi, tanquam pauperi commodo, et tu illa suscipias obedientiæ sanctæ mandato.

C
* Ms. percussi

f

* Sur. chordula

210 Gaudet ex hoc Vir sanctus, et jubilat præ lætitiæ cordis *, quoniam fidem tenuisse dominæ paupertati usque in finem se vidit, palmasque levans ad cælum, Christum suum magnificat, pro eo, quod exoneratus ab omnibus liber vadit ad ipsum. Fecerat enim hæc omnia paupertatis zelo, ut nec habitum quidem vellet habere, nisi ab alio commodatum. Voluit certe per omnia Christo crucifixo esse conformis, qui pauper et dolens et nudus in cruce pependit. Propter quod et in principio conversionis suæ nudus remansit coram antistite *g*, et in consummatione vitæ nudus voluit de mundo exire, fratribusque sibi assistentibus in obedientia caritatis injunxit, ut, cum viderent, eum jam esse defunctum, per tam longum spatium nudum super humum jacere permitterent quo * unius milliarii tractum suaviter quis perficere posset. O vere Christianissimum Virum! qui et vivens Christo

mandat, ut
post obitum
certo tempore
nudus relin-
quatur,
* Wadd. jubi-
lat præsentia
cordis

g

al. quod

viventi, et moriens morienti, et mortuus mortuo, D perfecta esse studuit imitatione conformis, et expressa promeruit similitudine decorari.

211 Hora denique sui transitus propinquantem, fecit, fratres omnes existentes in loco ad se vocari, et eos consolatoris verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem. De patientia et paupertate, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ fide servandis sermonem protraxit, ceteris institutis sanctum Evangelium anteponebat. Circumsedentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos manus, in modum crucis brachiis cancellatis, pro eo quod hoc signum semper amabat, et omnibus fratribus tam presentibus quam absentibus in Crucifixi virtute ac nomine benedixit. Insuper et adjecit: Valet, filii omnes, in timore Domini, et permanete in eo semper. Et quoniam futura tentatio et tribulatio appropinquet, felices, qui perseverabunt in his, quæ cœperunt; ego vero ad Deum propero, cujus gratiæ vos omnes commendo.

hortatur fra-
tres, eisque
bene precatur
ac vale dicit,

212 Saavi hujusmodi admonitione completa, jussit Deo Vir carissimum Evangeliorum sibi codicem apportari, et Evangelium secundum Joannem, quod incipit ab eo loco, ANTE DIEM FESTUM PASCHÆ *h*, sibi legi poposcit. Ipse vero, prout potuit, in hujus psalmi vocem erupit: VOCE MEA AD DOMINUM CLAMAVI, VOCE MEA AD DOMINUM DEPRECATUS SUM; et ad finem usque complevit: ME, inquit, EXPECTANT JUSTI, DONEC RETRIBUAS MIHI *i*. Tandem cunctis in eum completis mysteriis, anima illa sanctissima carne soluta, et in abyssum divinæ claritatis absorpta, beatus Vir obdormivit in Domino.

oransque san-
cte moritur:

h

E

i

215 Unus autem ex fratribus et discipulis ejus vidit animam illam beatam, sub specie stella præfulgidæ, a candida subvectam nubecula super aquas multas in cælum recto tramite sursum ferri *k*, tanquam sublimis sanctitatis candore prænitidam, et cælestis sapientiæ simul et gratiæ ubertate repletam, quibus Vir sanctus promeruit locum introire lucis et pacis, ubi cum Christo sine fine quiescit. Minister quoque fratrum in Terra Laboris *l* tunc erat frater Augustinus, vir utique sanctus et justus, qui in hora ultima positus, cum jam diu perdidisset *m* loquelam, audientibus, qui astabant, subito clamavit et dixit: Expecta me, Pater, expecta; ecce jam venio tecum. Quærentibus fratribus et admirantibus multum, cui sic loqueretur, audacter respondit: Nonne videtis patrem nostrum Franciscum, qui vadit ad cælum? Et statim sancta ipsius anima migrans a carne * Patrem est sequuta sanctissimum *n*.

et duobus Fra-
tribus apparet
in gloria,

k

l

m

214 Episcopus Assisinas * ad oratorium S. Michaelis in monte Gargano *o* tunc temporis peregrinationis causa perrexerat, cui B. Franciscus apparens nocte transitus sui, dixit: Ecce, relinquo mundum, et vado ad cælum. Mane igitur surgens episcopus sociis narravit, quæ vidit, et Assisium rediens, cum solite perquisisset, certitudinaliter comperit, quod ea hora, qua sibi per visionem innotuit, beatus Pater ex hoc mundo migravit. Alaudæ, aves lucis amicæ, et crepusculorum tenebras horrescentes, hora transitus sancti Viri, cum jam esset noctis sequituræ crepusculum *p*, venerunt in multitudine magna super tectum domus; et diu cum insolita quadam jubilatione rotantes, gloriæ Sancti, qui eas ad divinas laudes invitare solitus erat, tam jocundum, quam evidens, testimonium perhibebant *q*.

* Wadd. a cor-
pore

n

et absentis
episcopo Assi-
siani Vale di-
cit: alaudæ
mortuo gratu-
lantur.

* Ms. Assi-
sianensis

o

p

ANNOTATA.

a Hoc fratribus datum monitum hic prætermisit Waddingus.

b Hinc usque ad verba illa, circa finem sequentis numeri posita: Videbatur propterea omisit Waddingus.

c Præsciverat hoc ante biennium, teste Celanensi in Vita prima, num. 109.

d Id est, Christi 1226.

e Ee

A e *Ex palatio episcopali Assisiensi, ad quod ex cella Cortonensi delatus fuerat, ut tradit Celanensis in Vita prima lib. II, cap. 5, ubi et cap. 2 plura de illius infirmitate, curaque medendi adhibita legere est.*

f *Nota hinc, fratrem illum non fuisse vere guardianum seu superiorem S. Francisci, qui supremam Ordinis praelaturam nunquam deposuisse videtur; sed prorsus spontaneam fuisse istam sancti Viri obedientiam, qui, ne hujus virtutis merito careret, sponte parebat subdito, quem pro guardianum suo habebat.*

g *Vide hanc vitam supra num. 19 et 20, et Annotata ibidem.*

h *Joannis cap. 15, v. 1.*

i *Psalm. 144.*

k *Consentunt fere Celanensis in Vita prima num. 110, et Tres Socii in Appendice num. 68.*

l *Terra Laboris, incolis la Terra di Lavoro, provincia regni Neapolitani est in ora maris Tyrrheni, uti alibi jam monui.*

m *In codice nostro Ms.: Cum diu jam pridem amississet.*

n *Hanc apparitionem, uti et sequentem, e biographis solus Bonaventura annotavit.*

o *Mons Garganus, Italice il monte Gargano, et il monte S. Angelo, mons regni Neapolitani est in Apulia Daunica, ubi sanctus archangelus Michael ecclesiam habet, sua apparitione, et fidelium peregrinationibus celebrem. Erat autem laudatus episcopus Assisiensis idem ille Vido vel Guido, coram quo S. Franciscus bonis omnibus quondam cesserat.*

B *p* *Obiit igitur S. Franciscus vespere post occasum solis; quod diei tempus cum more Italico ad sequentem diem referatur, a scriptoribus dicitur idem Sanctus obiisse quarto Nonas Octobris in die Dominico, cum secundum nostrum communioremque Europaeum loquendi modum obierit tertio Nonas Octobris in Sabbato. Consule Commentarium praeivium § 29, ubi etiam de anno mortis, supremaeque Sancti aetate actum est.*

q *Haec quoque de claudarum applausu nullus e biographis nostris praeter S. Bonaventuram tradidit.*

CAPUT XV.

De canonizatione ipsius, et translatione corporis sacri a.

In sanctissimi Viri corpore

Franciscus igitur, Servus et amicus Altissimi, Ordinis Minorum fratrum institutor et dux, paupertatis professor, patientiae forma, veritatis praeco, sanctitatis speculum, et totius Evangelicae perfectionis exemplar, superna praeventus gratia, ordinato progressu ab infimis pervenit ad summa. Hunc Virum mirabilem, utpote paupertate praevivitem, humilitate sublimem, mortificatione vividum, simplicitate prudentem, omnique morum honestate conspicuum, quem in vita Dominus mirabiliter effecerat clarum, in morte fecit incomparabiliter clariorum. Beato namque Viro migrante a saeculo, spiritus ille sacer domum aeternitatis ingrediens, fontisque vitae haustu plenario gloriosus effectus, expressa quaedam in corpore futurae gloriae signa reliquit, ut caro illa sanctissima, quae crucifixa cum vitis in novam jam creaturam transierat, et passionis Christi effigiem privilegii singularitate praerferret, et novitate miraculi resurrectionis speciem praemonstraret.

conspiciuntur quinque stigmata caroque candida ac mollis,

216 Cernebantur quidem in membris illis felicibus clavi, ex ejus carne virtute divina mirifice fabrefacti, sicutque carni eidem innati, quod, dum a parte qualibet premerentur, protinus, quasi nervi continui et duri, ad partem oppositam resultabant. Inventa quoque fuit patentius in ipsius corpore, non inlicita humanitus neque facta, plaga vulneris lateralis, instar vulnerati lateris Salvatoris, quod redemptionis et regenerationis b humanae in ipso Redemptore nostro protulit Sacramentum. Erat autem similitudo clavorum nigra quasi ferum; vulnus autem lateris rubeum, et ad orbicu-

laritatem quandam carnis contractione * reductum * rosa quaedam pulcherrima videbatur. Caro vero ipsius reliqua, quae prius tam ex infirmitate, quam ex natura, ad nigredinem declinabat, candore nimio renitescens, illius secundae stolae pulchritudinem praetendebat. Membra ipsius adeo mollia et tractabilia se praebant palpantibus, ut conversa viderentur in teneritudinem puerilis aetatis, et quibusdam cernebantur evidentibus signis innocentiae decorata e.

217 Cum igitur in candidissima carne clavi nigrescerent, plaga vero lateris, ut vernans roseus flos, ruberet; mirandum non est, si tam formosa et miraculosa varietas jocunditatem et admirationem contuentibus ingerebat. Lacrymabantur filii pro subtractione tam amabilis Patris; sed et non modica perfundebantur laetitia, dum deosculabantur in eo signacula summi Regis. Miraculi novitas plantum vertebat in jubulum, et intellectus rapiebat indaginem in stuporem. Erat quippe tam insolitum, tamque insigne spectaculum contuentibus omnibus et firmamentum fidei, et incitamentum amoris; audientibus vero admirationis materia, et excitatio desiderii ad videndum. Audito siquidem transitu Patris *, et fama diffusa miraculi, accelerans populus confluebat ad locum, ut id cernebant oculis carnis, quod a ratione dubium omne repelleret, et affectioni gaudium cumulare.

218 Admissi sunt igitur Assisinas cives quamplurimi ad stigmata illa sacra contemplanda oculis, et labiis osculanda. Unus autem ex eis miles d, litteratus quidam * et prudens, Hieronymus nomine, vir utique famosus et celebris, cum de hujusmodi sacris signis * dubitasset, essetque incredulus, quasi Thomas, ferventius et audacius coram fratribus et aliis civibus movebat clavos, Sanctique manus, pedes, latus manibus propriis contrectabat; ut, dum vulnere Christi veraciter illa signa palpando contingeret, et de sui et omnium cordibus omnis dubietatis vulnus amputaret. Propter quod et ipse inter alios hujus veritatis, tam certitudinaliter agnitae, testis constans postmodum effectus est, et tactis sacro-sanctis, juramento firmavit. Fratres autem et filii, qui vocati fuerant ad transitum Patris, cum omni multitudine populorum noctem illam, in qua almus Christi Confessor decessit, sic divinis laudibus dedicarunt, ut non defunctorum exsequiae, sed angelorum excubiae viderentur.

219 Mane autem facto, turbae, quae conveniant, acceptis arborum ramis, et cereorum multiplicatis luminibus, cum hymnis et canticis sacrum corpus ad civitatem Assisii detulerunt. Transeuntes vero per ecclesiam S. Damiani, in qua virgo illa nobilis Clara, nunc gloriosa in caelis, tunc inclusa, cum virginibus morabatur; ibique aliquantulum subsistentes, sacrum corpus, margaritis caelestibus insignitum, videndum et osculandum sacris illis virginibus obtulerunt e. Pervenientes denique ad civitatem cum jubilo, pretiosum thesaurum, quem portabant, in ecclesia sancti Georgii cum omni reverentia condiderunt. In eo siquidem loco Puerulus litteras didicit, ibique postmodum primitus praedicavit; postremo ibidem locum primum quietis accepit. Transiit autem venerabilis Pater ex hujus mundi naufragio anno Dominicae Incarnationis millesimo ducesimo vigesimo sexto, quarto Nonas Octobris, die Sabbati in sero, sepultus in die Dominico. f.

220 Caepit autem Vir beatus continuo, divinae faciei superirradiante respectu, magnis et multis coruscare miraculis, ut sublimitas sanctitatis ejus, quae, ipso vivente in carne, ad morum directionem per exempla perfectae justitiae innotuerat mundo, illo jam regnante cum Christo, ad omnem fidei firmitatem per miracula divinae potentiae comprobaretur e caelo. Cumque in diversis orbis partibus gloriosa ejus miracula, largaque per ipsum impetrata beneficia, plurimos ad Christi devotionem accenderent, et ad ipsius Sancti reverentiam inci-

ACTORE S. BONAVENTURA. Sur. concisione. Wadd. reductum

e
qua spectantes in admirationem et laetitiam rapiunt.

Ms. beati Patris

E

Permittitur accurrentibus civibus sacra stigmata videre et osculari:

d
Vatic. quidem. Wadd. stigmatibus

postridie id estiam S. Clara et sociabus ejus conceditur, et Assisii sepelitur anno 1226.

F

e

f
Gregorius novus, qui ventem novem rat, post discussa probataque miracula

ACTORE
S. BONAVEN-
TURA.

tarent, acclamantibus tam linguis sermonum, quam operum, ad aures summi Pontificis domini Gregorii noni, quæ per servum suum Franciscum Deus operabatur, magnalia pervenerunt. Sane cum idem pastor Ecclesiæ, non solum ex miraculis auditis post mortem, verum etiam experimentis in vita ipsius, oculis visis et manibus contrectatis, sanctitatem ejus mirabilem plena fide certificatus agnosceret, ac per hoc, in cælis glorificatum a Domino, nullatenus dubitaret; ut Christo, cujus erat vicarius, concorditer ageret, hunc in terris redere celebrem, tanquam omni veneratione dignissimum, pia consideratione disposuit.

eundem anno
1228 Assisii
Sanctis sollem-
niter adscri-
bit.

* in Sur. deest
et

h

i

k

Ad ecclesiam
illi diocetam
transfertur
anno 1230,

l

m

* Vatte. et
Wadd. ardo-
rem

pergitque
miraculis
coruscare.

221 Ad omnem quoque certitudinem faciendam orbi terrarum de glorificatione Viri sanctissimi, inventa miracula, et conscripta et testibus idoneis approbata, examinari fecit per illos, qui minus inter Cardinales favorabiles negotio videbantur. Quibus diligenter discussis, et ab omnibus approbatis, de fratrum suorum et * omnium Prælatorum, qui tunc erant in curia, concordi consilio et assensu, canonizandum decrevit. h. Veniensque personaliter ad civitatem Assisii, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo octavo, decimo septimo Calendas Augusti, die Dominico i, cum maximis, quæ longum foret enarrare, sollempniis, B beatum Patrem catalogo Sanctorum adscripsit.

222 Anno vero Domini millesimo ducentesimo trigesimo convenientibus fratribus ad capitulum generale, Assisii celebratum, ad basilicam, in honorem ipsius constructam l, corpus illud Domino dedicatum octavo Calendas Junii m translatum est. Dum autem ille sacer transportaretur thesaurus, bulla Regis altissimi consignatus, miracula plurima ille, cujus effigiem præferbat, operari dignatus est, ut per odorem * ipsius salvificum affectus traheretur fidelium ad currendum post Christum. Erat revera condignum, ut, quem Deus in vita sibi placentem et dilectum effectum in paradisum per contemplationis gratiam transtulerat, ut Enoch; et ad cælum in curru igneo per caritatis zelum rapuerat, ut Eliam, ejus, jam vernantis inter flores illos cælicos plantationis æternæ, ossa illa felicia de loco suo pullulatione mirifica redolerent.

223 Porro sicut Vir iste beatus mirandis virtutum signis in vita claruerat, sic a die transitus sui usque in præsens per diversas mundi partes præclaris miraculorum prodigiis, divina se potentia glorificante, coruscat. Nam cæcis et surdis, mutis et claudis, hydropicis et paralyticis, dæmoniis et leprosis, naufragis et captivis, ipsius meritis remedia conferuntur; omnibusque morbis, necessitatibus et periculis subvenitur. Sed et multis mortuis mirifice per ipsum suscitatis, innotescit fidelibus, mirificans Sanctum suum, magnificentia virtutis Altissimi, cui est honor et gloria, per infinita sæcula sæculorum. Amen n.

ANNOTATA.

a In codice nostro Ms. loco tituli hic legitur: In festo translationis beati Francisci caput 13, lectio prima; ad deinde caput hoc dividitur velut in tres lectiones, quarum ultima admodum proluxa est.

b Ita correxi ex Ms. nostro et tribus aliis editionibus, cum apud Sedulium vitiose legeretur: generationis, forte ex sola hypothetæ negligentia.

c Simillima leguntur in Vita prima lib. II, cap. 4.

d Id est, vir nobilis.

e Lege Vitam primam num. 116 et sequenti.

f Ad Commentarium prævium § 29, ubi etiam refutavi Franciscum Pagium, qui ex notis chronicis male intellectis contra omnium antiquorum sententiam mortem S. Francisci anno 1223 illigavit.

g Gregorius IX ante Pontificatum, quem anno 1227 obtinuit, Cardinalis episcopus Ostiensis, Hugo et Hugolinus dictus, mira familiaritate cum Sancto fuerat conjunctus, ut etiam constat ex præmissis.

h Hoc ipsum decrevisse Perusii, docet Celanensis in Vita primæ lib. I, cap. 1, in quo plura de hac canonizatione reperies.

i Optime se habent omnes hæ notæ chronicæ, D frustra que conatus est Franciscus Pagius eandem solennem canonizationem ad alium mensem aut diem referre. Vide Commentarium prævium num. 682 et sequentibus.

k Lege Vitæ primæ lib. III, cap. 1.

l De hujus ædificatione basilicæ egi in Commentario prævio § 31, quem consulte.

m Anno 1250 festum Pentecostes, (quod erat tempus capitulis generalibus habendis præstitutum) incidit in diem septimum Calendas Junii; itaque in Vigilia ejusdem festi contigit hæc sacri corporis translatio, cujus annua memoria etiam Martyrologiis Ordinum S. Francisci ad diem 25 Maji inscripta est. Ceterum lege Commentarii prævii, § 52, ubi plura hujus translationis adjuncta reperies.

n In codice nostro Ms. hic ponitur: Explicit Vita beati Francisci. Sequuntur tamen ibidem miracula. At Waddingus prætermittens miracula, lectorem hic monet his verbis: Ad finem hujus vitæ multa adnectit per varia capitula D. Bonaventura D. Francisci miracula, ab eodem post mortem patrata; quibus plura, nec inferiora, inveni et legi in bibliotheca conventus D. Francisci Assisiatensis, in codice satis antiquo membraneo, manuscripto; quibus modo supersedendum duxi, ea cum cæteris, quæ hic desiderari possunt, de patria, genealogia et physiognomia sancti Viri suis locis producturus in lucem in Annalibus Minorum, quanto cyus edendis.

CAPUT XVI.

Miracula aliquot a S. Francisco post ejus obitum edita.

§ I. De virtute sacrorum stigmatum a.

Ad omnipotentis Dei honorem, et gloriam B. Patris Francisci, post glorificationem ipsius in cælis, aliqua ex approbatis * scriptura * miracula, ab illo præcipue censui sumendum fore initium, in quo crucis Jesu virtus ostenditur, et gloria innovatur. Novus igitur homo Franciscus novo et stupendo miraculo claruit: cum singulari privilegio, retroactis sæculis non concessio, insignitus apparuit, sacris videlicet stigmatibus decoratus, et configuratus in corpore mortis hujus corpori Crucifixi. De quo quicquid humana lingua dicatur, minus erit laude * condigna. Totum quidem Viri Dei studium, tam publicum quam privatum, circa crucem Domini versabatur; et ut crucis signaculo, cordi ejus a principio suæ conversionis impresso, corpus consignaret exterius, in ipsa se cruce recludens, habitum penitentis sumpsit, crucis imaginem præferentem b; quatenus sicut mens ejus intus Dominum crucifixum induerat, sic et corpus ejus indueret arma crucis: et in quo signo Deus potestates aereas debellarat, in eodem suo exercitus Domino militaret.

225 Sed et a principio temporis, quo Crucifixo militare coperat, diversa circa eum crucis præfulsere mysteria; sicut vitæ ipsius consideranti decursus clarius innotescit, qualiter apparitione crucis Dominicæ septiformi c, tam cogitatu, quam affectu et actu, totus fuit in Crucifixo effigiem per ipsius exstaticum transformatus amorem. Digne igitur summi Regis clementia, suis amatoribus ultra omnem æstimationem hominum condescendens, suæ crucis vexillum ipsius corpori deferendum impressit, ut, qui mirando fuerat crucis amore præventus, mirando etiam fieret crucis honore mirificus. At hujus stupendi miraculi irrefragabilem firmitatem, non solum videntium et palpan- tium testimonia per omnem modum credibilia, verum etiam apparitiones mirabiles, et virtutes post ipsius obitum coruscantes, ad omne mentis effugandum nubulum suffragantur.

226 Felicitas namque recordationis dominus Gregorius Papa nonus, (de quo Vir sanctus prophe- tando *

Sanctus doctor aliqua ex approbatis miraculis relaturs, * Ms. ex probatis * Ibid. et Sur. conscripturus

* Ms. et Sur. a laude

F

b

Incipit ab iis, quæ in confirmationem stigmatum contigerunt.

c

Gregorio IX
ezimtur du-
bium de vul-
nere lateris
* Sur. vel
prophetando
d

A tando * prædixerat, quod ad dignitatem foret Apostolicam sublimandus) antequam crucis signiferum catalogo Sanctorum ascriberet, scrupulum quendam dubitationis in corde gerebat de vulnere laterali d. Nocte vero quadam (sicut ipse felix antistes referebat cum lacrymis) beatus ei Franciscus, quadam faciei prætensa duritia, in somnis apparuit, et hæsitationem cordis ipsius redarguens, elevavit brachium dexterum, detexit vulnus, phialamque poposcit ab ipso, ut scaturientem reciperet sanguinem, qui ex latere defluebat. Obtulit in visione summus Pontifex phialam postulatam, quæ usque ad summum sanguine influente de latere videbatur impleri. Ex tunc ad illud sacrum miraculum tanta cæpit devotione affici, et æmulatione fervere, ut nullo modo pati posset, quod aliquis præfulgentia illa sacra signa superba præsereret impugnatione fuscare, quin eum severa increpatione feriret.

e
quod et con-
tingit alteri
de stigmatibus
dubitanti.
* Sur. ex Or-
dine Minoro-
rum
* Ms. luctam

227 Frater quidam Ordine Minor *, officio prædicator, virtutis et famæ prærogativa præpollens, cui firmiter erat de sanctis stigmatibus persuasum; dum humano sensu miraculi hujus apud se rationem perquireret, dubitationis cæpit ejusdem scrupulo titillari. Cum igitur per dies plurimos, sensualitate sumente vigorem, luctamen * hujusmodi pateretur, nocte dormienti sanctus Franciscus pedibus lutulentis apparuit, humiliter durus, et patienter iratus. Et, Quæ sunt, ait, ista in te conflictationum certamina? Quæ dubitationum sordes? Vide manus meas et pedes meos. Cumque ille videret manus confixas, lutulentorum pedum stigmata non videbat. Remove, inquit, lutum a pedibus meis, et cognosce loca clavorum. Quos cum ille apprehendisset devote, lutum sibi videbatur abstergere, locaque clavorum manibus contrectare. Continuo, ut evigilat, lacrymis irrigatur, et priores affectus, quodammodo lutulentos, tam lachrymarum profluvio, quam publica confessione detersit.

Sancti imago
stigmatibus,
quæ appicta
non fuerant,

228 In urbe Roma matrona quædam, morum claritate ac parentum gloria nobilis, sanctum Franciscum in suum elegerat advocatum, ipsius hæc depictam imaginem in secreto cubiculo, ubi Patrem in abscondito exorabat. Die vero quadam, dum orationi vacaret, considerans imaginem Sancti, sacra illa signa stigmatum non habentem, dolore cæpit non modicum mirari. Sed non mirum, si in pictura non erat, quod pictor omiserat. Cumque per plures dies, quid causæ foret defectus hujusmodi, mente sollicita pertractaret; ecce, subito die quadam apparuerunt signa illa mirifica in pictura, sicut in aliis ipsius Sancti imaginibus pingi solent.

C
divinitus insi-
gnitur, quæ
in penam du-
bitantis subito
evanescent.
* Ms. sic olim

229 Tremefacta illa filiam suam, Deo devotam, advocavit protinus, requirens, si absque stigmatibus usque tunc imago fuisset. Affirmat illa, et jurat, olim * sine illis sacris stigmatibus exitisse, et nunc vere cum stigmatibus apparere. Verum, quia mens humana semetipsam frequenter impellit, ut cadat, et in dubium revocat veritatem, subintrat iterum cor mulieris dubitatio noxia; ne forte sic fuisset imago a principio consignata. At Dei virtus, ne primum contemneret miraculum, addidit et secundum: continuo namque disparentibus signis illis, nudata privilegii imago remansit, ut per sequens signum fieret probatio præcedentis.

Lethaliter vul-
nerato desper-
ratoque a
medicis
f

250 In Cathalonia quoque apud Ilerdam f accidit, virum quendam, nomine Joannem, B. Franciscus devotum, quodam sero per quandam incedere viam, in qua pro inferenda morte latitabant insidiæ, non quidem ipsi, qui inimicitias non habebat, sed alteri cuidam, qui videbatur similis ejus, et tunc erat in comitatu ipsius. Exsurgens autem quidam de insidiis, cum hostem suum hunc esse putaret, tam letaliter eum plagis plurimis gladiavit, ut nulla prorsus superesset spes recuperande salutis. Siquidem primo inflictæ percussio humerum cum brachio pene totum abscederat, et ictus alius sub mammilla tantam reliquerat aperturam,

ut flatus inde procedens circa sex candelas simul * junctas extingueret. Cum igitur consilio medicorum ipsius impossibilis esset curatio, pro eo quod, putrescentibus plagis, ex eis fetor tam intolerabilis exhalaret, ut etiam ipsa ejus uxor vehementer horreret, nullisque jam humanis juvari possit * remediis, convertit se ad beati Patris Francisci patrocinium, quanta poterat devotione poscendum; quem inter ipsos ictus, una cum beata Virgine fidentissime invocarat *.

251 Et ecce, misero in lectulo calamitatis solitario decubanti, cum Francisci nomen vigilans et ejulans frequentius replicaret, astitit quidam in habitu fratris Minoris, per fenestram, ut ei videbatur, ingressus; qui vocans eum ex nomine, dixit: Quia fiduciam habuisti in me, ecce Dominus liberabit te. A quo cum æger, quis esset, requireret, Franciscum illum * se esse, respondit. Et statim approprians, vulnere illius ligaturas resolvit; et eum * unguento per omnes plagas, ut videbatur, perunxit. Statim autem, ut sensit illarum sacrarum manuum, stigmatum Salvatoris virtute sanare valentium, suavem contactum, expulsa putredine, restituta carne, et vulneribus solidatis, restitutum est integre pristina sospitatum. Quo facto, beatus Pater * abscessit: et ipse sentiens se sanatum, et in vocem divinæ laudis, et B. Francisci latenter erumpens, vocavit uxorem.

252 At illa celerius currens *, et stare jam videns, quem sepeliendum credebat in crastino, cum esset stupore vehementi perterrita, viciniam totam clamore complevit. Accurrentes autem sui, cum illum niterentur, tanquam phreneticum, in lecto reponere, et ille econtra renitens, assereret, et ostenderet, se sanatum, tanto sunt stupore attoniti, ut quasi sine mente omnes effecti, phantasticum esse, crederent, quod videbant: quia, quem * paulo ante conspexerant plagis atrocissimis laniatum, et totum jam marcidum, plena cernebant incolumitate jucundum. Ad quos ille, qui factus fuerat sanus, Nolite timere, inquit, nolite credere inane, quod cernitis; quia S. Franciscus modo a loco recessit, et illarum sacrarum manuum tactu me integre ab omni plaga curavit g.

253 Crebrescente tandem hujus fama miraculi, accelerat populus omnis, et videntes in tam aperto prodigio stigmatum beati Francisci virtutem, admiratione simul et gaudio replebantur, Christique Signiferum magnis laudum præconibus extollebant. Digne quidem beatus Pater, carne jam mortuus, et vivens cum Christo, præsentia suæ ostensione mirabili, et manuum sacrarum palpatione suavi, vulnerato letaliter viro sanitatem concessit; cum illius etiam in se stigmata tulerit, qui misericorditer moriens, et mirabiliter surgens, vulneratum genus humanum et semivivum relictum plagarum suarum virtute sanavit.

254 Apud Potentiam, Apuliæ civitatem h, erat quidam clericus, Rogerus nomine, vir honorabilis, et ecclesiæ majoris canonicus. Hic cum infirmitate quassatus die quadam ecclesiam oraturus intrasset, in qua erat imago beati Francisci depicta, gloriosa stigmata representans, cæpit de illius sublimitate miraculi, tanquam de re omnino insolita et impossibili, dubitare. Subito igitur, dum mente plagatus interius cogitaret inania, in palma sinistra manus sub chirotheca graviter se, sensit, esse percussum, sonitum audiens percussuræ, velut cum spiculum prosilit de balista. Moxque tam vulnere sauciatus, quam sonitu stupefactus, chirothecam de manu traxit, ut visu dignosceret, quod tactu perceperat et auditu. Cumque nulla fuisset prius in palma percussio, conspexit in medio manus plagam, quasi sagittæ percussione inflictam, ex qua tanta vis procedebat ardoris, ut videretur ex illo deficere. Mirabile dictu! Nullum in chirotheca vestigium apparebat, ut latenti plagæ cordis latenter inflicti pœna vulneris responderet.

255 Clamat exinde per duos dies, et rugit, dolore gravissimo stimulatus, et increduli cordis velamen

ACTORE
S. BONAVENTURA.
* Sur. similiter

* Vatic. posset

* Vatic. invocaret
invocatus appa-
rens, tactu
sacrarum
manuum san-
nitatem resti-
tuit:

* al. ille

* Ms. et Sur.
cum

* apud Sur.
deest Pater

E

quod ille uxori
aliisque, viz
suis oculis
credentibus,
* Ms. accur-
rens

* Sur. qui

g
exponit, et sua
incolumitate
probat.

F

De stigmatibus
dubitans
miro modo in
manu laeditur
cum ingenti
eruciatio,
h

penitensque,
post biduum
sanatur.

ACCITORE
S. BONAVEN-
TURA.

velamen explicat universis : credere se veraciter, sacra stigmata in sancto fuisse Francisco, fatetur, et jurat contestans, omnis dubitationis abscessisse phantasmata. Orat suppliciter Sanctum Dei, per sacra sibi stigmata subvenire, et multas cordis preces multo impinguat profluvio lacrymarum. Mirum certe! Incredulitate projecta, sanationem mentis sanatio sequitur corporalis. Omnis quiescit dolor, frigescit ardor, nullum remanet vestigium percussuræ. Sicque factum est, ut latens mentis infirmitas per patens carnis cauterium, superna providente clementia, curaretur; menteque sanata, et ipsa caro pariter sanaretur. Fit homo humilis Deo, devotus Sancto, et fratrum Ordini perpetua familiaritate subjectus.

Miraculum
hoc juramen-
tis et episcopi
litteris firma-
tum fuit.

256 Hujus rei tam solemne miraculum juramentis firmatum fuit, et litteris sigilli episcopi munimine roboratis ipsius ad nos notitia delata pervenit. De sacris ergo stigmatibus, nullus sit ambiguitatis locus; nullius in hoc, quia Deus bonus est, nequam sit oculus, quasi hujusmodi domi largitio sempiternæ bonitati non congruat. Si enim illo amore Seraphico multa membra capiti cohærent Christo, ut et in bello simili armatura invenirentur condigna, et in regno ad similem forent gloriam subvehenda, nullus hoc sanæ mentis, nisi ad Christi gloriam, diceret pertinere.

ANNOTATA.

a Codex noster huic ultimo capiti istum titulum præfixum habet : Incipiunt quædam de miraculis ipsius post mortem ostensis, et primo de virtutibus sacrorum stigmatum.

b Festem scilicet, cujus caputium velut summum crucis stipitem, duo vero brachia transversum stipitem utcumque repræsentarent. Adi Vitam primam num. 22.

c Vide hanc Vitam supra num. 205.

d Recte ait de vulnere laterali : nam pedum manuumque vulnera olim viderat, ut alibi observavi.

e Hoc sane liquet ex Apostolicis ejusdem summi Pontificis litteris, quas in Commentarii prævii § 23 recitavi.

f Ilerda, nunc Lerida vulgo appellata, episcopalis civitas Hispaniæ Tarraconensis est in Catalonia.

g Cum S. Bonaventura hanc sanationem vere prodigiosam in confirmationem sacrorum stigmatum adducat, fortasse aliquod rei gestæ adjunctum, (puta, quod infirmus sacra illa stigmata viderit aut senserit) hic prætermisum est : nam etiam infra legitur S. Franciscus suarum manuum tactu infirmos sanasse, quod tamen Bonaventura ibidem illius stigmatibus non attribuit.

h Potentia, incolis Potenza, episcopalis civitas est regni Neapolitani in provincia Basilicata.

§ II. De mortuis suscitatis.

Mortua ad
vitam, donec
conflatur,
revocata :

a

b

In castro montis Marani prope Beneventum a mulier quædam, S. Franciscus peculiari devotione cohærens, viam universæ carnis intravit. Conventibus autem clericis nocte ad exsequias et vigiliis cum psalteriis decantandas, subito, cunctis cernentibus, erexit se mulier super lectum, et unum de astantibus sacerdotem, patrum viderit licet suum, advocavit, dicens : Volo confiteri, pater b. Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda; quoniam peccatum, quod tibi pandam, necdum confessa fueram. Sed orante, inquit, pro me S. Franciscus, cui, dum viverem, devota mente servivi, redire nunc ad corpus indultum est mihi, ut, illo revelato peccato, sempiternam promerear vitam. Et ecce, vobis videntibus, postquam illud detexero, ad promissam requiem properabo. Trementer ergo sacerdoti trementi confessa, post absolutionem receptam quiete se in lecto collegit, et in Domino feciliter obdormivit.

258 In castro Pamarco, in montanis Apuliæposito, patri et matri unica erat filia, in tenera ætate tenere prædilecta. Qua infirmitate gravi ad

mortem perducta, parentes ejus successionem D aliam non sperantes, se in illa quasi mortuos reputabant. Convenientibus ergo consanguineis et amicis ad flebile nimis funus, jacebat mater infelix ineffabilibus completa doloribus, et absorpta suprema tristitia, de his, quæ fiebant, nihil penitus advertebat. Interim S. Franciscus, uno tantum socio comitatus apparens, desolatam visitare dignatus est feminam, quam sibi senserat esse devotam; et piis eam affatus alloquiis, Noli flere, inquit; nam lucernæ tuæ lumen, quod deploras extinctum, mea tibi est intercessione reddendum. Surrexit continuo mulier, et, quæ sibi dixerat Sanctus, omnibus manifestans, non permisit, extinctum corpus efferrî; sed cum magna fide S. Francisci nomen invocans, et mortuum filiam * apprehendens, vivam et incolumem, cunctis videntibus et mirantibus, allevavit.

apparens,
puellam resus-
citandam ma-
tri veraciter
spondet.

* Sur. felix

259 Cum fratres de Nocerâ c peterent quoddam plaustrum a quodam viro, Petro nomine, quo aliquantulum indigebant, stulte respondit * eis, pro petito subsidio irrogando convitium, et pro elemosyna, ad honorem sancti postulata Francisci, in nomen ipsius blasphemiam jaculando. Pœnituit hominem statim insipientiæ suæ, divino super eum irruente pavore, ne forte ultio Domini sequeretur, sicut et fuit protinus subsequuta. Nam infirmatus continuo primogenitus ejus, parvo elapso spatio, spiritum exhalavit. Volutabatur per humum pater infelix, et sanctum Dei Franciscum invocare non cessans, cum lacrymis exclamabat : Ego sum, qui peccavi, ego, qui inique locutus sum; me in persona propria flagellare debuisti. Redde, Sancte, jam pœnitenti quod abstulisti impie blasphemanti. Tibi me reddo, tuis me obsequiis semper expono : nam et devotum sacrificium laudis pro tui honore nominis semper offeram Christo. Mira res! Ad hæc verba surrexit puer, et placentum prohibens, se morientem eductum de corpore, per B. Franciscum deductum asseruit et reductum.

Puer ob bla-
sphemiam pa-
tris mortuus,
pœnitenti vi-
tus redditur.

* Sur. respon-
det

E

240 Cujusdam urbis Romæ notarii puerulus vix septennis, matrem ad ecclesiam S. Marci euntem puerili more sequi desiderans, dum remanere domi compelleretur a matre, per fenestram palatii se projecit, et ultima quassatione collisus continuo expiravit *. Mater vero, quæ nondum longe discesserat, ad sonitum corruentis præcipitium pignoris suspicata, celeriter rediit, filiumque reperiens tam miserabili casu repente subtractum, protinus sibi ipsi manus iniecit ultrices, ac dolorosis clamoribus totam excitavit viciniam ad lamentum. Frater vero quidam, nomine Baho, de Ordine Minorum, illuc se ad prædicandum conferens, propinquavit ad puerum, et fide plenus ait ad patrem : Credisne, sanctum Dei Franciscum posse filium tuum a mortuis suscitare propter amorem, quem semper ad Christum habuit, pro reddenda vita hominibus crucifixum? Quo respondente, se firmiter credere, et fideliter confiteri, servumque * Sancti in perpetuum se esse futurum, si tantum a Deo munus per ipsius merita recipere mereretur; prostravit se frater ille cum fratre socio in oratione, ceteros, qui aderant, excitans ad orandum. Quo facto, cœpit puer aliquantulum oscitare, et apertis oculis, brachiisque elevatis, seipsum erexit, et statim coram omnibus ambulavit incolumis, per mirandam Sancti virtutem vitæ simul redditus et saluti.

alter et lapsu
mortuus,

* Vatic. spir-
it

F

241 In civitate Capuæ d dum puer quidam super ripam Vulturini fluminis cum pluribus jocularitur, incautus cecidit in profundum; quem fluminis impetus celeriter vorans, sub sabulo mortuum sepelivit. Proclamantibus autem pueris, qui cum eo luserant circa flumen, populosa illuc multitudo convenit. Cumque universus populus suppliciter et devote beati Francisci merita invocaret, ut devotorum sibi parentum fidem aspiciens, prolem a mortis periculo dignaretur eripere, natator quidam procul astans, clamoribus auditis, accessit, et post diutinam inquisitionem, invocato tandem beati Francisci subsidio, locum invenit, in quo limus in modum

* Vatic. servum

alter submer-
sus, per Sancti
invocationem
vitæ redditur.

d

A
* al. melius
dolens

modum sepulchri pueri cadaver obtexerat, quem effodiens, et extra deportans, docens * defunctum, inspexit. Licet autem populus, qui astabat, videret juvenem mortuum, nihilominus tamen flens et ejulans proclamabat : Sancte Francisce, redde puerum patri suo. Sed et Judæi, qui venerant, naturali pietate commoti, dicebant : Sancte Francisce, redde puerum patri suo. Subito puer, lætantibus et mirantibus cunctis, exurgens incolumis, duci se ad ecclesiam B. Francisci, suppliciter postulavit; ut gratias illi devotus exsolveret, cujus se noverat virtute mirabiliter suscitatum.

Alius item sub
corruente
domo.
e

242 In civitate Suessa e in vico, qui Ad columnas dicitur, repente quadam corruens domus unum absorbit juvenem, et subito interemit. Viri autem et mulieres ruinæ sonitu excitati, undique accurrentes, elevarunt hinc inde ligna et lapides, et miseræ matri mortuum filium reddiderunt. Illa vero amarissimis repleta singulibus, sicut poterat, dolorosis vocibus exclamabat : Sancte Francisce, sancte Francisce, redde mihi filium meum. Non solum autem illa, sed et omnes, qui aderant, beati Patris præsidium flagitabant. Sed cum non esset neque vox, neque sensus, cadaver posuerunt in lectulo, et * ad sepeliendum ipsum diem crastinum expectabant *. Mater vero fiduciam habens in Domino per merita Sancti ejus, votum emisit, nova se sindone B. Francisci operturam altare, si filium suum revocaret ad vitam. Et ecce, circa horam noctis mediam cœpit juvenis oscitare, et calescentibus membris, vivus exurgens et sanus in laudis verba prorumpit *. Sed et clerum, qui convenerat, et populum universum excitavit ad laudes et gratias Deo et B. Francisco cum mentis lætitia persolvendas.

* in Vatic.
dest et
* ibid. expe-
ctantes

B

* Ms. proru-
pit

alius aliter,
contri et
extincti, ad
vitam revo-
cantur ;
f

243 Juvenis quidam, Gerlandinus nomine, de Ragusa foriundus, vindemiarum tempore ad vineas exiens, cum in vase vinario, ut utres impleret, sub torculari se mitteret, repente prægrandes lapides, motis in se lignorum struibus, caput ipsius letali percussione quassarunt. Festinavit continuo pater ad filium, et desperans, obrutum non adjuvit, sed eum sub onere, sicut corruit, sic reliquit. Accurrerunt expediti vinitores, magni clamoris vocem lugubrem audientes, multoque cum patre pueri dolore completi extraxerunt juvenem jam mortuum a ruina. Pater vero ipsius, Jesu pedibus provolutus, humiliter precabatur, ut filium suum unicum per S. Francisci merita, cujus tunc imminabat sollemnitas, sibi reddere dignaretur g. Ingeminabat preces, vovebat officia pietatis, et sancti Viri corpus se visitaturum cum filio, si suscitaretur a mortuis, repromisit. Mirum certe! Continuo puer, qui toto fuerat corpore conquassatus, restitutus vitæ et integræ sospitati, gaudens coram omnibus exsurrexit; plangentes objurgans, et S. Francisci suffragiis vitæ se redditum asseverans.

item alius in
Alemannia,
h

246 Quendam alium mortuum in Alemannia suscitavit, de quo Dominus Papa Gregorius tempore translationis ipsius Sancti fratres omnes, qui ad translationem et capitulum convenerant, per Apostolicas litteras certos reddidit h et gaudentes. Miraculi hujus seriem, quia ignoravi, non scripsi, credens, Papale testimonium omnis assertionis excellere instrumentum.

ANNOTATA.

a Beneventum, celebris vulgoque nota est archiepiscopalis civitas regni Neapolitani in principatu Ulteriori, sed ditionis Pontificiæ.

b In codice Ms. additur : Audi peccatum meum.

c Videtur Nuceria, Italice Nocera, indicari, cujus nominis gemina in Italia civitas est, una regni Neapolitani, altera Umbriæ.

d Capua urbs Italiæ in Campania Felice, seu in provincia Terræ Laboris est, archiepiscopatu insignita, ad fluvium Vulturnum.

e Suessa, nunc vulgo Sessa, Neapolitani regni civitas episcopalis est in provincia Terræ Laboris.

f In editione Vaticana : De Ragusia. Est autem Ragusa vel Ragusium urbs Dalmatiæ, libera et cognominis reipublicæ caput.

g In Ms. nostro codice additur : a mortuis; sed omittitur prima sequens periodus.

h Ad Commentarium prævium § 52, ubi de hac translatione, anno 1250 sollemniter facta, egimus, ac num. 747 de significato per Gregorii IX litteras congregatis patribus mortui resuscitati miraculo ex secundo biographo meminimus, ipsas tamen ejusdem Pontificis litteras non vidimus hactenus.

§ III. De his, quos a mortis periculo liberavit.

In confinibus Urbis a vir quidem nobilis, Rodolphus nomine, cum Deo devota uxore fratres Minores suo recepit hospitio, tam hospitalitatis gratia, quam B. Francisci reverentia et amore. Nocte vero illa in summitate turris dormiens custos castri, cum jaceret super struem lignorum, in ipsa muri positorum crepidine, ipsorum soluta compage, in tectum palatii corruit, et exinde super terram. Excitata ad sonitum casus tota familia, et custodis intellecta ruina domus castri et domina cum fratribus accurrerunt. Is vero, qui ab alto corruerat, absorptus fuerat tam profundo sopore, ut nec ad casum evigilaret iteratæ ruinæ, nec ad strepitum accurrentis familiæ cum clamore. Trahentium tandem et impellentium manibus excitatus, conqueri cœpit, quod dulci fuisset quiete privatus, inter beati Francisci brachia suaviter asserens se dormisse. Cum vero de casu proprio doceretur ab aliis, et in imo se videret, qui in alto jacuerat, stupens, esse factum, quod fieri non perceperat, pœnitentiam se facturum ob reverentiam Dei et B. Francisci, coram omnibus repromisit.

AUCTORE
S. DONAVEN-
TURA.

Vir e summo
turris lapsus
incolumis
inanet ;
a

E

presbyter
præsenti sub-
mersionis pe-
riculo a San-
cto apparente
eripitur,
* al. defluebat
b

248 In castro Pophis, quod in Campania positum est, sacerdos quidam, Thomas nomine, accessit ad reparandum ecclesiæ molendinum. Deambulans autem incaute circa extrema canalus, quo gurgis profundus copioso influebat * influxu, subito casu caviloso h ligno intrusus est, cujus impulsu volvitur molendinum. Cum igitur consortus jaceret in ligno, et super os ipsius, quia supinus erat, aquarum impetus inundaret, corde tamen, quia lingua non poterat, S. Franciscum flebiliter invocabat. Per magnum vero spatium sic illo jacente, ac de vita ipsius jam penitus sociis desperatis, in contrariam partem molam cum violentia revolverunt : et sic ejectus sacerdos palpitans volutabatur in aquæ meatu. Et ecce quidam frater Minor, indutus tunica candida, et fuscis succinctus, cum magna suavitate arreptum per brachium extra flumen eduxit, dicens : Ego sum Franciscus, quem invocasti. Ille vero sic liberatus, nimis obstupuit; volensque ipsius osculari vestigia huc atque illic anxius discurrebat, quærens a sociis : Ubi est ille? Quo abiit Sanctus? Qua via discessit? Viri autem illi tremefacti, proni ceciderunt in terram, sublimis Dei gloriosa extollentes magnalia et virtuosa merita humilis Servi ejus.

249 Juvenes * quidam de Burgo Celani e pro metendis herbis exierant * ad campestria quædam, in quibus vetus latebat puteus, herbis in somno ore virentibus obumbratus, qui quasi per passus quatuor aquarum altitudinem continebat. Segregatim igitur per campum discurrentibus pueris, unus ex improvise decurrit in puteum. Absorbente autem profunda fovea corpus, spiritus mentis sursum recurrebat ad beati Francisci suffragium, clamans in ipso lapsu fideliter et fidenter : Sancte Francisce, adjuva me. Ceteri huc atque illic se vertentes, dum puer alius non compareret, clamore, circuitu, et lacrymis requirebant eundem. Comperto tandem, quod in puteum cecidisset, festinanter cum gemitibus redierunt ad Burgum, indicantes eventum, exposcentes auxilium. Reddeantibus autem illis cum multa hominum turba, demissus unus per funem in puteum, puerum respexit

uti et puer in
profundum
lapsus pu-
teum.
* Vatic. juve-
nis
c
* ibid. axierat
d

ACTORE
S. BONAVEN-
TURA.

respexit in aquarum superficie residentem, nihil passum penitus læsionis. Extractus vero de puteo puer dixit omnibus, qui astabant: Quando subito cecidi, beati Francisci patrocinium invocavi, qui corruenti mihi statim præsentialiter affuit, et manum porrigens, leviter apprehendit, nec unquam deseruit, donec una vobiscum puteo me eduxit.

Mulier sub
lapso lapide
mortua cre-
dita, sana
surgit:
d

230 In ecclesia beati Francisci apud Assisium, dum præsentem Romana curia prædicaret dominus episcopus Hostiensis, qui postmodum summus Pontifex exstitit Alexander d, quidam lapis ponderosus et magnus, incaute super pulpitem excelsum et lapideum derelictus, præ nimietate pressuræ impulsus, super caput cuiusdam cecidit mulieris. Existimantes * igitur circumstantes, perfecte ipsam jam mortuam, et caput ejus totaliter conquassatum, cooperuerunt eam pallio, quo erat amicta, ut, sermone finito, educeretur extra ecclesiam lugubre funus. Ipsa vero se beato Francisco, ante cuius jacebat altare, fideliter commendavit. Et ecce, prædicatione finita, mulier coram omnibus adeo surrexit incolumis, ut nullius in ea læsionis vestigium appareret. Sed et, quod est amplius admirandum, cum per longa tempora usque ad horam illam dolorem capitis quasi continuum habuisset, plene fuit ex tunc ab omni * morbi molestia liberata, sicut ipsa postmodum testabatur.

* al. estiman-
tes et estiman-
tes

B
* Vatic. ab
omnis

idem contingit
puero gravi
janua oppres-
so.

c
* Ms. exenium

231 Apud Cornetum e, cum in loco fratrum ad fusionem campanæ viri quidam convenissent devoti, puerulus quidam octennis, Bartholomæus nomine, xenium * quoddam fratribus laborantibus apportavit. Et ecce, subito ventus vehemens, concussa domo, ostium portæ, grave quidem et magnum, super ipsum puerulum ita valido projecit impulsu, ut, quem tam ingens pondus oppresserat, letali crederetur collisione quassatus. Sic enim totaliter jacebat tumulatus sub pondere, ut nihil exterius appareret. Accurrerunt omnes, qui aderant, beati Francisci virtuosam dexteram invocantes. Sed et pater ipsius, qui, rigescentibus membris, se movere non poterat præ dolore, votis et voce sancto Francisco filium offerebat. Levatum est denique funestum pondus desuper puerum, et ecce, quem credebant mortuum, quasi suscitatus a somno, lætus apparuit, nullam in se prorsus præferens læsionem. Igitur, cum quatuordecim esset annorum, factus est frater Minor, vir postea litteratus, et famosus in Ordine prædicator.

ac duobus
viris

f

C

232 Homines de Lentino / lapidem prægrandem abscederunt de monte, qui superponendus erat altari cuiusdam ecclesiæ B. Francisci, in proximo consecrandæ. Cum autem fere quadraginta homines lapidem illum superponere vehiculo niterentur, repetitis sæpius viribus, super quandam hominem lapis ille cecidit, et in modum sepulchri obtexit. Sed cum mente confusi, quid facerent, ignorarent, major pars hominum desperata discessit. Porro viri decem, qui remanserant, lugubri voce sanctum invocantes Franciscum, ne in suo servitio sic horrendo mori hominem pateretur, resumto tandem corde, tanta facilitate lapidem amoverunt, ut nullus dubitaret, virtutem adfuisse Francisci. Surrexit homo incolumis in omnibus membris, insuper et lumen recuperavit limpidum oculorum, quod prius habuerat obscuratum: ut sic omnibus daretur intelligi, quam in rebus desperatis beati Francisci merita validæ sint virtutis.

sub ingentis
saxi mole
compressis.

g

233 Simile quiddam accidit apud sanctum Severinum g in Marchia de Ancona. Dum enim lapis prægrandis, de Constantinopoli adportatus, ad basilicam beati Francisci multorum viribus traheretur, rapido lapsu est super quandam trahentium devolutus. Cumque ille non solum crederetur defunctus, sed etiam totaliter comminutus, assistente sibi beato Francisco et lapidem sublevante, absque omni læsione sanus et incolumis, lapidis projecto pondere, prosilivit.

h

234 Bartholomæus, Cajetanus civis h, cum ad constructionem cuiusdam ecclesiæ B. Francisci

non modicum desudaret, ruente trabe quadam infirmiter posita, ejusque opprimente cervicem, fuit graviter conquassatus. Ipse vero mortem sibi sentiens imminet, ut erat vir fidelis et pius, a quodam fratre Viaticum postulavit. Quod frater ille tam celeriter afferre non valens, quia mori subito credebatur, B. Augustini verbum protulit, dicens ei: Crede, et manducasti i.

D
Alitum a cor-
ruente trabe
lethaliter
suaviter

i
Sanctus appa-
rens sanat, et
ab opus suum
remitit:

* in Ms. deest.
adversus te

235 Sequenti vero nocte beatus Franciscus cum undecim fratribus illi apparuit; et inter ubera portans agniculum, ad lectum ejus accessit, vocavitque illum ex nomine, dicens: Bartholomæe, noli timere; quia non prævalebit adversus te * inimicus, qui te in meo servitio voluit impedire. Hic est Agnus, quem tibi dari petebas, quem et propter bonum desiderium suscepti, cuius etiam virtute consequeris utriusque hominis sospitate. Et sic per vulnera manum ducens, ad opus, quod cœperat, eum redire præcepit. Qui valde mane surgens, et iis, qui eum seminecem reliquerant, incolumis et lætus apparens, admirationem intulit et stuporem: sed et ipsorum mentes, ad beati Patris reverentiam et amorem, tam exemplo sui, quam Sancti miraculo excitavit.

alium multis
vulneribus
pene confe-
ctum, præstat
incolumem.

k

E

236 Quidam de castro Ceperani k, nomine Nicolaus, in manus inimicorum crudelium incidit die quadam, qui crudelitate ferali, vulneribus eum super vulnera concidentibus, usque adeo super miserum sævierunt, donec vel extinctum crederent, vel protinus extinguendum. Clamaverat autem Nicolaus prædictus, cum primos ictus exciperet, alta voce: Sancte Francisce, succurre mihi, sancte Francisce, adjuva me. Hanc vocem a remotis audierunt quam plurimi, licet auxilium ferre non possent. Deportatus tandem domum, totus suo sanguine volutatus, fiducialiter asserebat, se mortem ex illis vulneribus non visurum, nec etiam se tunc sentire dolores: quoniam S. Franciscus sibi succurrerat, et, ut penitentiam ageret, a Domino impetravit. Quod et sequens confirmavit eventus: nam lotus a sanguine, continuo contra humanam spem extitit liberatus.

Morti proxi-
mos, oranti-
bus pro illis
parentibus.

l

m

237 Filius cuiusdam nobilis, in castro sancti Geminiani l valido languere detentus, omnique ulterius desperatus salute, ad extremum usque perductus est. Rivus etenim sanguinis ab oculis ejus emanabat, sicut ex vena brachii assolet ebullire m, ceterisque propinquæ mortis veris indicibus in reliquo corpore apparentibus, judicabatur pro mortuo. Sed et præ debilitate spiritus et virtutis, sensus et motus usu privatus, visus est penitus emigrasse. Congregatis autem ex more ad plantatum parentibus et amicis, ac de sola agentibus sepultura, pater ipsius fiduciam habens in Domino, concito gressu ad ecclesiam cucurrit B. Francisci, quæ in eodem erat castro constructa.

integræ sani-
tatis subito
restituit:

n

238 Et cingulo suspensus ad guttur, cum omni humilitate se prostravit in terram, sicque vota vovens, et multiplicans preces, suspiriis et gemitibus meruit apud Christum sanctum Franciscum habere patronum. Reversus itaque statim pater ad filium, et sanitati restitutum inveniens, luctum in gaudium commutavit. Simile quiddam meritis Sancti operatus est Dominus circa puellam quandam in Cathalonia, de villa, nomine Thamarit n; et circa aliam de Ancona, quæ cum esset præ nimietate ægritudinis in ultimo spiritu constitutæ, beatus Franciscus fideliter a parentibus invocatus, perfectæ continuo * restituit sanitati.

* Ms. add. eos
haustum a
clero vene-
num invoca-
tus expelli.

239 Clericus quidam de vico Albo, nomine Mathæus, veneno mortifero bibito, in tantum fuit gravatus, quod loqui aliquo modo non valens, solum finalem exitum expectabat. Sacerdos quidam, ut sibi confiteretur, admonuit, et verbum unum ab eo extorquere non valuit. Ipse vero in corde suo humiliter Christum orabat, ut per beati Francisci merita a mortis eum faucibus eripere dignaretur. Moxque ut confortatus a Domino beati Francisci nomen fidei devotione deprompsit, testibus, qui aderant, veneno evomito, liberatoris gratias egit.

ANNOTATA

ANNOTATA.

A

a *Id est, Romæ.*b *Ms. codex et editio Vaticana: Cavilloso; verum hæc lectio, æque ac altera, obscura est. Ex sequentibus tamen videtur cavilloso hic poni pro clavoso, seu clavis ligneis instructo.*c *Oppidum est prope lacum de Celano, seu Fucinum in Aprutio, ut alibi annotavi.*d *Fuit is Alexander IV ante summum Pontificatum, quem anno 1234 adeptus est, Raynaldus appellatus, et Cardinalis episcopus Ostiensis et Veliternensis.*e *Cornetum, de quo hic, esse Apuliæ oppidum, ait Waddingus in Annalibus ad annum Christi 1252, num. 18.*f *Nescio hunc locum: nec Waddingus ad annum 1228, num. 50 eundem memorans, de eo quidquam annotavit.*g *Fanum S. Severini, vulgo San-Severino, alias etiam Septempeđa, parva civitas episcopalis est ditionis Pontificiæ in Marchia Anconitana.*h *In Ms. nostro codice legitur: Bartholomæus Galetanus, ommissa voce civis: sed legendum videtur Caietanus civis a Caeta, incolis Gaeta, regni Neapolitani urbe in provincia Terræ Laboris, de qua jam alias memini.*

B

i *In Tractatu 23 in Joannem.*k *Ceperanum ditionis Ecclesiasticæ castrum est in Campania Romana ad fluvium Lirim.*l *Hetruriæ castrum esse, dixi alibi.*m *Nimirum ex secta vena brachii.*n *In Ms. codice et editione Vaticana, Tamarit. Hispaniæ vicus est in Catalonia ad oram maris Iberici.*

§ IV. De liberatis a naufragio.

Periclitantibus in mari amissas anchoras

a

Sur. gradiebantur

C

post factum votum mirabili modo rediit.

Sur. videtur

Vatic. emergat

Sibi devoto naviganti aquam dat. et apparet mare placat. eumque sanat. a. add. et

Ms. naufragari

In magno maris periculo positi quidam nautæ, cum miliaria decem a portu Barulitano a distarent, ingravescens nimium tempestate, jam de vita dubii anchoras submiserunt. Verum spiritu procellarum mari ferventius tumescente, fractis funibus, et relictis anchoris, incerto et inæquali cursu per æquora vagabantur *. Tandem nutu divino mari placato, ad resumendas anchoras, quarum funes superius enatabant, toto se conamine paraverunt. Cumque id perficere propriis viribus non valerent, plurimorum Sanctorum invocato subsidio, multisque jam sudoribus liquescentes, nec unam per totam diem resumere potuerunt.

261 Aderat autem nauta quidam, Perfectus nomine, sed moribus imperfectus, qui cum irrisione quadam dixit ad socios: Ecce, Sanctorum omnium invocastis auxilium, et, ut videtis *, nullus est, qui succurrat. Invoceum istum Franciscum, qui novellus est Sanctus; si quo modo in mare se mergat *, et anchoras perditas reddat. Consenserunt ceteri non irrisorie, sed veraciter, suasioni Perfecti, et ipsius objurgantes irrisorium verbum, firmaverunt cum Sancto spontaneum votum. Statimque in momento, sine aliquo adminiculo, naterunt anchoræ super aquas, quasi ferri natura versa foret in signeam levitatem.

262 Peregrinus quidam, invalidus corpore propter febris peracutæ symptomata, quam fuerat ante perpassus, navi quadam subvectus de ultramarinis partibus veniebat. Ferebatur autem * ipse ad beatum Franciscum præcipuo devotionis affectu, et eum sibi apud cælestem Regem elegerat advocatum. Cum igitur necdum perfecte liber a morbo sitis angustiaretur ardoribus, deficiente jam aqua, cœpit alta voce clamare: Itē fidenter, haurite poculum mihi: quia B. Franciscus vasculum meum aqua replevit. Mirum certe! Invenerunt vas aqua repletum, quod fuerat ante vacuum derelictum. Alio vero die, cum, tempestate suborta, operiretur navis fluctibus, et procellis quateretur pervalidis, ita ut jam naufragium * timerent; cœpit idem infir-

Octobris Tomus II.

mus subito clamore vociferari per navem: Surgite omnes, inquit, et B. Francisco venienti occurrite: ecce ad salvandum nos adest. Sicque cum voce magna et lacrymis in faciem proci dens, adoravit. Statim ad Sancti visionem omnem sospitatem resumpsit infirmus, et maris fuit tranquillitas subsecuta.

265 Frater Jacobus Reatinus, cum in navicula parva fluvium quendam cum aliis fratribus pertransiret, sociis primo super ripam * positus, postremo se ad exitum præparabat; sed modico illo ligno per infortunium revolutus, rectore natante, frater mersus est in profundum. Invocabant fratres extra positi affectuosius precibus beatum Franciscum, et ut filio succurreret, lacrymiosis gemitibus supplicabant. Submersus autem frater de ventre gurgitis nimis immensi, cum ore non posset, corde clamabat, ut poterat, implorans pii Patris subsidium. Et ecce, auxiliante sibi beati Patris præsentia, per profundum, sicut per aridam, ambulabat, et demersam naviculam capiens, cum ea pervenit ad litus. Mirabile dictu! Vestimenta ejus madidata non sunt, nec aquæ gutta proximavit ad tunicam.

264 Frater, Bonaventura nomine, cum duobus viris per lacum quendam navigans, contrafacta ex parte navicula, propter aquæ influentis impetum, demersus est cum navi et sociis in profundum. Cum autem de lacu miseriæ misericordem patrem Franciscum invocarent cum multa fiducia, supernata vit b subito aqua plena navicula, et cum eis, Sancto præbente ducatum, salubriter pervenit ad portum. Sic et quidam frater de Esculo c, submersus in flumine, S. Francisci meritis extitit liberatus. Sed et in lacu Reatino d cum quidam viri et mulieres in consimili essent periculo constituti, ad invocationem nominis S. Francisci de aquarum multarum periculoso naufragio salubriter evaserunt.

265 Quidam nautæ Anconitani, periculosa tempestate jactati, submersionis periculum jam videbant. Cumque sic desperati de vita S. Franciscum suppliciter invocarent, lumen in mari magnum apparuit, et cum ipso lumine tranquillitas concessa divinitus, ac si beatus Vir sua miranda virtute et ventis imperare posset et mari. Quantis autem miraculorum prodigiis beatus hic Pater in mari clauerit et clarescat, quoties ibidem opem tulerit desperatis, nullatenus credo possibile per singula enarrare. Nec mirum, si jam regnanti in cælis colatum est imperium super aquas, cui et in hac mortalitate degenti omnis corporea creatura, ad suam refigurata originem, mirabiliter serviebat.

ANNOTATA.

a *Videtur hic indicari portus Baruli, quod oppidum regni Neapolitani est in agro Barensi, incolis Barletta dictum, situmque in ora maris Adriatici, qualemcumque portum, sed infidum, habens, teste Leandro Alberto in Descriptione Apuliæ Peucetiæ.*

b *Vaticana et Suriana editiones: Supernatavit; codex vero noster Ms.: Supernataverunt subito, aqua plena navicula, et cum eo, Sancto præbente ducatum, salubriter devenerunt ad portum.*

c *Fortasse legendum est: De Asculo, cujus nominis duas civitates habet Italia; unam in regno Neapolitano, Apulum cognominatam; alteram in Marchia Anconitana, cognomento Picenum.*

d *Adi Annotata ad Vitæ primæ librum 1, cap. 7, litt. cc.*

§ V. De liberatis a vinculis et carceribus.

In Romania a Græcum quendam, cujusdam domini servientem, contigit de furto fallaciter accusari; quem dominus terræ in alto carcere mandavit includi, et graviter vinculari. Domina vero domus miserta servi, quem indubitanter credebat a culpa sibi imposita innocentem, pro liberatione ipsius

AUCTORE S. BONAVENTURA.

Submersum cum immersa navicula, minime madidatum educit e fluvio. Vatic. ripa

Alios item submersos salvat;

E

b

c

d

nautis Anconitatis ac innumeris aliis periclitantibus succurrit.

Sanctus insontem servum, sibi commendatum, apparet e carcere educit.

84

apud

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
a

apud virum precibus insistebat devotis. Verum non acquiescente viri sui duritia obstinata, recurrit domina supplex ad S. Franciscum, et ejus pietati voto commendavit insontem. Protinus adfuit miserorum Adjutor, et virum in carcere positum misericorditer visitavit. Solvit vincula, carcerem fregit, innocentem manibus apprehensum foras eduxit, et ait: Ego sum ille, cui domina tua te devote commisit. Cumque ille timore magno corripeteretur, et pro descensu altissimæ rupis voraginem circuiret, subito Liberatoris sui virtute inveniense in plano, rediit ad dominam suam; relataque per ordinem miraculi veritate, devotam dominam ad Christi amorem et reverentiam servi ejus Francisci ferventius inflammavit.

item debito-
rem, qui pro
illius amore
dilationem
frustra pete-
rat,
b c

b c

* Vatie, con-
fracto
* in Vatie,
deest est

B
d
alterumque
injuste a
blasphemo
conjectum in
carcerem.

Ob hæresim
capto, sed
emendato in-
vocatus op-
parens.
e

e

vincula et
carcerem sol-
vit, mirante
curia Pontifi-
cia.

267 In Massa S. Petri b cuidam militi c debebat pecuniæ quantitatem pauperculus quidam. Cumque præ inopia facultas non suppeteret persolvendi, captus debitor a milite repetente misereri sibi orabat suppliciter, dilationem quærens amore beati Francisci. Sprevit superbus miles preces oblatas, et Sancti amorem, velut inane quid, inaniter vilipendit. Nam cervicose respondens: Tali te, ait, loco recludam, et tali retrudam carcere, quod nec Franciscus, nec aliquis, te poterit adjuvare. Tentavit, quod dixit: carcerem adinvenit obscurum, in quo hominem vinculatum conjecit. Paulo post adfuit B. Franciscus, et fracto * carcere, ruptisque compedibus, illæsum hominem reduxit ad propria. Sic fortitudo Francisci militem est * prædata superbum; captivum, qui se sibi subjecerat, liberavit a malo, militisque proterviam admirando miraculo in mansuetudinem commutavit d.

268 Albertus de Aretio, eum in vinculis atrocissimis teneretur pro debitis injuste ab eo petitis, suam innocentiam S. Franciscus humiliter commendavit. Ordinem quidem Fratrum Minorum plurimum diligebat, et S. Franciscum inter Sanctos speciali venerabatur affectu. Dixit autem creditor suus voce blasphema, quod nec Franciscus, nec Deus posset eum de suis manibus liberare. Factum est itaque in vigilia S. Francisci, cum vinctus ille nihil comedisset, sed ob Sancti amorem victum suum cuidam tribuisset egeno; nocte veniente, apparuit ei vigilanti S. Franciscus, ad cujus ingressum vincula de pedibus et catenæ de manibus ceciderunt, sponte aperta sunt ostia, prosilierunt tabulæ de solario, et liber abscessit homo ad propria rediens. Implevit ex tunc votum, jejunans vigiliam B. Francisci, et cereo, quem annuatim consuevit offerre, in accrescentis devotionis indicium annuatim unam unciam superaddens.

269 Residente in Sede B. Petri domino Gregorio nono, quidam, Petrus nomine, de civitate Alisia e, de hæresi accusatus, Romæ captus est, et de mandato ejusdem Pontificis ad custodiendum traditus episcopo Tiburtino. Quem sub pœna episcopatus accipiens, compedibus alligavit, obscuroque ipsum carcere, ne posset effugere, includi fecit, panem ei præbens in pondere, et poculum in mensura. Cæpit autem homo ille beatum Franciscum ad sui miserendum multis precibus et fletibus invocare, eo quod audierat, solennitatis ejus jam adesse vigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicaverat hæreticæ pravitatis errorem, totaque cordis devotione adhæserat fidelissimo Christi servo Franciscus, intercedentibus ipsius meritis, a Domino meruit exaudiri.

270 Instante enim jam nocte suæ festivitatis, circa crepusculum beatus Franciscus in carcerem miseratus descendit, et illum suo nomine vocans, ut cito surgeret, imperavit. Qui timore perterritus, quisnam esset, interrogans, beatum Franciscum adesse, audivit. Cumque virtute præsentia Viri sancti vincula pedum suorum confrica conspiceret cecidisse, et tabulas carceris, clavis ultro prosilientibus, aperiri, et apertum iter sibi ad exeundum præberi, solutus tamen, et obstupefactus fugere nesciebat; sed ad januam clamans, custodes omnes perterritus. Qui cum eum liberatum

a vinculis, episcopo * nunciassent, post intellectum ordinem rei ad carcerem pontifex devotus accessit, et manifeste Dei virtutem cognoscens, Dominum adoravit ibidem. Vincula quoque coram domino Papa et Cardinalibus delata fuerunt, qui videntes, quod factum fuerat, admirati plurimum benedixerunt Deum.

271 Guidolotus de sancto Geminiano f falso accusatus fuit, quod veneno interemerat quendam virum; et quod eodem genere mortis filium ejusdem viri et universam ejus familiam proposuerat enecare. Captus proinde a Potestate g terræ, gravissimis vinculis aggravatus in turri quadam * reclusus est. Ipse vero fiduciam habens in Domino pro sua innocentia, quam sciebat, causam commisit B. Francisci patrocinio defendendam. Excogitante igitur Potestate, qualiter criminis objecti confessionem eliceret per tormenta, qualibusque * pœnis confessum faceret interire, nocte illa, cum mane ad cruciatum deberet adduci, S. Francisci præsentia extitit visitatus, et immenso luminis fulgore usque mane circumdatus, repletusque gaudio et fiducia multa securitatem evasionis accepit.

272 Advenerunt mane tortores, et eductum de carcere eculeo suspenderunt, aggravantes super eum multa pondera ferri. Depositus est pluries, et iterum elevatus, ut, pœna pœna succedente, citius ad confessionem criminis arceretur. Sed spiritu innocentia lætabatur in vultu, nullam mœstitiam prætendens in pœnis. Deinde accensus est ignis sub ipso non modicus: nec propterea capillus est læsus; cum tamen capite dependeret ad terram. Tandem bulliente oleo superfusus, virtute Patroni, cui se commiserat defensandum, hæc omnia superavit; et sic dimissus liber, salvus abscessit.

ANNOTATA.

a Romania, alias Thracia, vulgo nota Europæ regio; nisi pro Romandiola Italiæ hic ponatur.

b Massa S. Petri, est Pagus S. Petri; ubi tamen hic fuerit, non comperi.

c Id est: Viro nobili.

d Editio Vaticana: Militemque protervum admirando miraculo in mansuetudinem commutavit. Surius: Militisque protervi admirando miraculo immansuetudinem commutavit.

e Waddingus ad annum 1228, num. 43 in editione Lugdunensi ista recitans, habet: de civitate Assisia: in posteriori Romana: De civitate Assisii: at in Ms. nostro codice, et editionibus Vaticana et Suriana etiam legitur: De civitate Alisia. Si hæc lectio genuina sit, non video, quæ civitas verisimiliter indicari possit per Alisiam, quam Alexia, alias F Alesia, Gallicæ Alise, olim Galliarum Celticarum urbs et Mandubiorum caput, nunc vicus ducatus Burgundiarum.

f Oppidum Tusciæ est.

g Podesta Italis magistratum sonat, puta Præto-
torem, etc.

§ VI. De liberatis a periculo partus.

Quædam Comitissa in Sclavonia, sicut nobilitate illustris, sic et æmula probitatis, erga S. Franciscum devotione flagrabat; erga fratres vero sedula pietate. Tempore vero partus duos perpressa dolores a, tanta fuit angustia molestata, ut prolis futurus ortus præsens videretur matris occasus. Non videbatur infantem entis posse ad vitam, nisi expiraret e vita; nec tali nisu parere, sed perire. Subvenit cordi ejus S. Francisci fama, virtus et gloria: excitatur fides, inflammatur devotio. Convertit se ad auxilium efficacem, ad fidem amicum, ad devotorum solatium, refugium afflictorum; Sancte Francisce, inquit, pietati tuæ supplicent omnia ossa mea, et mente voveo, quod explicare non possum. Mira celeritas pietatis! Finis dicendi finis fuit dolendi, parturiendi meta, pariendi principium. statim.

D
* in Ms. deest
episcopo

Falso crimine
accusatum
solutum in
carcere

f g
* Sur. in tur-
rim quadam

* Vatie. quali-
buscumque

de in tormen-
tis servato
illaso libera-
tem procurat.

E

Partu periculi
tans post fa-
ctum votum
prosperè emi-
tur;
a

A Statim enim omni cessante pressura, partum edidit cum salute. Non fuit immemor voti, non propositi refuga: ecclesiam quandam pulchram construi fecit, et constructam ad Sancti honorem fratribus assignavit.

altera fatum
quadrivium
mortuum
ejicit.

* in Ms. pro-
ditum

274 In partibus Romanis mulier quædam, Beatrix nomine, vicina partui, cum per dies quatuor fœtum in ventre portaret extinctum, multis infelix agitabatur angustiis, et exitialibus doloribus urgebatur. Mortuus fœtus matrem cogebat ad mortem; et nondum in lucem productum * abortivum publicum matris periculum pariebat. Tentabat medicorum auxilium; sed omne humanum remedium laborabat in vanum. Sic de primis maledictionibus b copiosius aliquid declinavit in miseram, ut sepulchrum facta conceptus sepulchrum pro certo proximum expectaret. Fratribus tandem Minoribus per internuncios tota se devotione committens, suppliciter aliquid de S. Francisci reliquiis fide plena poposcit. Contigit nutu divino, aliquantulum inveniri de chorda, qua fuerat Sanctus quandoque præcinctus. Mox, ut super dolentem posita chorda fuit, omnis facillime solutus est dolor; mortis causa mortuus fœtus emissus, pristina sanitas restituta.

Immatura
prolium fune-
ra deploranti
spondet

c

B 275 Cujusdam de Narnio e nobilis viri uxor, Juliana nomine, pro filiorum morte annostrahabat lugubres, et continue infelices deplorabat eventus, pro eo quod omnes, quos cum pressura portaverat filios, modico interjecto tempore, cum vehementiori dolore sepulturæ tradiderat. Cum igitur quatuor mensium conceptus * haberet in utero, magisque propter eventus præteritos de conceptæ proli sollicitaretur obitu, quam de ortu; beatum patrem Franciscum pro vita nondum nati fœtus fideliter precabatur. Ecce autem nocte quadam dormienti sibi mulier quædam apparebat in somnis, formosum puerulum gestans in manibus, illumque lætissime offerebat eidem. Cum vero illa recipere recusaret, quem statim formidabat amittere, mulier illa subjunxit: Securo suscipias, quia, quem tuo mœrori compatiens sacer mittit Franciscus, vita vivet, et sospitate gaudebit.

* al. conceptum

filium diu vi-
cturum: a'ia
ejus patrio-
nio geminam
prolem mas-
culam obtinet.

276 Statim evigilans mulier intellexit, per ostensam sibi cœlitus visionem beati Francisci sibi adesse suffragium. Ex tunc abundantiori completa lætitia, pro suscipienda prole juxta promissum multiplicavit preces, et vota promisit. Impletum est denique tempus pariendi, et peperit femina masculum, qui juvenilis robore florens ætatis, tanquam per beati Francisci merita fomentum susceperet vitæ, incitamentum parentibus præbuit ad Christum et Sanctum ejus devotioris * affectus. Simile quiddam huic in Tiburis d civitate sanctus Pater effecit. Cum enim mulier quædam filias plurimas peperisset, desiderio proli fatigata virilis, apud S. Franciscum preces ingeminavit et vota. Concepti igitur ejus meritis mulier illa, et geminos ei parere dedit, qui pro uno fuerat exoratus.

* Sur. devoti-
nis

d

C 277 Apud Viterbium e partui propinqua mulier, morti propinquior censebatur, visceralibus tormentata doloribus, et tota calamitosa infortuniis * mulierum. Cumque, naturæ succumbente virtute, omnis deficeret artis industria, invocato beati Francisci nomine, liberata confestim mulier partum salubriter terminavit. Sed assecuta, quod voluit, et oblita beneficii, quod accepit, honorem Sancto non deferens, die natalis ipsius ad opera servilia manus extendit. Et ecce subito dexterum brachium, ad laborem extensum, inflexibile remansit et aridum. Quod cum studeret ad se revocare cum altero, ultione consimili et illud exaruit. Timore igitur divino correpta mulier, redintegravit votum; usumque membrorum, quem propter ingratitude amiserat et contemptum, per misericordis et humilis Sancti merita, cui se iterato devotiviter recuperare promeruit.

Difficili partu
levata, violati
voti pœnam
lulit pœni-
tens sanatur:

e

* Vatic. et Sur.
in infortuniis

278 Mulier quædam de partibus Aretinis, cum per septem dies partus discrimina sustineret, et jam in nigredinem versa desperata esset ab omni-

bus, votum fecit beato Francisco, et ejus cepit moriens auxilium invocare. Emissa autem voto, celeriter obdormivit; viditque in somnis beatum Franciscum se dulciter alloquentem ac requirerentem, utrum faciem ipsius agnosceret, et an antiphonam illam Virginis gloriosæ SALVE REGINA MISERICORDIÆ fsciret ad honorem ejusdem * Virginis recitare. Qua respondente, se habere notitiam de utrisque; Incipe, ait Sanctus, antiphonam sacram, et antequam compleas, paries cum salute. Ad hanc vocem * evigilavit mulier, et cum timore cepit dicere: SALVE REGINA MISERICORDIÆ g. Cumque illos MISERICORDES OCVLOS precaretur, fructumque commemoraret uteri virginalis, continuo cunctis liberata pressuris infantem speciosum peperit, gratias agens Reginae misericordiae, quæ per B. Francisci merita ipsius fuerat dignata misereri.

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

item alteri
apparens
Sanctus faci-
lem partum
concedit.

f

* Sur. hujus

* Sur. add. et

g

ANNOTATA.

a In Codice nostro Ms.: Duris pervasa doloribus.

b In Vaticana editione additur: Evæ; cui scilicet post peccatum dixit Deus: Multiplicabo ærumnas tuas, et conceptus tuos: in dolore paries filios. Gen. cap. 3, v. 16.

c Codex noster, et Surius vitiose habent: De Carvio. Est autem Narnium, seu Narnia, indigenis Narni, Pontificiæ ditionis civitas episcopalis in Umbria.

d Tibur, Italis Tivoli, episcopalis civitas est ditionis Ecclesiæ in Campania Romana.

e Viterbium, nunc vernacule Viterbo, insignis urbs episcopalis est, et provinciæ Patrimoniæ S. Petri caput.

f Ita etiam habent Ms. codex et editiones Vaticana et Suriana: sed Waddingus ad annum 1298, num. 34 legit: Salve Regina mater misericordiae, addita voce Mater pro more sui temporis, ut existimo. Etenim, dum pia ista antiphona primum composita et recitari cepta fuit, legebatur sine voce Mater; uti videri potest tum apud alios, tum apud Cætanum Meratum in Thesaurio sacrorum rituum Bartholomæi Gavanti recuso auctore, tom. II, part. 1, pag. 412, ubi etiam observatur, antiquum morem legendi Salve Regina misericordiae, apud Cartusianos perseverare.

g Waddingus hic rursus habet: Salve Regina Mater misericordiae.

§ VII. De cæcis illuminatis.

In conventu fratrum Minorum Neapoli * cum quidam frater, Robertus nomine, cæcus annis plurimis extitisset, crevit in oculis ejus caro superflua, motum * et usum impediens palpebrarum. Cum igitur fratres forenses, ad diversas mundi partes tendentes, ibidem plurimi convenissent, beatus pater Franciscus, speculum obedientiæ sanctæ, ut eos miraculi novitate hortaretur ad iter, prædictum fratrem, ipsis presentibus, tali modo curavit. Jacebat nocte quadam frater Robertus prædictus æger ad mortem, jamque sibi fuerat anima commendata: tum, ecce, astitit ei beatus Pater cum tribus fratribus omni sanctitate perfectis, videlicet S. Antonio a, fratre Augustino b, et fratre Jacobo de Assisio c; qui, sicut eum perfecte fuerant secuti, dum viverent, ita et ipsum alacriter comitabantur post mortem. Accipiens cultellum S. Francisci, carnem superfluum resecevit, lumen restituit pristinum, et a mortis eum fauce reduxit; dixitque illi: Fili Roberte, gratia, quam tecum feci, signum est fratribus ad remotas nationes euntibus, quod ego præcedam eos, et ipsorum dirigam gressus. Vadant, inquit, gaudent, et injunctam obedientiam alacri animo exsequantur.

Cæco simul ac
mortuando
lumen et sani-
tatem confert.
* Ms. de Nea-
poli
* ibid. natum

f

a b

c

280 Apud Thebas in Romania mulier cæca vigiliam S. Francisci in pane tantum et aqua jejuniens, ad ecclesiam fratrum Minorum summo mane festivitatis a viro suo perducta est. Quæ, dum Missa celebraretur, in elevatione corporis Christi, oculos

Cæca, Sancto
devota, in ejus
dem festo vi-
sum recipit:

AUCTORE
S. BONAVENTURA
* Sur. in vocem

oculos aperuit, clare vidit, devotissime adoravit. In ipsa vero adoratione voce magna proclamans, Gratias, inquit, Deo et Sancto ejus; quia video corpus Christi. Omnibus, qui aderant, in voce * exultationis conversis, post Sacrorum expletionem reversa est mulier in domum suam cum gaudio spiritus et lumine oculorum. Exultabat quidem mulier, non solum quia lucis corporeae recuperarat aspectum, verum etiam, quia Sacramentum illud mirificum, quod est lumen animarum verum et vivum, respectu primario per B. Francisci merita, fidei suffragante virtute, meruerat intueri.

puero oculum in maxillam pendente et aridum restituit, * Ms. Prophias

284 In Campania, puer quidam quatuordecim annorum, de castro Pophis *, subita vexatus angustia, sinistram oculum amisit ex toto. Passionis acerbitas sic de loco suo propulit oculum, quod per octo dies, extra nervo relaxato, longitudine digiti unius ad maxillas dependens pene aridus est effectus. Sed cum sola superesset abscissio, et a medentibus foret penitus desperatus, pater ejus ad auxilium B. Francisci tota se mente convertit. Non defuit ille indefessus miserorum Adjutor precibus supplicantis. Nam oculum aridum mirabili virtute in locum suum pristinumque vigorem restituit, et lucis optatae radiis illustravit.

simile beneficium praestat presbytero, oculum excaecatum,

B

282 In eadem provincia apud Castrum magni ponderis lignum ex alto prorupit, et cujusdam sacerdotis caput gravissime quassans, sinistram oculum excaecavit; qui humi dejectus cepit alta voce S. Franciscum luctuose clamare, dicens: Succurre, Pater sanctissime, ut ad festum tuum ire valeam, sicut fratribus tuis ire promisi: erat enim vigilia Sancti. Qui statim exurgens peroptime liberatus, in vocem prorupit laudis et gaudii, et circumstantes omnes, qui ejus miserie condolebant, in stuporem convertit et jubilum. Ivit ad festum, narrans omnibus, quam in se expertus fuerat, clementiam et virtutem.

et viro alteri oculum bisartam sectum habentibus. d

285 Vir quidam de monte Gargano d, dum in vinea sua laborans, lignum quoddam ferro succideret, proprium percussit oculum, et sic divisit per medium, ut quasi media pars ipsius exterius dependeret. Cumque in tam desperato periculo desperaret, sibi posse per hominem subveniri, jejunaturum se in festo sancti Francisci, si ei succurreret, repromisit. Statim in loco debito viri oculum Sanctus Dei restituit; sicque divisum rejunxit et lumine pristino decoravit, ut nullius laesionis vestigia remaneret.

Caecus natus donatur visu, et Sancti Ordinem postea ingreditur.

C

284 Filius cujusdam nobilis viri, a nativitate caecus, meritis B. Francisci lumen accepit optatum; qui nomen ab eventu sortitus, Illuminatus vocatus est. Assumpsit postea, cum in aetate esset, Ordinem beati Francisci, accepti beneficii non ingratus; tantumque profecit in lumine gratiae et virtutis, ut vere lucis filius videretur. Tandem, beati Patris promerentibus meritis, sanctum initium fine sanctiore conclusit.

Fratrum benignum hospitem jubet moneri, ut confiteatur, e

285 In Zachanto, quod est castrum juxta Anagninam e, miles quidam, Gerardus nomine, oculorum lumen ex toto perdidit. Accidit autem, ut duo fratres Minores, ab exteris partibus venientes, ad domum ipsius hospitaturi divertent. Suscepti itaque devote propter reverentiam sancti Francisci a familia tota, et cum omni benignitate tractati, gratias agentes Deo et hospiti, ad locum fratrum devenere vicinum. Nocte igitur quadam beatus Franciscus uni fratrum illorum in somnis apparuit, dicens: Surge, festina cum socio ad domum hospitis nostri, qui Christum et me suscepit in vobis: volo enim * beneficia rependere pietatis. Caecus quidem effectus est, suis promerentibus culpis, quas penitentiali non studuit confessione purgare.

et de peccatis confesso amissum oculorum lumen reddit. * in Ms. deest non

286 Disparente quoque Patre, frater festinus surrexit, ut mandatum cum socio celeriter adimpleret. Venientesque ad hospitis domum, cuncta, quae viderat alter, per ordinem narraverunt eidem. Stupuit vir ille non modicum *, et universa, quae dicebantur, vera esse, confirmans, compunctus ad lacrymas confessus est libens. Tandem correctione

promissa, interiorique homine taliter renovato *, D
exteriorem continuo recuperavit aspectum. Hujus miraculi fama circumquaque diffusa, non solum ad reverentiam Sancti, verum etiam ad confessionem humilem peccatorum et hospitalitatis gratiam plurimos incitavit f.

D
ibid. totaliter revocato

ANNOTATA.

a Est hic S. Antonius Lusitanus, cognomento Patavinus vel de Padua, cujus gesta in Opere nostro illustrata sunt ad diem 15 Junii, quo in universa Ecclesia festum habet.

b Procul dubio hic idem Augustinus est Fratrum Minorum Minister in Terra Laboris, qui moribundus vidit animam S. Francisci ad caelos ascendentem, eamque mox secutus est, ut praemisit sanctus doctor in hac Vita num. 215. Inscriptus is est ad diem 4 Octobris Menologio Franciscano Hueberi, et Martyrologio Arturi, sed cultum non reperi.

c Hunc quoque duo mox laudati martyrologi memorant die 7 Junii, ad quem in Opere nostro inter Praetermissos relatus fuit.

d Vide Annotata ad hujus Vitae caput 14, lit. o.
e Editio Vaticano et Suriana: Ananiam; sed retinendum est Anagninam, quae Italice Anagni dicta, Pontificia ditionis episcopalis civitas est in Campania Romana.

f Quod in editione Seduliana sequitur miraculum, abest a nostro codice Ms., editionibus Vaticana et Suriana; et recte, quia Bonaventura non esse, monui in Commentario praevio num. 25 et sequenti, ac etiam mox probabo. Quam ob rem ego illud e texto rescindendum censui, atque hic inter Annotata recitandum, ne lector desideret. Quidam pro furti calunnia caecatus fuit rigore justitiae secularis apud Assisium, Othone milite per ministros publicos sententiam Octaviani judicis de eruentis accusato oculis exsequente. Qui taliter deformatus, effossis oculis, praescisis nervis opticis etiam cum cultello, ductus ad altare B. Francisci, implorata ipsius clementia, et sua in praedicti criminis impositione innocentia allegata, Sancti ipsius merito infra triduum novos recepit oculos, minores quidem illis, quibus orbatus fuerat, sed non minus limpide visus officium exercentes. Hujus autem stupendi miraculi testis fuit praenominatus miles Otho, juramento ad hoc adstrictus, coram domino Jacobo abbate S. Clementis, auctoritate domini Jacobi episcopi Tiburtini de ipso miraculo inquirente. Testis etiam extitit ejusdem miraculi frater Guillelmus Romanus, a fratre Hieronymo, generali Ministro Ordinis Minorum, ad veritatem dicendam, quam circa hoc noverat, praepropto et excommunicationis sententia obligatus. Qui taliter adstrictus coram pluribus Ministris provincialibus ejusdem Ordinis, et aliis magni meriti fratribus affirmavit, se dudum, adhuc saecularem existentem, vidisse eum habentem oculos, et postmodum actu executionis injuriam patientem; ac se excaecati oculos in terram projectos curiose cum baculo revolvisse; et postmodum virtute divina eundem, novae lucis receptis oculis, videntem clarissime conspexisse. Haec ibi apud Sedulium, quae fere accepta sunt ex Epistola (cujus authenticam ex Assisiensi conventus S. Francisci archivo copiam a RR. PP. Conventualibus Romanis accepit) Hieronymi Asculani, tunc generalis Ministri Ordinis Minorum, qui postea ad summum Pontificatum evectus, Nicolaus IV appellatus fuit. Hanc epistolam ille dedit ad custodem et guardianum mox dicti conventus, ut eos de certo testimonio tanti miraculi certiores faceret, Romae in Nonas Maii. Anno Domini mclxxvi. In eadem dicitur ista examinatio facta Romae in infirmaria nova, Kalendis Maii. Anno Domini mclxxvi; et in praesentia fratris Guidonis Ministri Romani, fratris Corradi Ministri Alamanie Superioris, fratris Dominici penitentiarii summi Pontificis, fratris Bonegratie, fratris Monaldi visitatoris in Romana provincia monasteriorum Ordinis sancte Clare et aliorum.

Dicitur

A *Dicitur item Guilielmus seu Guilielmus, dum istud supplicium ac miraculum contigit, scutiferi munere functus esse apud dominum Gratianum Mathei de Lipernioni, tunc temporis Potestatem, seu prætorem civitatis Assisiensis, ex cuius mandato adversus istum falso accusatum actum fuit; Otho vero miles ibidem vocatur Otto Octavianus de Lacuntella, verum non nominatur ibidem, ut testis miraculi. De sanatione vero ibi sic legitur: Sed cecatus ductus ad ecclesiam beati Francisci, et ut ipse postmodum recitabat omnibus, allegans coram Sancto sue familie inopiam, et quod non juste fuerat condemnatus, in eadem ecclesia oculos recuperavit et visum meritis sancti Patris; et timens iterum excecari, fugit Fulgineum, et ibi faciebat suas cum cultello lesas palpebras medicari. Ipse vero frater Guilielmus audiens, illum rehabere oculos, et videre, ivit Fulgineum, et vidit dictum hominem, quem viderat Assisii in sua presentia excecari, habentem oculos, set minores, quam primo habuerat, et clare omnia intuentem; et audivit ipsum publice asserentem, quod meritis beati patris nostri Francisci sibi fuerant secundum modum oculi restituti. Porro miraculum hoc non esse a S. Bonaventura in Vita relatum, patet primo ex eo, quod Hieronymus Asculanus, cuius velut generalis Ministri Ordinis Minorum utraque relatio meminit, ad generale illud ministerium promotus fuerit Lugduni Segusianorum in comitiis, anno 1274 die 20 Maji celebratis, vivente quidem S. Bonaventura, sed ad Cardinalatum jam evecto et consentiente, ut docet Waddingus ad eundem annum, num. 54, id est, tredecim circiter annis post scriptam a Bonaventura vitam S. Francisci. Secundo ex eo, quod frater Guilielmus, in utraque narratione pariter laudatus, testimonium illud coram dicto Hieronymo generali Ministro ceterisque dixerit anno 1276, sive biennio fere post obitum S. Bonaventuræ, qui contigit anni 1274 die 13 Julii. Mitto alia, quia res clara certaque est. Melius itaque Sedulius miraculum non inseruisset Vitæ per S. Bonaventuram scriptæ quod se fecisse ex veteribus exemplaribus Parisiensibus, ibidem asserit in Annotatis.*

§ VIII. De liberatis a variis infirmitatibus.

Surdo et mutato loquela et auditus datur:
 a *Apud castrum Plebis a juvenis quidam mendicus surdus erat et mutus a nativitate sua, qui linguam adeo curtam habebat ac tennem, quod multoties exquisita a pluribus præcisa penitus videretur. Vir quidam, Marcus nomine, ipsum propter Deum suscepit hospitio; qui eum sibi benefacere sentiens, cepit cum ipso assiduus demorari. Sero quodam cum prædictus vir cœnaret cum conjuge, astante puero coram eis, dixit uxori: Hoc ego maximum miraculum reputarem, si B. Franciscus huic auditum redderet et loquelam. Et adjecit: Voveo Deo, quod, si hoc sanctus Franciscus dignabitur operari, propter amorem suum huic puero expensas conferam, donec vivet. Mirum certe! Subito lingua crevit, et locutus est, dicens: Gloria Deo, et sancto Francisco, qui mihi loquelam præbuit et auditum b.*
 b *288 Frater Jacobus de Iseo c, cum puerulus esset in domo paterna, incurrit rupturam corporis valde gravem. Superno vero afflatus spiritu, licet esset juvenis et infirmus, Ordinem S. Francisci devotus intravit: nulli tamen, qua urgebatur, infirmitatem * detexit. Factum est autem, cum corpus sancti Francisci transferretur ad locum, ubi pretiosus sacrorum ossium ejus nunc thesaurus est conditus d, adfuit et tunc dictus frater translationis gaudii, ut glorificati jam Patris corpori * honorem debitum exhiberet. Et appropinquans tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collocata, præ devotione spiritus sacrum tumultum complexatus, et cum lacrymis multis orans, subito miro modo*
 c
 d
 * Vatic. et Sur.
 infirmitate
 * Ms. sanctissimo corpori

ad loca debita partibus revocatis, sanum se sensit, succinctorium deposuit, et ex tunc ab omni dolore præterito liber fuit. Ab infirmitate quoque consimili frater Bartholus * de Eugubio, frater Angelus de Tuderto e, Nicolaus sacerdos * de Stichano f, Joannes de Fora g, vir quidam de Pisis, et alius de castro Cisternæ h, Petrus quoque de Sicilia, et homo quidam de castro Spelli i juxta Assisium, et quam plures alii per Dei misericordiam et beati Francisci merita extiterunt mirabiliter liberati.

289 In maritima mulier quedam, mentis alienationem per quinquennium passa, visu et auditu privata est: indumenta dilaniabat dentibus, ignis et aquæ periculum non timebat, et caduci morbi ad summum incurreret horribilem passionem. Nocte vero quadam, cum disponderet sibi divina misericordia misereri, salutaris fulgore lucis superillustrata divinitus, vidit beatum Franciscum super solium sedere sublime, ante quem prostrata sanitatem suppliciter exposcebat. Illo vero nondum favente precibus, firmavit mulier votum, promittens, pro Dei amore ac Sancti petentibus, donec haberet, elemosynam non negare. Illico Sanctus pactum recognovit, quod olim cum Domino fecerat simile, et signans eam crucis signaculo, integram sibi restituit sanitatem. A consimili passione puellam quandam de Nursia k, et filium cujusdam nobilis viri, et alios quosdam, relatione veridica compertum est, sanctum Dei Franciscum misericorditer liberasse.

290 Petrus de Fulgineo ad visitandum limina beati Michaelis l quodam tempore pergens, dum minus reverenter peregrinationem peregit, fontis cujusdam aquam degustans a dæmonibus est invasus, et exinde per tres annos obsessus discerpatur in corpore, pessima loquens, et horrenda præterens. Habens tamen * aliquando lucida intervalla, Beati * virtutem, quam efficacem audiverat ad effugandas aereas potestates, humiliter requisivit. Et ad sepulcrum pii Patris accedens, mox ut illud contigit manu, a dæmonibus eum crudeliter discerpentibus mirifice liberatus fuit m. Simili etiam modo mulieri cuidam de Narnio, habenti dæmonium, misericordia Francisci subvenit n, et aliis pluribus, quorum * vexationum angustias, et curacionum modos longum esset per singula enarrare.

291 Vir quidam, nomine Bonus, homo de civitate Fani o, paralyticus et leprosus, ad ecclesiam B. Francisci a parentibus deportatus, utriusque morbi plenam consecutus est sanitatem. Sed et alius juvenis quidam, Acto nomine de sancto Severino p, totus leprosus, voto emisso, et ad sepulcrum Sancti delatus, meritis ipsius a lepra mundatus est. Habuit quidem Sanctus super hujusmodi morbo curando præcellentem virtutem, pro eo quod humilitatis et pietatis amore leprosozum obsequis se * humiliter deputarat.

292 Nobilis quedam mulier, Rogata nomine, in episcopatu Sorano q, per viginti tres annos fluxu sanguinis fatigata, sed a quampluribus medicis quamplurima mala perpessa, præ nimietate quidem languoris sæpius videbatur * expirare. Sed et si quando fluxus hujusmodi stringebatur, tumecebat corpore toto. Audiens autem quemdam puerum Romano sermone canentem miracula, quæ Deus per B. Franciscum fuerat operatus, nimio dolore commota, tota prorupit in lacrymas: sicque intra se fide accensa dicere cepit: O beate pater Franciscus, qui tantis coruscas miraculis, si me digneris ab hac ægritudine liberare, magna tibi accresceret gloria; quoniam adhuc tantum miraculum non fecisti. Quid plura? His dictis, sensit se B. Francisci meritis liberatam. Filium quoque ipsius, Marium r nomine, qui brachium habebat contractum, S. Franciscus, voto ad ipsum emisso, sanavit. Feminam etiam quandam de Sicilia per septennium fluxu sanguinis fatigatam, beatum Christi s Signifer salvam fecit.

293 In urbe Roma Praxedis quedam nomine, religiositate

AUCTORE
 S. BONAVENTURA.
 * Ms. Bartholomæus
 e f
 * ibid. deest
 sacerdos
 g
 h i

Amentes sanos
 sensus restituantur:

k

E

expelluntur
 dæmones:
 l

* in Vatic. et
 Sur. deest
 tamen
 * Ms. beati
 Viri

m

n

* Ms. quarum

lepra simul et
 paralyti affectus, atque
 alter leprosus,
 o
 p

F

* Ms. semet
 ipsum

mulier sanguinis fluxu
 laborans,
 contractus
 brachio,
 aliaque
 hæmorrhœissa
 sanatur.

q

* Vatic. add.
 mulier

r

s

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
Virgini reclu-
sa pedem cum
crure fra-
ctum, luxa-
tumque hume-
rum restituit.

* Vatic. narra-
vit

religiositate famosa, quæ a tenella ætate propter æterni Sponsi amorem arto se carcere per quadraginta jam fere annos abdiderat, apud B. Franciscum gratiam promeruit specialem. Nam cum die quadam pro rebus opportunis solarium suæ cellulæ ascendisset, et impulsione phantastica corruens, cum fractum haberet pedem cum crure, et humerum a positione debita sequestratum; apparuit ei benignissimus Pater vestimentis gloriæ candidatus, et dulcibus aflatibus alloqui cœpit eandem. Surge, inquit, filia benedicta, surge, ne timeas. Et apprehensa manu ipsius, allevans eam, disparuit. Ipsa vero per cellulam suam huc atque illuc se convertens, putabat, se visum videre; usquequo ad clamorem ipsius apportato jam lumine, perfecte se sentiens per servum Dei Franciscum esse sanatum, cuncta, quæ acciderant, per ordinem enarravit *.

ANNOTATA.

a Duo hujus nominis loca novi in Italia, unum ditionis Pontificiæ in Umbria, olim castrum, sed a Clemente VIII in civitatem episcopalem erectum; unde et Civitas Plebis atque Plebana Civitas appellatur. Alterum oppidulum est in Foro-Julio in tractu Cadubrii, quod propterea lingua vernacula etiam la Pieve di Cadore dicitur.

b Cum hic juvenis a nativitate surdus et mutus fuisse dicatur, miraculo concessi auditus et auctæ linguæ addendum est miraculum acceptæ notitiæ sermonis.

c Castrum Iseum Leander Albertus in Lombardia Transpadana recenset ad fauces lacus Isei, alias Sebini, estque ditionis Venetæ in agro Brixiano.

d Loquitur ergo hic de translatione sacri corporis facta anno 1250 ex ecclesia S. Georgii, quæ intra Assisii muros erat, ad novam basilicam suburbanam, ipsius S. Francisci titulo erectam, in qua sacer ille thesaurus hactenus servatur.

e Tudertum, alias Tuder, nunc vulgo Todi, episcopalis civitas est ditionis Ecclesiæ in Umbria prope Tiberim fluvium.

f In Ms. nostro codice legitur: De Succano; at neutro nomine mihi locus iste notus est.

g Neque hunc locum in Lexicis reperi.

h Hujus nominis oppidulum est in Campania Romana: est et castrum, Citerna vulgo dictum, prope Tiberim in domino Florentino. In codice nostro Ms. hic legitur: Et alius de castro Spelli etc., omissis intermediis, quæ mox sequuntur.

i Id est, de castro Hispelli, quod Italicè dictum Spello, castrum vel oppidulum est Umbriæ, ditionis Pontificiæ.

k Nursia, nunc vulgo Norcia, parva civitas, olim episcopatu insignita, magnique S. Benedicti patria est.

l Nimirum ad montem Garganum in Apulia.

m Hæc etiam leguntur in Vita prima num. 157, ubi dicitur vir ille, sive ex voto, sive ex pœnitentia sibi injuncta, istud ad S. Michaelis ecclesiam iter suscepisse.

n In Vita prima num. 458 additur, hanc mulierem a S. Francisco apparente per signum Crucis liberatam fuisse.

o Verisimiliter indicatur Fanum cognominatum Fortunæ, Italis Fano, quod ditionis Ecclesiasticæ civitas est intra limites ducatus Urbinatis, sed ab eo avulsam, ad mare Adriaticum.

p San Severino, alias Septempeda jam supra memorata fuit.

q Sora urbs regni Neapolitani est in provincia Terræ Laboris, illustrata episcopatu, soli Sedi Apostolicæ subjecto.

r In Ms. nostro codice: Marinum; in editionibus Vaticana et Suriana: Marcum.

s Ita correxi ex Ms. nostro codice et editis: nam apud Sedulium vitiose legitur: Christus.

§ IX. De non observantibus festum, et non honorantibus Sanctum.

In Pictaviæ a partibus, in villa, quæ Simo * dicitur, sacerdos quidam, Reginaldus nomine, beato Francisco devotus, festum ipsius parochianis suis indixerat sollemniter celebrandum. Unus autem de populo, ignorans Sancti virtutem, sui parvipendit sacerdotis mandatum. Egressus autem foras in agrum, ut ligna succideret, cum se preparasset ad opus, vocem audivit hujusmodi ter dicentem: Festum est; operari non licet b. Verum cum nec imperio sacerdotis, nec supernæ vocis oraculo servilis temeritas frænaretur, addidit divina virtus ad gloriam Sancti sui sine mora miraculum et flagellum. Mox enim, ut furcam una manu jam tenens, alteram cum ferreo instrumento levavit ad opus, sic divina virtute utraque manus utriusque instrumento cohæsit, ut ad neutrius dimissionem digitos aliquatenus relaxare valeret. Ex quo stupefactus nimis, et, quid ageret, nesciens, ad ecclesiam, multis undique ad videndum prodigium concurrentibus *, properavit.

295 Ubi mente compunctus ante altare, quodam ex assistentibus sacerdote monente (plures quippe ad festum vocati convenierant sacerdotes) B. Franciscum humiliter se devovit; tria, sicut ter vocem audierat, vota vovens: quod scilicet festum ipsius coleret, quod ad illam, in qua tunc erat, ecclesiam in festo veniret, et quod Sancti corpus personaliter visitaret. Mirum certe relatu! Uno emisso voto, unus digitus * factus est liber: ad secundi emissionem solutus est alius: sed tertio facto voto, laxatus est tertius, et postmodum tota manus, nec non et altera subsequenter, populo, qui jam multum advenerat, Sancti clementiam devotissime implorante. Sic homo pristinæ redditus libertati per seipsum instrumenta deposuit; cunctis laudantibus Deum, virtutemque Sancti mirificam, qui tam mirabiliter percutere poterat et sanare. Ipsa vero instrumenta usque hodie coram altari ad honorem B. Francisci fabricato, ibidem in memoriam facti dependent. Plura quoque illic et in locis vicinis patrata miracula, et Sanctum in cælis ostendunt eximium, et festum ipsius in terris venerabiliter excolendum.

296 In civitate quoque Cenomanensi c, dum in solemnitate S. Francisci mulier quedam manus ad colum extenderet, et digitis apprehenderet fustum, obrigescentibus manibus, cœperunt digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna docente, Sancti recognoscens virtutem, corde compuncta cucurrit ad fratres. Cumque pro salute ipsius devoti filii sancti Patris clementiam precarentur, incolomis effecta est statim, nec aliquid læsionis remansit in manibus, nisi ad facti * memoriam solum vestigium combusturæ. Simili etiam modo in Campania majori mulier quedam, et in villa Oletti d mulier altera, et in castro Pyllei e tertia, dum beati Patris festum celebrare contemnerent, prævaricantes primum mirabiliter sunt punitæ; sed postmodum pœnitentes, per sancti Francisci merita mirabiliter liberatæ.

297 Miles quidam de Burgo in provincia Massæ f beati Francisci operibus et miraculorum signis impudentissime detrahebat; inferebat multa opprobria peregrinis ad ipsius memoriam venientibus, et contra fratres publica garriebat insania. Cum autem semel Sancti Dei gloriam impugnaret, addidit * super peccata sua blasphemiam detestandam. Si verum est, inquit, quod Franciscus iste sit sanctus, gladio cadat hodie corpus meum; si vero sanctus non est, evadam incolomis. Non distulit ira Dei condignum inferre supplicium, cum jam facta fuisset oratio * in peccatum. Mora enim modica interjecta, dum blasphemus nepoti suo inferret injuriam, accepit ille gladium, et patrum visceribus cruentavit. Eodem die mortuus est sceleratus,

D

Sancti festum
violantis ma-
nus instru-
mentis adha-
rescunt,

a
* Ms. Symo

b

* Vatic. occur-
rentibus
pœnitenti post
votum factum
relaxantur.

E

* Ms. unus de
digitis

Quatuor mu-
lieres eadem
de causa divi-
nitus punitæ.
ac deinde sa-
natæ.

c

F

* Sur. Sancti

d

e

In eundem
blasphemus
cruenta morte
sublatus,

f

* Sur. addit

* Sur. ejus
oratio

A leratus, inferni mancipium, et filius tenebrarum, ut ceteri discerent, miranda Francisci opera non blasphematoriis verbis impetere, sed devotis laudibus honorare.

298 Judex quidam, nomine Alexander, dum a beati Francisci devotione, quos poterat, venenata lingua retraheret, divino iudicio lingua privatus per sex annos obmutuit. Qui cum in eo, quo peccaverat, torqueretur, alta penititudine revocatus dolebat, se contra Sancti miracula oblatrasse. Itaque non perstitit misericordis indignatio Sancti; sed penitentem ac se humiliter invocantem, restituta loquela, recepit ad gratiam. Ex tunc linguam blasphemam consecravat laudibus Sancti, devotionem simul et disciplinam recipiens per flagellum.

ANNOTATA.

a Pictavium, Gallie Poitiers, episcopalis civitas Gallie est ad fluvium Clanium, Gallis le Clain, et Pictaviensis provincie caput.

b An tunc S. Francisci festum colendum erat cum cessatione ab opere servili ex generali præcepto Ecclesie, an ex singulari in diocesi aut loco?

c Cenomanum, vernacule le Mans, episcopalis urbs Gallie est ad Sartam fluvium, Cenomanensis provincie, Gallis le Maine dictæ, caput.

d Ms. codex et Surius: Oleti. Neutro vocabulo B miki villa hæc nota est.

e Editio Vaticana: Pilei; Suriana: Pelei; Ms. codex: Spelli: si posteriori modo legendum est, vide Annotata ad præcedentem §, lit. i.

f Forte hic indicatur ducatus Massæ, parvus Italiae tractus in Hetruria. Sunt tamen alia Massæ, variis adjunctis distincta in Italia.

§ X. De quibusdam aliis miraculis diversorum generum.

Mulieri deficienti præstiti fontem elicit, a al. add. erat

In castro Galliani Valvensis diocesis a, mulier quædam, nomine Maria, quæ Christo Jesu et B. Francisco famulata devoto subjecta, una dierum æstivo tempore exiit, ut manibus conquereret propriis necessarium victum. Cum igitur fervente nimum æstu, sitis deficere copisset ardoribus, omni privata beneficio poculi, pro eo quod in monte arido sola esset, quasi exanimis humi prostrata, patronum suum S. Franciscum invocabat pio mentis affectu. Dum antem perseveraret mulier in affectuosa et humili prece, labore, siti et æstu fatigata quamplurimum, paululum obdormivit. Et ecce, S. Franciscus adveniens, et eam vocans ex nomine, Surge, inquit, et bibe aquam, quæ divino munere tibi ac pluribus exhibitur.

C eidem altisque postea mirabiliter salubrem. al. silicem

500 Ad hujus vocis auditum surrexit mulier a somno, non modicum confortata. Et accipiens filicem *, quæ juxta se erat, radicibus evulsit a terra; effodiensque ligno parvulo circumquaque viventem reperit aquam; quæ cum primo videtur parvula stilla, subito divina virtute crevit in fontem. Bibit itaque mulier, et satiata oculos lavit, quos cum longa prius haberet ægritudine obumbratos, nova ex tunc sensit luce perfusus. Festinavit ad domum mulier, tam stupendum miraculum ad gloriam sancti Francisci denuncians universis. Concurrerunt undique multi ad miraculi famam, experientia magistra discentes mirabilem illius aquæ virtutem; dum ad ipsius contactum, confessione præmissa, a variis morborum cladibus plurimi liberabantur. Perseverat usque hodie fons ibi perspicuus, et in honore B. Francisci ibidem oratorium est constructum.

Arbori arefactæ vigorem reddit: frugum postea pellit: b c d

501 In Hispania apud S. Facundum b viri cujusdam cerasum arefactam ad vigorem frondium, florum et fructuum contra spem mirabiliter revocavit. Incolas quoque terræ apud Vilesios c a vermium peste, corrodentium vineas circumquaque, miraculose suffragio liberavit. Sacerdotis cujusdam juxta Palentiam d horreum quoddam, quod veribus frumentariis repleti quolibet anno solitum

erat, sibi fideliter commendatum penitus expurgavit. Terram quoque domini cujusdam de Petra mala in regno Apulia, sibi suppliciter commendatam, ab odiosa peste brutorum * penitus servavit indemnem: cum tamen in circuitu omnia essent prædicta pestilentia devorata.

502 Vir quidam, Martinus nomine, cum longe a castro suo boves minasset ad pascua, crus unius bovis casu quoddam sic fuit desperate contractum, ut nihil esset sibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoratione foret sollicitus, et instrumentum, cum quo id faceret, non haberet, domum reversus, B. Francisco bovis curam reliquit, ipsumque fidei Sancti custodia fiducialiter commendavit, ne ante suum reditum devoraretur a lupis. Summo itaque mane ad bovem in silva relictum cum excoriatore reversus, pascentem ipsum ita reinvenit incolumem, quod nequaquam crus fractum ab altero discernebat. Gratias egit bono Pastori, qui diligentem de bove suo curam habuit, et medelam donavit. Succurrere novit humilis Sanctus omnibus invocantibus ipsum; nec quantumcumque parvas necessitates hominum designatur. Nam viro cuidam de Amiterno e jumentum restituit furto sublatum. Mulieri cuidam de Interduco f catinum novum, in multas partes casu divisum g, integre reparavit. Viro etiam cuidam de monte Ulmi h in Marchia, consolidavit vomerem in frusta contractum.

503 In Sabinensi diocesi vetula quædam octogenaria erat, cujus filia moriens lactentem infantulum dereliquit. Cum igitur anus pauperula plena esset inopia, et vacua lacte, nullaque esset mulier, quæ sitiienti parvulo lactis stillicidum, juxta quod exigebat necessitas, erogaret: quo se verteret vetula, penitus ignorabat. Debilitato vero infantulo, nocte quadam omni humano destituta subsidio, ad beati patris Francisci auxilium implorandum, lacrymarum imbre perfusa, tota se mente convertit. Adfuit statim innocentis Amator ætatis; Ego, inquit, sum Franciscus, o mulier, quem cum tantis lacrymis invocasti. Pone, ait, mammas tuas in ore puerili h; quoniam abundanter tibi lac Dominus dabit. Implevit anus Sancti mandatum: et statim octogenariæ mammae lactis copiam effuderunt. Innuit omnibus mirabile Sancti donum, multis tam viris, quam mulieribus accelerantibus ad videndum. Et quia, quod testabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabantur omnes ad laudandum Deum in Sancti sui virtute mirabili et amabili pietate.

F Tertio apparens jubet puerum fædo contractum aqua cujusdam putei ablu; l Vatic. male naribus

504 Apud Spoletum l vir et uxor, unicum habentes filium, quotidie illum velut hereditarium opprobrium deplorabant. Brachiis siquidem collo connexis, junctisque genibus pectori et pedibus natibus * alligatis, non hominis proles, sed monstrum quoddam potius videbatur. Vehementiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Christum, S. Francisci auxilium invocando, ut infelici sibi, et tali in opprobrio constituta succurrere dignaretur. Nocte igitur quadam, cum propter hujusmodi tristitiam tristis eam somnus arriperet, apparuit ei S. Franciscus, piis eam affatibus mulcens, insuper et suadens, quod ad locum propinquum, suo nomini dedicatum, deferret puerum; ut ex aqua putei loci illius in nomine Domini superfusus plenam reciperet sospitatem.

505 Negligente autem illa Sancti adimplere quod dum fit, puer omnino restituitur.

506 Apud

ACTORE. S. BONAVENTURA.

al. bruchorum

invocatus variis variis beneficia præstat.

e

f

g

h

E etiam octogenaria lac ad lactandum infantem.

i

k

F Tertio apparens jubet puerum fædo contractum aqua cujusdam putei ablu;

l Vatic. male naribus

AUCTORE
S. BONAVENTURA.
Sui Ordinis
novitium
amentem et
paralyticum
invisens
m n
*Ms. Hubertinus

manuque con-
tractans, sa-
num ad eccle-
siam mittit :

grave cruris
malum, signo
Thau consi-
gnans, tollit.
o

*Vatic. devo-
tionis

Observat au-
ctor, Sanctum
semper fuisse
Crucis amato-
rem

P

verumque cru-
cifixi Domini
imitatorem;
q

506 Apud *m* Segusiam *n* juvenis quidam de Riparolio, Ubertinus * nomine, Ordinem Fratrum Minorum ingressus, novitatus sui tempore horridi cujusdam perturbatione pavoris incurrit amentiam, totiusque dextræ partis paralysis morbo gravissimo auditum et linguam cum motu amisit et sensu. Cum autem sic miserabilis, non sine Fratrum multa mœstitia, per plures dies in lectulo decubasset, B. Francisci solemnitas supervenit; in cujus vigilia concesso sibi aliquo lucido intervallo, pium Patrem, licet voce informi, corde tamen fideli, prout poterat, invocabat. Hora vero matutinali, fratribus omnibus in ecclesia laudibus divinis intentis, ecce, beatus Pater, habitu fratrum indutus, in infirmariæ loco præfato novitio astitit, lumenque non modicum in habitaculo illo refulsit.

507 Et extensam manum super dextrum illius latus a capite ad usque pedes suaviter contingendo deducens, digitos in aurículas misit, quodamque in dextro humero impresso caractere, Hoc tibi, ait, signum erit, quod Deus per me, cujus exemplo ductus Religionem intrasti, plene te restituit sanitati. Chordaque illum succingens, quia sine chorda jacebat, dixit ad eum : Surgens, ecclesiam intra, ut laudes Deo debitas cum fratribus devotus exsolvas. Quibus dictis, cum puer ipsum manibus vellet contingere, et pedum ejus deosculari vestigia, ut B gratias ageret, ab ejus aspectu beatus Pater abscissit. Et juvenis, recuperata sanitate corporis cum rationis industria, vivacitate sensuum et loquela, ecclesiam ingressus cum multa fratrum et secularium admiratione, qui tunc aderant, et juvenem paralyticum viderant et amentem, laudibus divinis interfuit, et per ordinem narrato miraculo, multos ad Christum et beati Francisci devotionem accendit.

508 In castro Chore Ostiensis diocesis o vir quidam sic erus ex toto perdidit, ut nullo modo progredi vel movere se posset. Positus itaque in angustia vehementi, et auxilio desperatus humano, cœpit nocte quadam, ac si præsentem cerneret B. Franciscum, talem coram eo assumere materiam querulandi : Adjuva me, S. Francisce, recolens meum servitium et devotionem tibi impensam. Nam in asino meo te portavi, sanctos pedes tuos et sanctas manus tuas osculatus fui, semper tibi devotus, semper benevolus extiti : et ecce morior doloris hujus durissimo cruciatu. His pulsatus querelis statim adfuit beneficiorum memor et devotioni * gratus, et vigilantem viro cum uno fratre apparuit, ad vocationem ejus se venisse dixit, et tulisse remedia sanitatis. Tetigit locum doloris cum baculo parvulo, qui figuram Thau in se habebat : et fracto mox apostemate, perfectam tribuit sanitatem; et quod mirabilis est, sacrum signum Thau, impressum super locum sanati ulceris, ad miraculi memoriam dereliquit. Hoc signo S. Franciscus suas consignabat litteras, quoties caritatis causa scriptum aliquod dirigebat.

509 Sed ecce, dum per diversa miracula gloriosi patris Francisci mens narrationis varietate distracta decurrit, promerente ipso crucis glorioso Signifero, in signum salutis Thau non sine divina directione pervenit; ut ex hoc possimus advertere, quod, sicut crux militanti post Christum fuit sublimitas meriti ad salutem, sic et triumphanti cum Christo facta est firmitas testimonii ad honorem. Hoc quippe crucis mysterium magnum et mirum, in quo charismata gratiarum, et merita virtutum, et thesauri sapientiæ et scientiæ tam alta profunditate velantur, ut a mundi sapientibus et prudentibus sit occultum *p*, tam plene fuit huic Christi Parvulo revelatum, ut omnis vita ipsius, non nisi Crucis vestigia sequeretur, non nisi Crucis dulcedinem saperet, non nisi Crucis gloriam prædicaret.

510 Vere namque in suæ conversionis principio dicere cum Apostolo potuit : « Mihi autem absit » gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi *q*. » Non minus etiam vere in conversationis progressu

addere valuit : « Quicumque hanc regulam secuti D » fuerint, pax super illos et misericordia *r*. Veris » sime autem in consummatione potuit subin- » ferre : » Stigmata Domini « Jesu in corpore meo » porto *s*. » Sed et illud nos quotidie desideramus ab ipso audire : « Gratia Domini nostri Jesu Christi » cum spiritu vestro, fratres, Amen *t*. »

511 Gloriare igitur jam secure in Crucis gloria, Christi Signifer gloriose, quoniam a cruce incipiens, secundum Crucis regulam processisti, et tandem in cruce perficiens, per Crucis testimonium, quantæ gloriæ sis in cælo, cunctis fidelibus innotescit *. Secure jam te sequantur, qui exeunt ex Ægypto; quia per baculum Crucis Christi mari diviso, deserta transibunt in repromissam viventium terram, Jordane mortalitatis transmissio, per ipsius Crucis mirandam potentiam ingressuri. Quo nos introducatur verus populi ductor, et Salvator Jesus Christus crucifixus, per merita Servi * Francisci. Ad laudem et gloriam unius Dei et trini, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen *u*.

ANNOTATA.

a Valvensis diocesis tractus Italiæ est in regno Neapolitano in Aprutio Citeriori, ejusque episcopatus conjunctus est cum Salmonensi.

b Fanum S. Facundi, incolis Sahagun, oppidum et monasterium Hispaniæ est in regno Legionensi.

c In Ms. codice Villesios, qui neutro vocabulo notum mihi sunt.

d Palencia Hispaniæ, Latinis Palancia, episcopalis civitas Hispaniæ est in regno Legionensi.

e Amiternum, quod alii Sabinis, alii Vestinis attribuerunt, urbs dudum excisa regni Neapolitani est in Aprutio Ulteriori prope vicum S. Victorini. Surlus male habet : Amitri.

f Interducus, alias Interdicus, regni Neapolitani in Aprutio Ulteriori oppidum est ad Velinum fluvium.

g Surlus habet : In multas partes casum.

h Surlus legit : De monte Ulini; at perperam : nam Mons Ulmus, Italis Monte dell'Olmo, oppidulum vel vicus Marchiæ Anconitanæ est ad fluvium Ufentem, vulgo Chienti.

i Sabina provincia Italiæ est ditionis Pontificiæ. Ullus episcopus, unus e S. R. E. Cardinalibus, sedem suam habet Malliani seu Magliani, quod præcipuum hodiernæ Sabinæ oppidum est prope Tiberim.

k Editio Vaticana : Pueruli; Ms. : Pueruli.

l Spoletum, Spoletani ducatus olim caput, episcopalis civitas Umbriæ est in ditione Ecclesiæ.

m Quæ hoc et toto sequenti numero recitantur, desiderantur in editionibus Vaticana et Surlus : leguntur tamen etiam in codice nostro et apud Waddingum ad annum 1228, num. 75.

n Segusia vel Segusium, vulgo Susa, Italiæ urbs est in Pedemontio, marchionatus cognominis caput, sub dominio ducis Sabaudicæ.

o Ostia, olim urbs Latii ad ostia Tiberis in ora maris Tyrrheni, quæ nunc in ruinis jacet, antiquum episcopatum habet, Veliternensi conjunctum, cujus episcopus semper est decanus Collegii S. R. E. Cardinalium.

p Vaticana editio : sit occulta; Surlus : sint occulta.

q In Epistola ad Galatas cap. 6, § 14.

r Ibid. § 16.

s Ibid. § 17.

t Ibid. § eodem.

u In codice nostro Ms. Subditur : Expliciumt miracula post transitum beati Francisci ostensa.

